

Vertrutting in Amsterdam

Carine van Oosteren

Gerie Schaafsma

MSUS scriptie 2008-2010

Juni 2010

Colofon

Deze scriptie is een afstudeerproject van de Master of Strategic Urban Studies (MSUS) van NSOB/NICIS te Den Haag.

Hebt u vragen of opmerkingen over deze scriptie? Neem dan contact op met één van de auteurs:

Carine van Oosteren

C.Oosteren@os.amsterdam.nl

Gerie Schaafsma

Gschaafsma@centrum.amsterdam.nl

Inhoud

Inleiding	5
Het terrassenbeleid	5
Waarom vertrutting?	5
Onderzoeksvraag	6
Aanpak	6
Leeswijzer	7
1 Wat speelt er op de achtergrond?	9
1.1 Intensivering ruimtegebruik	9
1.2 Nieuw veiligheidsbeleid	13
1.3 Concurrentie tussen steden	16
1.4 Politieke context	17
2 Wat is vertrutting?	19
2.1 Begrip	19
2.2 Betekenis	19
2.3 Gebruik	20
2.4 Het model vertrutting	23
3 De bestuurspraktijk	25
3.1 Markerende incidenten	25
3.2 Documenten	29
3.3 De overgang naar vertrutting	31
3.4 Toevoeging aan het model	31
4 Amsterdammers over vertrutting	33
4.1 Inleiding	33
4.2 Resultaten	34
4.3 Wat bepaalt vertrutting?	42
4.4 Relatie met model	43
5 There is some system in this madness	45
5.1 Intensivering ruimtegebruik	45
5.2 Nieuw veiligheidsbeleid	46
5.3 Concurrentie tussen steden	49
5.4 Some system	51
5.5 Terug naar het model	52
Conclusie en aanbevelingen	55
Literatuur	59
Vragenlijst	61
Dankwoord	73

Inleiding

Stadslucht maakt vrij, vrij van tradities en ingesloten patronen. Dit is voor veel mensen nog steeds een belangrijke reden om zich in een stad te vestigen. Een stad is een wereld van vreemdelingen.¹ Het is immers onmogelijk om alle inwoners van een stad persoonlijk te kennen. Inwoners moeten zelf de gedragscodes van de stad leren kennen en van de verschillende groepen die soms met elkaar in aanraking komen, en soms ook niet. Als dat lukt, is het goed toeven in een stad.

Zowel in Nederland als in het buitenland staat Amsterdam bekend als de stad waar “alles” mogelijk is, de stad van sex, drugs en rock-'n-roll. Dit imago moet trouwens niet al te letterlijk genomen worden. We sluiten ons aan bij de omschrijving uit de Nachtnota Amsterdam, waar seks behalve voor de Wallen en ander erotisch vermaak vooral ook staat voor de verworven seksuele vrijheid en tolerantie. Drugs staat voor de relaxte manier waarmee de stad omgaat met softdrugs en voor de trots op deze Nederlandse aanpak. Rock-'n-roll staat voor de uitbundige levenswijze in Amsterdam, tot uitdrukking komend in feesten en uitgaan, zowel hoge en lage cultuur.² Het is echter de vraag of dit ruim geïnterpreteerde imago anno 2010 nog steeds geldig is. Amsterdam lijkt haar unieke karakter te verliezen. Is er nog wel voldoende ruimte voor nieuwe ontwikkelingen, al dan niet in rafelranden? Het lijkt er namelijk op alsof er steeds minder mag, op steeds meer plaatsen, als je de media mag geloven. Een voorbeeld zal dit verduidelijken.

Het terrassenbeleid

In Amsterdam ontstond vorig jaar veel commotie omtrent het beleid ten aanzien van terrassen. Wat was er aan de hand? Het aantal terrassen in Amsterdam is recentelijk uitgebreid, mede als gevolg van de invoering van het verbod op roken in de horeca. Behalve op terrassen verbleven mensen ook vaker met een drankje op plaatsen waar geen terrasvergunning was vergund. Het resultaat was overlast voor buurtbewoners, onduidelijkheid bij ondernemers over de regels en een toenemende druk op handhaving. Gemopper over vertrutting uitte zich in de oprichting van Ai!Amsterdam en een protestbijeenkomst op de Noordermarkt met duizenden mensen. De media smulden ervan. In de zomer van 2009 ontstond er hierdoor een gemeentelijke discussie over het terrasbeleid. En in januari verscheen er een startnotitie Terrassenbeleid, opgesteld door de Directie Openbare Orde en Veiligheid.³ Deze had tot doel om de discussie niet alleen aan te gaan met de Raad maar ook met burgers en ondernemers, op basis van een overzicht van de ingenomen standpunten, de juridische kaders en het beleid in andere steden.

Ook het verschijnen van deze startnotitie kreeg de nodige aandacht in de media. Het Parool kopte met *Cohen: Amsterdam is niet truttig*.⁴ Cohen was op basis van de vergelijking met andere steden van mening dat Amsterdam nog aantrekkelijk genoeg zou zijn voor toeristen. Dit alles heeft indruk gemaakt. Als Amsterdammers nu gevraagd wordt wat ze onder vertrutting verstaan, is de kans groot dat ze over de onduidelijke of overmaat aan regels voor terrassen beginnen.

Waarom vertrutting?

Onze keuze voor het thema vertrutting voor deze scriptie, ter afronding van de MSUS-opleiding is niet toevallig. We werken allebei voor de gemeente Amsterdam, weliswaar voor verschillende onderdelen, namelijk stadsdeel Centrum en de Dienst Onderzoek en Statistiek, maar we delen een passie voor de stad en een fascinatie voor de veranderingen die de stad doormaakt. De term wordt de laatste jaren regelmatig gebruikt in discussies over de stad. Het is bovendien een thema dat raakt aan veel van de terreinen die de MSUS-opleiding bestrijkt en de trends die zich voordoen in grote steden. Wat het thema extra interessant

maakt is dat de precieze betekenis van het begrip en de aard en omvang van het verschijnsel nog niet bekend zijn. Aan ons de taak om daar verandering in te brengen.

Onderzoeksvraag

Hoe komt het dat het woord vertrutting op dit moment in Amsterdam zoveel aandacht krijgt? Heeft dit te maken met de veranderde samenleving en de rol van de overheid? Wat zegt het over de stad Amsterdam? Deze vragen geven de richting aan van de manier waarop we het verschijnsel willen benaderen. We besteden aandacht aan drie aspecten: het begrip, de betekenis en het gebruik.

De volgende vraag staat centraal in deze scriptie:

Wat is vertrutting en hoe openbaart het zich in Amsterdam?

Hierbij proberen we een aantal veronderstellingen te toetsen.

- Vertrutting is niet eenvoudig te definiëren;
- Vertrutting is een recent fenomeen;
- Vertrutting is het gevolg van maatschappelijk ontwikkelingen, die de reikwijdte van het lokale bestuur te boven gaan;
- Vertrutting komt in Amsterdam alleen voor in stadsdeel Centrum;
- Er is een relatie tussen vertrutting en leeftijd;
- Vertrutting is een marginaal verschijnsel; volume en intensiteit zijn zo klein dat we het er eigenlijk niet meer over moeten hebben;
- Vertrutting is vooral een probleem voor het imago van de stad.

Aanpak

Aangezien vertrutting nog een relatief weinig onderzocht fenomeen is, kenmerkt ons onderzoek zich door een exploratieve benadering, bestaande uit een aantal onderdelen.

- Op basis van een literatuurstudie doen we verslag van de mogelijke oorzaken van vertrutting, op basis van een recent artikel van Boomkens en het afscheidscollege van Deben. Het doel hiervan is om de oorsprong van het begrip beter te begrijpen. Hiervoor is ook gebruik gemaakt van studies van Booi & Slot, Bicknese & Simsek, Bowling & Newburn, Deben, Hoogenboom en Korf.
- De tweede stap bestaat uit een verkenning van Amsterdamse voorbeelden, op basis van diverse media-uitingen. Deze zijn teruggebracht tot een model dat de verschillende kenmerken van het verschijnsel belicht.
- Vervolgens lichten we de bestuurspraktijk van de gemeente Amsterdam door, met een nadruk op die van stadsdeel Centrum. Hiervoor wordt gezocht naar aanwijzingen in markerende incidenten en documenten.
- Wat de Amsterdammer vertrutting vindt en wat niet, is onderzocht aan de hand van een online-onderzoek onder de panelleden van O+S. Circa 500 respondenten hebben hieraan meegewerkt.
- Het laatste onderdeel bestaat uit een verwerking en terugkoppeling van de resultaten uit de drie explorerende hoofdstukken naar de theoretische basis. Wat is de relatie met intensivering ruimtegebruik, het nieuwe veiligheidsdenken en de internationale concurrentieslag waarin steden verwickeld zijn? We zoeken naar verbreding door aansluiting bij het werk van onder andere Boutellier, Garland en Hajer. In dit onderdeel wordt tevens onderzocht in hoeverre de ontwikkelingen die zich in Amsterdam voordoen, ook in andere steden aan de orde zijn.

Leeswijzer

We starten in hoofdstuk 1 met een literatuurstudie. Waar komt het begrip vertrutting vandaan en waarom openbaart het zich juist nu in Amsterdam?

Hoofdstuk 2 gaat dieper in op het begrip. We proberen de term en het verschijnsel te duiden. Burgers spreken over vertrutting van de buurt of van de burens. Anderen vinden dat de overheid aan het vertrutten is of dat de overheid de samenleving vertrouwt. Geef het gebruik van de term of synoniemen aanwijzingen voor de breedte en intensiteit van het verschijnsel?

In hoofdstuk 3 proberen we het begrip te relateren aan de bestuurspraktijk, aan de hand van markerende incidenten en documenten.

In hoofdstuk 4 staat de mening van de Amsterdammer centraal: wat vindt hij nu vertrutting? En hoe vertrouwt is Amsterdam? We gaan op zoek naar het omslagpunt: wanneer en wat is vertrutting en wanneer niet?

Hoofdstuk 5 vormt de synthese van de eerdere hoofdstukken. We bekijken de Amsterdamse resultaten van een afstand, onder andere door ze in het licht te zien van het gedachtegoed van andere auteurs over stedelijke ontwikkelingen.

Het laatste hoofdstuk bevat de conclusies en aanbevelingen.

---

¹ Loffland, 1973

² Nachtcollectief, Nachtnota Amsterdam, 2003

³ Gemeente Amsterdam, Startnotitie Terrassenbeleid, 2010

⁴ Het Parool, januari 2010

1 Wat speelt er op de achtergrond?

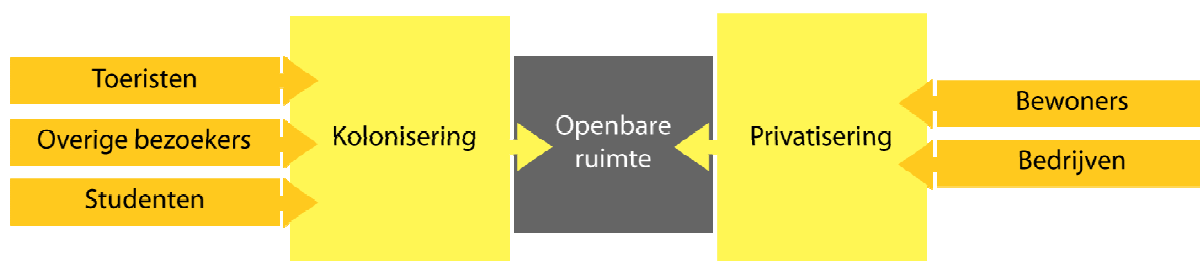
Het is moeilijk te voorspellen welke woorden aanslaan en opgepikt worden door de politiek en de media. Vertrutting is een goed voorbeeld van een begrip dat aanslaat, in elk geval in Amsterdam. Hoe komt het nou dat het begrip opeens zo populair werd? De media hebben hier zeker een rol bij gespeeld. Maar vermoedelijk zijn er ook andere, meer inhoudelijke oorzaken die de opkomst en het gebruik van het begrip vertrutting kunnen verklaren. Voordat we in hoofdstuk 2 en 3 dieper ingaan op het begrip en de wijze waarop het in Amsterdam tot uiting komt, gaan we in dit hoofdstuk op zoek naar de mogelijke oorzaken van vertrutting. Wij gaan ervan uit dat er minimaal drie hoofdoorzaken zijn: intensivering ruimtegebruik, het nieuwe veiligheidsbeleid en concurrentie tussen steden. We hebben ons daarbij laten inspireren door een artikel van Boomkens en een publicatie van Deben.¹ Boomkens zoekt de verklaring vooral in het veiligheidsbeleid en in de concurrentiestrijd, terwijl Deben de intensivering van het ruimtegebruik als oorzaak ziet, al wil hij het woord vertrutting liever niet in de mond nemen. Wij gaan ervan uit dat deze oorzaken zich alle drie voordoen in Amsterdam en een bijdrage leveren aan het verschijnsel en de term. Soms overlappen de oorzaken elkaar.

De laatste paragraaf van dit hoofdstuk gaat in op de politieke context. We zien een relatie tussen de ontwikkeling van het verschijnsel vertrutting en de komst van een extra bestuurslaag voor stadsdeel Centrum. In onze ogen is het stadsdeel de plek waar de vertrutting zich vooral openbaart.

1.1 Intensivering ruimtegebruik²

De eerste oorzaak heeft een ruimtelijke kant. Sinds de jaren tachtig/negentig zijn steden weer in trek als plaats om te wonen. Dit heeft geleid tot een toenemende druk op de binnenstad. De binnenstad werd niet alleen herontdekt als plek om te wonen, maar ook als plek om te werken. De druk op de binnenstad nam verder toe door een grotere stroom toeristen en meer studenten. In 2000 sprak de PvdA al haar zorg uit over de toegenomen druk op de binnenstad. Deze druk is het afgelopen decennium alleen maar toegenomen.³ De toename was vooral het gevolg van een groter aandeel studenten en toeristen. Het aantal toeristen nam toe en de wens van de gemeente om het toerisme meer over de stad te spreiden, onder andere door projectontwikkelaars ertoe te verleiden nieuwe hotels buiten het centrum te laten bouwen, is nog niet in vervulling gegaan. Behalve door de toeristen en studenten groeiden de afgelopen 10 jaar ook het aantal werkzame personen en het aantal bewoners, met resp. 7 en 2%.

Figuur 1.1 De druk op de openbare ruimte

Het gevolg is dat een steeds grotere groep zich bevindt in een relatief klein deel van de stad, met name de openbare ruimte. En deze openbare ruimte is als gevolg van twee verschijnselen ook kleiner geworden. Aan de ene kant neemt de openbare ruimte af in omvang als gevolg van privatiseringsprocessen. Ondernemers breiden bijvoorbeeld hun terrassen uit, en onttrekken daarmee vierkante meters aan de openbare ruimte. Ook bewoners leveren hier een bijdrage aan, zij het op een andere manier. Zij plaatsen bloembakken,

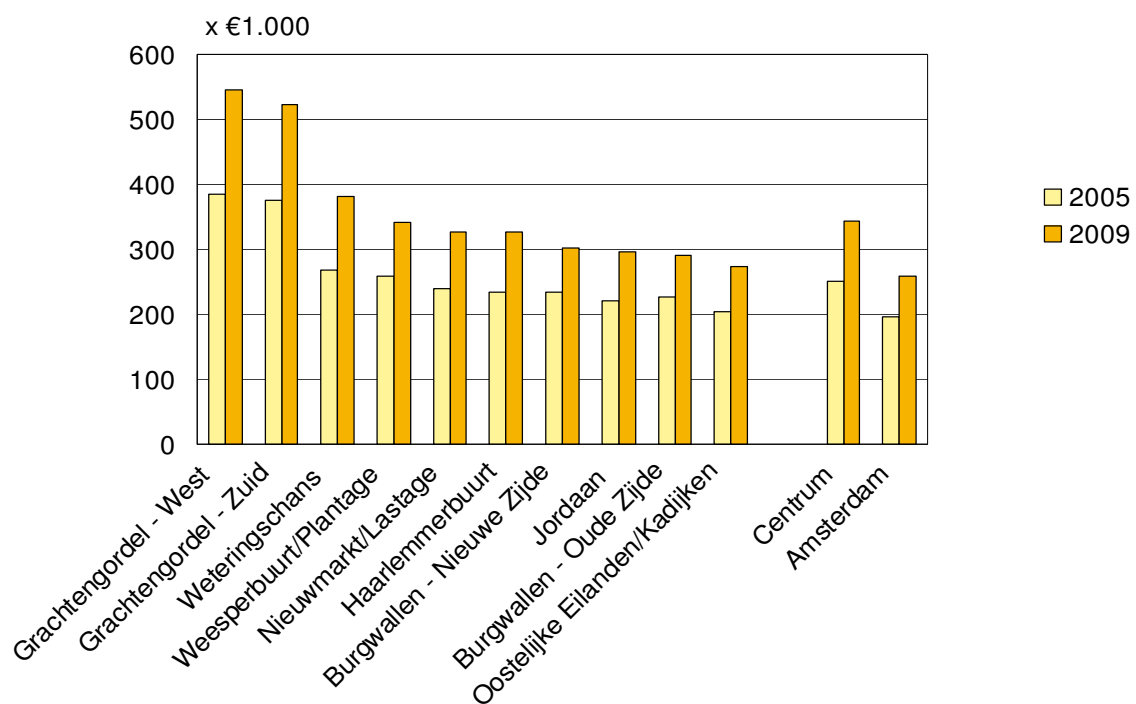
geveltuinen en bankjes op het trottoir. Maar ook het afsluiten van stegen, binnenplaatsen en het aanstellen van toezichthouders horen hiertoe.⁴

Er is nog een ontwikkeling waardoor de openbare ruimte kleiner wordt, dit wordt wel kolonisering genoemd. Het zijn vooral de dagjesmensen en buitenlandse toeristen die hier een aandeel in hebben. Zij zien het centrum van Amsterdam in toenemende mate als een groot winkelcentrum of als een themapark. Ze komen massaal op deze functies van de stad af en verdringen daarmee anderen. In veel winkelstraten domineren de ketens, die zorgen voor een uniform aanbod van winkels. Het lijkt erop alsof de mensen dit juist willen. Herkenbaarheid lijkt een succesfactor. Je kunt dit ook wel de McDonaldisering van de samenleving noemen: alles komt in afgemete hoeveelheden, is voorspelbaar en uniform en wordt grif verkocht. Behalve winkels heeft de binnenstad veel ander vertier, in de vorm van een overmaat aan horeca, de Wallen, musea en overige attractiepunten, die bezoekers trekken. Omdat de openbare ruimte kleiner wordt, terwijl de groep die zich er ophoudt groter is geworden, neemt de kans op conflicten toe. Achtereenvolgens wordt ingegaan op wonen, werken en toerisme.

Wonen

Amsterdam kwam rond 1985 weer in trek als plek om te wonen, na een periode van suburbanisatie tussen 1960 en 1985. De stad moest weer aantrekkelijk worden en om dit te bereiken werd er onder leiding van wethouder Schaefer veel gebouwd, uitsluitend sociale huurwoningen. Vanaf begin jaren '90 werden hier koopwoningen aan toegevoegd. Als gevolg hiervan is het aandeel koopwoningen inmiddels opgelopen tot 25% van de totale woningvoorraad. In stadsdeel Centrum ligt het aandeel koopwoningen op 30%. In het stadsdeel wonen rond de 80.000 mensen. In de afgelopen jaren is dit aantal gegroeid met 2%. Dit is niet veel, maar er is het centrum ook niet veel ruimte meer voor verdichtingsbouw. Het wonen in het centrum blijft populair. Dit is onder andere af te lezen aan het aantal reacties op vrijkomende corporatiewoningen. In 2007 was dit gemiddeld in Amsterdam 115 reacties per vrijkomende woning. In stadsdeel Centrum waren dit er 187 per woning.⁵ De populariteit van het wonen kan ook worden afgemeten aan de waarde van de woningen en de groei van de waarde. In het centrum ligt de gemiddelde WOZ-waarde hoger dan gemiddeld in Amsterdam en de waarde van woningen steeg de afgelopen jaren ook meer (37%) dan gemiddeld in Amsterdam (31%).

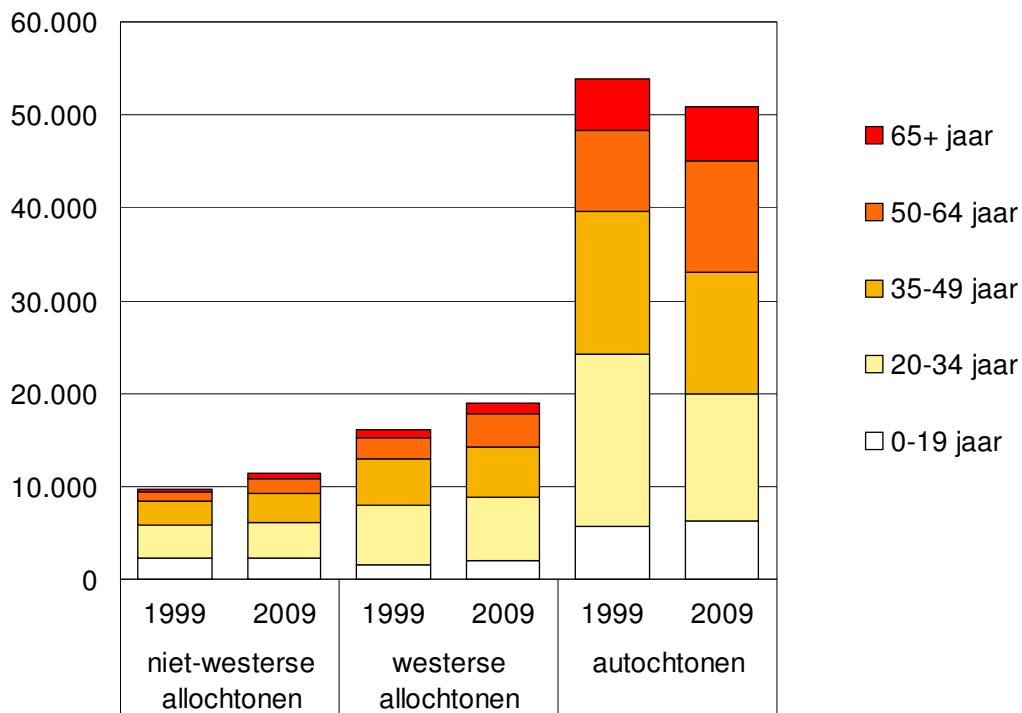
Figuur 1.2 Gemiddelde Woz-waardes naar buurtcombinatie, 2005-2009 (x €1.000)

bron: O+S

De samenstelling van de bewoners in stadsdeel Centrum is veranderd in het afgelopen decennium. Het aandeel (westerse en niet-westerse) allochtonen is gegroeid. Dit ging ten koste van de autochtonen. De grootste verandering deed zich echter voor bij de autochtonen: hier nam het aantal ouderen (50+) toe, terwijl het aantal jongeren afnam. De toename van het aandeel ouderen kan van invloed zijn op het vertruttingsproces. Het is niet denkbeeldig dat oudere mensen minder tolerantie zullen vertonen ten aanzien van de levendigheid die bij een grote stad hoort.

Figuur 1.3 Inwoners Centrum naar leeftijd- en herkomstgroep, 1999 en 2009

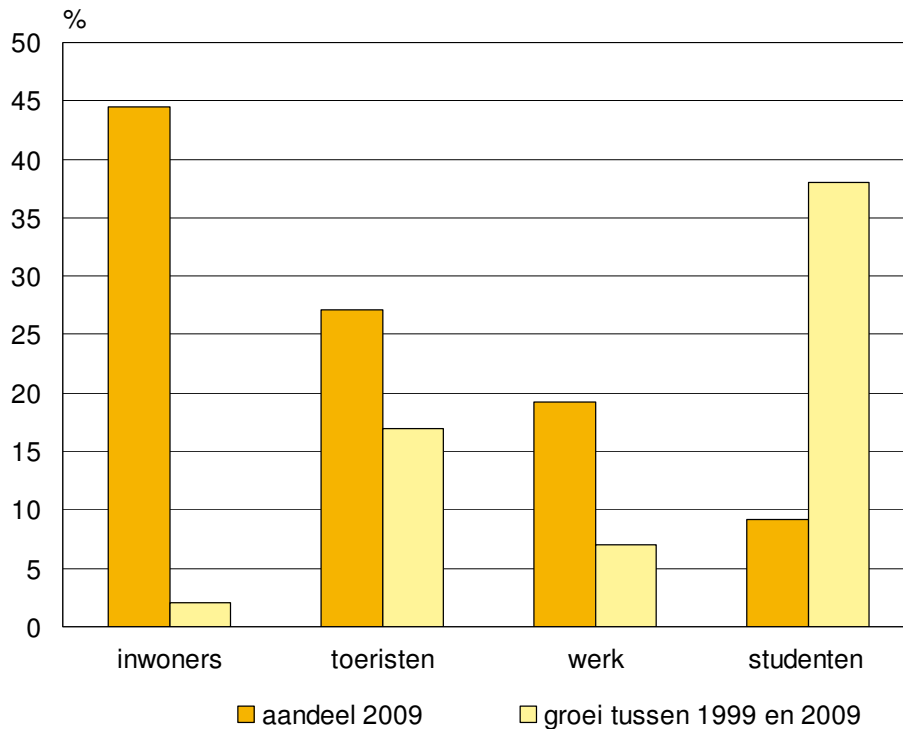

bron: O+S

Studenten

De UvA heeft een groot deel van haar vestigingen in de binnenstad, onder andere verdeeld over het Roetersseiland, het Bungehuis en de Oudemanhuispoort. Het totale aantal UvA-studenten groeide het afgelopen decennium met 32%. Het deel in het centrum groeide met 38%. Deze studenten wonen voor een deel ook in het centrum. Een groot deel ook niet. De containerwoningen die er in het afgelopen decennium zijn bijgekomen, zijn juist op plekken daarbuiten geplaatst: in Westerpark in de Spaarndammerbuurt, in Noord op het NDSM-terrein, in de buurt van het Amstelstation en bij het Science park in Watergraafsmeer. Dit betekent dat een groot deel van de studenten weliswaar overdag in het centrum aanwezig is, maar 's avonds minder. De studenten in figuur 1.4 hebben betrekking op de UvA studenten die aan een faculteit in het centrum studeren.

Figuur 1.4 Aandeel en groei verschillende groepen in stadsdeel Centrum

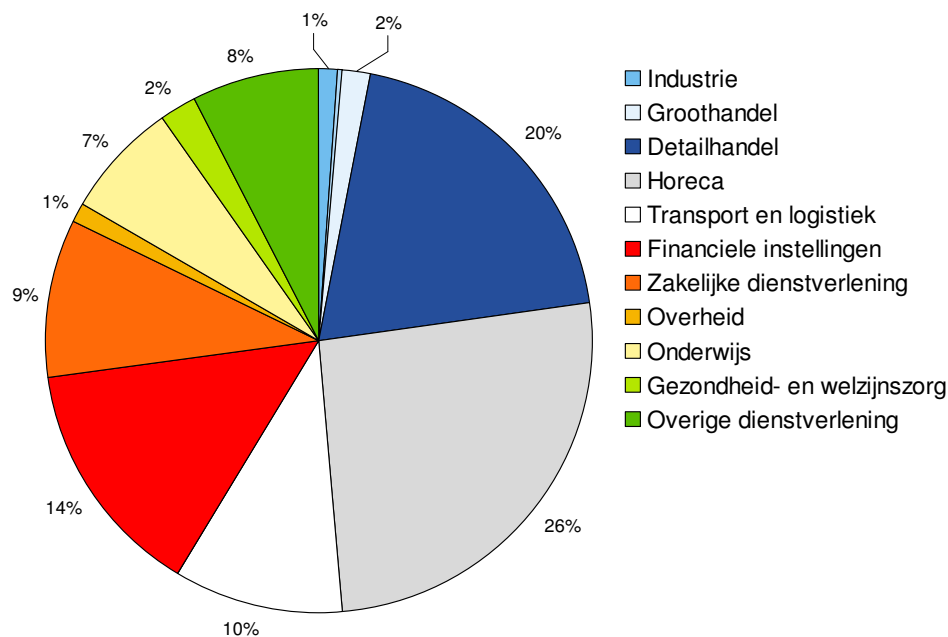
Werken

Mede als gevolg van de de-industrialisatie, maar ook als gevolg van gebrek aan uitbreidingsruimte, trokken in de tweede helft van de vorige eeuw met name de wat grotere industriële en groothandelsbedrijven de stad uit. De ruimte die hierdoor vrijkwam is voor een belangrijk deel in gebruik genomen door de dienstensector. Het aandeel van de zakelijke en financiële diensten in de totale Amsterdamse werkgelegenheid is steeds groter geworden, en bedraagt nu 36%, terwijl het aandeel van de industrie afnam tot minder dan 4%.

In de binnenstad werden de leeggekomen ruimtes ook opgevuld door horeca en detailhandel. Horeca is een belangrijke sector voor stadsdeel Centrum. Ongeveer de helft van alle Amsterdamse horeca bevindt zich in het centrale deel van de stad. Vooral tussen 1995 en 2000 groeide deze sector snel. Sindsdien blijft het aantal vestigingen ongeveer gelijk in dit stadsdeel.

De opkomst van de horeca heeft zowel een positieve als een negatieve kant. Een positief effect is dat hierdoor er daardoor meer werkgelegenheid ontstaat, die vaak worden ingevuld door studenten en lager opgeleiden. Een negatief effect is dat horeca andere functies dreigt te verdringen of domineren. In de oude binnenstad, het postcodegebied 1012, zorgen de horeca en detailhandel samen voor bijna de helft van de werkgelegenheid.

Figuur 1.5 Werkzame personen op de Burgwallen (Oude- en Nieuwezijde) naar sector, 1 januari 2009

Toerisme

Boomkens signaleerde eind jaren 90 al het negatieve effect van toerisme. Het zou tot een tweedeling in steden leiden. Aan de ene kant het centrum dat door toeristen wordt bezocht en waar ze rondlopen in een soort kunstmatig aandoend gebied en aan de andere kant de rest van de stad, waar de gewone mensen wonen.⁶ Hajer zag nog eerder, in 1994, dat toerisme niet alleen geld in het laatje brengt maar ook voor verdringing zorgt, ook van de openbare ruimte.⁷ Het afgelopen decennium is het toerisme in Amsterdam sterk gegroeid. Het aantal overnachtingen nam met 17% toe, van 7,1 miljoen in 1998 tot 8,3 miljoen overnachtingen in 2008. Ongeveer de helft van het aantal overnachtingen vindt in het centrum plaats.⁸ Hier bevindt zich ook het gros van de attracties, van musea tot rondvaartboten. Ook het aantal evenementen (zoals de Hartjesdagen, Gay Pride, Uitmarkt, Sail, Bevrijdingsfeest) en het aantal keren per jaar dat het kermis op de Dam is, is de afgelopen decennia toegenomen, evenals het aantal bezoekers dat hierop afkomt.

Conclusie

Bewoners, ondernemers, buitenlandse toeristen en studenten zijn verschillende groepen met verschillende behoeften. Om die (behoefte) met elkaar te verenigen of op elkaar af te stemmen is in Amsterdam het afgelopen decennium steeds vaker gekozen voor regelgeving en handhaving. Deze worden ingezet om de balans te behouden tussen druk en levendig waar ondernemers het van moeten hebben en waar met name de bezoekers en een deel van de bewoners (soms) aan hechten, en rust, vooral voor de bewoners. Niet iedereen is hier echter even gelukkig mee. Dit blijkt uit frequente discussies over vertrutting, in de politiek, de media en op straat. Intensief ruimtegebruik is de eerste oorzaak voor vertrutting die wij waarnemen. De gekozen strategie van regelgeving en de handhaving hiervan veroorzaken een gevoel van vertrutting.

1.2 Nieuw veiligheidsbeleid

De tweede oorzaak voor vertrutting heeft te maken met de veranderingen die zich de afgelopen decennia hebben voorgedaan in het veiligheidsdomein. Schoon, heel en veilig is het nieuwe motto, onder andere als reactie op het proces van globalisering. Ook zijn fraude en criminaliteit integraal onderdeel gaan uitmaken van stadsprocessen. Burgers reageren hierop met een toenemende behoefte aan bescherming tegen misdaad en onzekerheid. Ook lijkt er een relatie te zijn tussen veiligheid en welvaart. Naarmate de welvaart

stijgt, neemt de behoefte aan bescherming hiervan toe. Dit verklaart de opkomst van woonvormen waarin gelijkgestemden zich terugtrekken zoals gated communities. Deze winnen ook in Nederland aan populariteit. Het begrip veiligheid heeft zich de afgelopen decennia zowel verbreed als verdiept, mede als gevolg van de aanslagen in september 2001 in de Verenigde Staten. Maar ook in Nederland deden zich incidenten voor die het veiligheidsdebat hebben aangewakkerd. Enkele voorbeelden: de vuurwerkramp in Enschede, de brand in Volendam, de moord op Pim Fortuyn en op Theo van Gogh. De verbreding zit er vooral in dat het niet meer alleen om personen gaat, maar om processen, die zowel een politieke als een economische achtergrond kunnen hebben. De verdieping zit in het feit dat het aantal actoren niet meer alleen in het publieke domein zit, maar ook in het private domein en op alle niveaus, van lokaal tot transnationaal.⁹ Door de internationale netwerken en informatietechnologie is de misdaad en criminaliteit veel complexer geworden. Het antwoord hierop is 'nodal governance': netwerksturing op de diverse knooppunten in de ketens en netwerken van criminaliteit.¹⁰

De behoefte aan meer veiligheid leidt zelfs tot een soort van preventiestaat: alles wordt in het werk gesteld om de veiligheid te garanderen en risico's te vermijden. We hebben nog geen Amerikaanse toestanden - zoals Glassner in *Culture of Fear* beschrijft - in Nederland, maar schuiven wel die richting op.¹¹ De preventiemaatschappij zit vol paradoxen en tegenstrijdige belangen.¹² Collectieve maatregelen conflicteren met een drang naar individuele vrijheid. Burgers willen dat de overheid hard optreedt, maar blijven zelf graag buiten schot. Een andere paradox is dat de moderne consumptiemaatschappij verlangt dat mensen hard werken of studeren maar diezelfde mensen willen wel het recht hebben om in het weekend de bloemetjes buiten te zetten: dit wordt wel gecontroleerd controleverlies genoemd. Horeca wil vrije openingstijden, ouders van pubers willen dat de cafés eerder sluiten. Horeca-ondernemers stellen de ouders verantwoordelijk voor het indrinken, waardoor ze tijdens het uitgaan eerder dronken zijn. Jongeren eisen eigen ruimte: als ze niet naar het café mogen, dan maar een zuipkeet.¹³

Wat betekent dit voor Amsterdam?

Ook in Amsterdam heeft het veiligheidsdenken post gevat. Net als in Rotterdam wordt er in tal van indexen zowel de subjectieve als objectieve veiligheid gemeten. Vanaf 2003 voeren alle stadsdelen integrale veiligheidsplannen uit, op basis waarvan deze veiligheid wordt gemeten. In het centrum van Amsterdam is daarnaast een specifieke aanpak ontwikkeld voor de Zeedijk en nu voor het Coalitieproject 1012. Het project is genoemd naar de postcode van het gebied en omvat behalve de rosse buurt (oostelijke Wallen) ook de westelijke Wallen en het wandelgebied vanaf het Centraal Station tot aan de het Museumkwartier. De aanleiding voor het 1012-project lag niet zozeer in het streven naar schoon heel en veilig, maar veel meer in de noodzaak de harde criminaliteit en de verwevenheid van de bovenwereld met de onderwereld terug te dringen.

De ernst van de situatie op de Wallen werd in 1997 al geduid door de parlementaire enquête van Van Traa. Het gemeentelijk Van Traateam bood nog meer inzage in de misstanden in het Wallengebied ten aanzien van witwassen van drugsgeld, vastgoedspeculatie, mensenhandel, uitbuiting en onderdrukking van prostituees. Er bleek sprake te zijn van een overheersende criminele infrastructuur, die gekenmerkt werd door een samenhang in georganiseerde misdaad en een overdaad aan criminaliteitsgevoelige ondernemingen. Dit laatste verstoorde de gewenste functiemening van wonen, werken en recreëren en bracht bewoners en ondernemers tot wanhoop.

Ter aanvulling van de bestaande handhavingmiddelen is in 2003 de Wet Bibob in werking getreden, die gemeenten de mogelijkheid geeft om ondernemers vergunningen te weigeren bij vermoeden van onzuivere herkomst van financiële bronnen. Met het opheffen van het bordeelverbod en het gedogen van coffeeshops is aanvankelijk geprobeerd meer grip te krijgen op de aan deze branches verbonden criminaliteit. Tevens werd een gebiedsgerichte ontwikkeling gestart die de Burgwallen schoner, veiliger en aantrekkelijker moesten maken. Doel van deze aanpak vanuit meerdere disciplines was de overlast te beperken en de

functiemenging in balans te brengen. Deze initiatieven gingen nog uit van de bestaande infrastructuur “waarmee we zouden moeten leven”.

Eind 2007 is geconstateerd dat het Wallengebied een nog intensievere en veelzijdige aanpak nodig had. In de nota *Grenzen aan de handhaving* van december 2007 staat het als volgt verwoord: “Het wordt tijd om de hoeveelheid te dweilen overlast en criminaliteit te verminderen door aan de kraan te draaien”. Verbetering en intensivering van de handhaving bleek niet voldoende. De infrastructuur zelf moest worden aangepakt. Dit was de aanleiding voor het coalitieproject 1012.

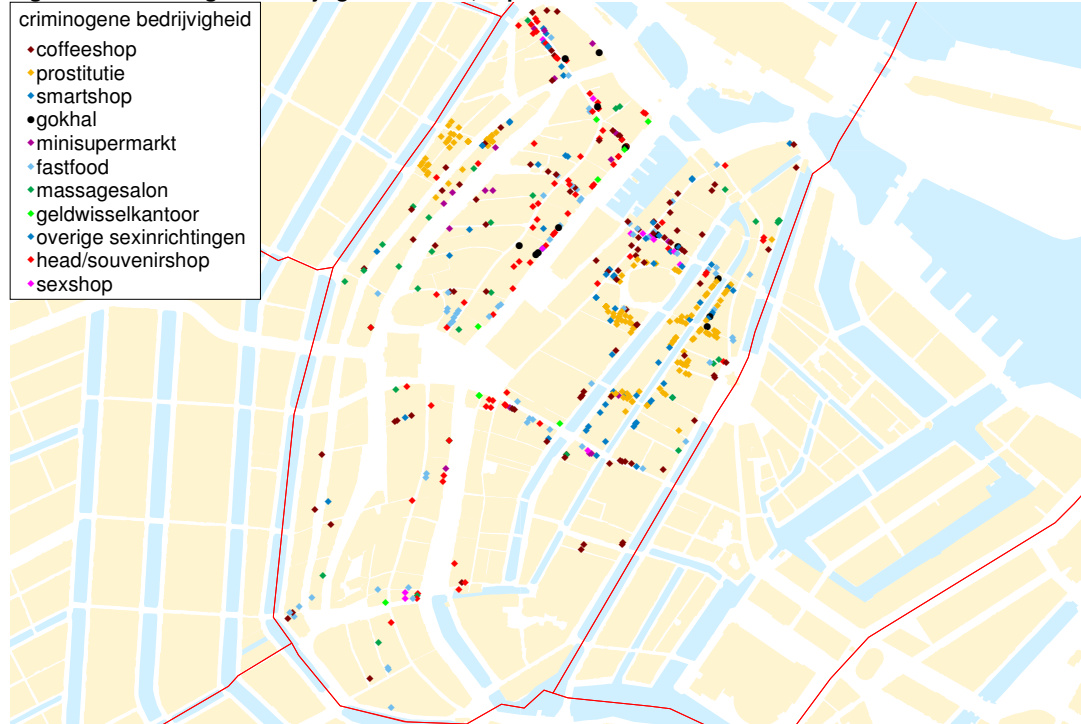
Het project Zeedijk kan gezien worden als testcase voor de aanpak van het Wallengebied. In het begin van de jaren tachtig was de Zeedijk een no go area. Met een mix van maatregelen werd de Zeedijk in tien tot vijftien jaar getransformeerd in een aantrekkelijk verblijfsgebied. Direct betrokkenen hebben het gevoel dat ze een stukje stad hebben teruggewonnen.

De NV Zeedijk werd opgericht om panden te kunnen aankopen en daarna te vullen met toegestane branches. Bestemmingsplannen werden herzien. De historische panden werden hersteld. De openbare ruimte werd geherprofileerd en de steegjes gesloten. De politie herdefinieerde zijn taken en relaties met ondernemers en andere gebruikersgroepen van de Zeedijk. Het verschil met het Wallenproject is dat dit gericht was op één straat met aanpalende steegjes. Een ander belangrijk verschil is dat het aankopen van panden, het ultieme middel om criminogene activiteiten wit te wassen, toen nog relatief goedkoop was. Nu is dit veel duurder. Overeenkomstig is de aanpak op meer fronten, de samenwerking met ondernemers en bewoners en met nationale instanties.

De bredere veiligheidszorg is in Amsterdam geïnstitutionaliseerd met een driehoeksaanpak van preventie, repressie en zorg. Intussen betraden veel andere private partners de Amsterdamse toezichts- en handhavingsmarkt. Ook de burgers werden steeds meer ingeschakeld, in het Wallengebied als buurtschouwers.

In figuur 1.5 is de criminogene bedrijvigheid in postcodegebied 1012 in kaart gebracht. Van de 9.778 onderzochte etages was er op 545 criminogene bedrijvigheid, dit is 5,9% van alle etages. Wanneer de bewoonde of lege adressen buiten beschouwing worden gelaten dan blijkt op 10,8% van de 5.061 etages waar een bedrijf gevestigd is, zich een criminogeen bedrijf te bevinden. Overigens zijn lang niet alle criminogene branches daadwerkelijk crimineel of illegaal. Bij het merendeel van de bedrijven gaat het echter om legale activiteiten.

Figuur 1.5 Criminogene bedrijvigheid in 1012, september 2009-15 maart 2010

Bron: Inventarisatie functies postcodegebied 1012 (september 2009 - 15 maart 2010), stadsdeel Centrum.

De veelheid aan maatregelen op het gebied van veiligheid, zowel gericht op de aanpak van harde criminaliteit als op schoon, heel en veilig, wordt door sommigen als een overdaad of wanverhouding beschouwd. Dit is de reden dat we het nieuwe veiligheidsbeleid als tweede oorzaak van vertrutting zien.

1.3 Concurrentie tussen steden

De laatste oorzaak voor vertrutting heeft te maken met de concurrentiestrijd waarin een zichzelf respecterende wereldstad tegenwoordig verwickeld is. Een stad die internationaal gezien een beetje wil meetellen, doet mee aan de strijd om de 4 b's. Deze b's staan voor bewoners, bedrijven, bezoekers en bollebozen (studenten en creatieven).¹⁴

Deze concurrentiestrijd is te herleiden tot het proces van globalisering, een voortdurende beweging van wereldwijde economische, politieke en culturele integratie. Volgens Boomkens brengt globalisering een radicale verandering van de leefwereld en de leefwijze met zich mee. De eigen cultuur lijkt op het spel te staan door allerlei ontwikkelingen die zich vaak gelijktijdig voordoen: toegenomen migratie, commercialisering van cultuur en communicatiemedia, erosie van de nationale identiteit en machtsverlies van de nationale overheid. Boomkens is van mening dat deze ontwikkelingen het einde van de maakbare samenleving aantonen, en daarmee de onmacht van de overheid.¹⁵

Terwijl de stuurkracht van de overheid en van landen en steden vermindert, neemt tegelijkertijd de behoefte van met name steden toe om aantrekkelijk te zijn voor verschillende groepen. Steden zijn bewust op zoek naar een imago waarmee ze zich kunnen onderscheiden en economisch aantrekkelijk zijn. Ze doen er verstandig aan daarbij voor een imago te kiezen dat past bij hun identiteit.¹⁶

Tal van jaarlijks gehouden onderzoeken - zoals bijvoorbeeld de European Cities Monitor, Anholt en Mercer - houden bij hoe wat de positie van een stad is, internationaal gezien. De mate van succes wordt afgelezen aan de score op indicatoren als (aspecten van) het leefklimaat, de waardering van het vestigingsklimaat en

het aantal nieuwe internationale bedrijven dat voor een stad kiest. Het streven naar een goede score op deze indicatoren draagt bij aan een zekere mate van uniformiteit.

De meeste steden die meedoen aan deze concurrentieslag kiezen voor dezelfde instrumenten om dit doel te bereiken. Er wordt gestreefd naar veilige, schone en herkenbare steden. Het veiligheidsbeleid is het ene instrument dat wordt ingezet om schone stadscentra te verkrijgen, waar mensen graag hun tijd doorbrengen. De combinatie van citymarketing met citybranding is het tweede instrument, dat ervoor moet zorgen dat koopkrachtige hoger opgeleiden er graag willen wonen, terwijl ook toeristen en bedrijven zich er thuis voelen. Dit leidt ertoe dat steden steeds meer op elkaar gaan lijken, in hun strijd om het aantrekkelijkst te zijn voor verschillende groepen. Met dank aan Richard Florida richt elke stad zich tegenwoordig op de creatieve klasse en/of creatieve bedrijvigheid.

Steden zijn ook steeds netter geworden, vaak als gevolg van aangescherpte regelgeving of handhaving. Het gevaar van vertrutting ligt hierdoor op de loer. Dit uit zich op een aantal verschillende manieren. In de eerste plaats gaat het streven om zoveel mogelijk verschillende groepen tevreden te stellen gepaard met een drang naar uniformering die zich uit in internationale ketens die overal voet aan de grond zetten. Voor Zara hoef je echt niet meer naar Spanje af te reizen, bijna niemand weet dat H&M oorspronkelijk uit Zweden komt en McDonalds, KFC en Starbucks zijn de nieuwe toevluchtsoorden geworden van een internationaal publiek. Het lijkt er dus op dat consumenten zelf meer vragen om herkenbaarheid.

De tweede manier gaat over de stad als openluchtmuseum. In steeds meer steden die veel toeristen trekken, ontstaat er in de stad een tweedeling tussen het toeristische deel en de rest van de stad. Zo ook in Amsterdam. In Amsterdam wordt het contrast tussen de binnenstad en vooral het gebied buiten de Ring, waar de 'gewone' Amsterdammers wonen, steeds groter. Tegelijkertijd is het zo dat het centrum van Amsterdam uitdijt. De centrumfuncties van de binnenstad breiden uit naar delen van West die het dichtst tegen het centrum aan liggen en delen van Zuid.¹⁷ Evengoed heeft het gevaar van musealisering van de Amsterdamse binnenstad, waar Boomkens in 1999 voor waarschuwde, zich onverminderd doorgezet.¹⁸ Sinds 1999 is de (oude) binnenstad een beschermd stadsgezicht. In januari 2009 is de grachtengordel voorgedragen voor de UNESCO Werelderfgoedlijst.

Nu doet zich een probleem voor. Aan de ene kant willen steden (de overheid, in samenwerking met projectontwikkelaars) meer top down beleid gaan voeren, om zo de concurrentiestrijd aan te kunnen. Dit verschijnsel doet zich voor bij het 1012-project, waar de blauwdruk voor het toekomstige gebied een indeling in verschillende zones bevat. Tegelijkertijd is de stuurkracht van de overheid en het onderscheidingsvermogen van landen en steden verminderd, als gevolg van het globaliseringsproces. Het is dus maar de vraag of het planmatige top down beleid mogelijk is.

Volgens Boomkens onderscheiden grote steden zich van kleine steden, platteland en dorpen door de mate waarin zij wonen, werken, recreëren bijeenbrengen in een open, onvoorspelbare en enigszins onoverzichtelijke, soms zelf chaotische atmosfeer die de meest uiteenlopende confrontaties, uitwisselingen en experimenten uitlokt. Mensen komen op vruchtbare wijze bij elkaar en stilzweigend worden ook de eenmalige bezoekers gedomesticeerd.¹⁹ Dit sluit aan bij Jane Jacobs ideaaltypisch concept van de stad als fijnmazig netwerk van alledaags gebruik van de straat en de buurt waarin ook bezoekers hun weg weten te vinden en er in op kunnen gaan. Niet alles kan en hoeft gepland te worden, zeker niet in een grote stad.

1.4 Politieke context

In de vorige paragraaf zijn de drie hoofdoorzaken genoemd die de huidige populariteit van vertrutting zouden kunnen verklaren. Daarnaast zien we ongeveer gelijktijdig een andere ontwikkeling. In 2002 kreeg het centrum van Amsterdam, stadsdeel Centrum, een eigen bestuurslaag. Discussies over vertrutting lijken vooral over stadsdeel Centrum of over de binnenstad te gaan.

Voor die tijd was er de dienst Binnenstad die viel onder het bestuur van het College van Amsterdam. De dienst Binnenstad had korte lijnen met belangenorganisaties en verenigingen. De komst van het stadsdeel Centrum met een dagelijks bestuur en een deelraad betekende een extra bestuurslaag. Bewoners (kiezers) kregen hierdoor meer mogelijkheden voor contact met het bestuur.

Het eerste stadsdeelbestuur wilde laten zien dat het het verschil weet te maken, in weerwil van de weerstand tegen de vorming ervan. Er was achterstallig onderhoud in de regelgeving en handhaving. Nieuwe regelingen passeerden de bestuurstaafel en werden deel van de binnenstadssamenleving. Wenkbrauwen fronsten zich: prioriteit bij vlaggen? Het Damrak inrichten zoals de winkelstraat van Florence?

In de jaren tussen 2002 en 2010 heeft het stadsdeel aangepakt. Het had en heeft een moeilijke taak: zowel zorg dragen voor de internationale positie van Amsterdam, een aantrekkelijke plek blijven voor toeristen, bedrijven en bewoners, het plaatselijke bedrijfsleven te vriend houden, zorgen voor de precaire balans tussen drukte en rust en dit allemaal bij een toenemend aantal gebruikers van dit in oppervlak kleine stadsdeel.

Gedurende de aanloop naar de laatste gemeenteraadsverkiezingen was vertrutting een thema. Er waren twee kampen te onderscheiden: de tegenstanders waren VVD, D66 en GroenLinks, terwijl de PvdA als voorstander werd gezien, met de harde aanpak van het 1012 gebied als voorbeeld. Het lijkt erop dat er lessen getrokken zijn uit de voorgaande bestuursperiodes. In het Programakkoord Amsterdam Centrum staat het als volgt verwoord: “De coalitiepartijen staan alle drie voor een divers, sociaal (verkeers)veilig, open en tolerant, bruisend en ontspannen stadsdeel”. En onder het kopje transparant besturen: “Naast een constante focus op heldere en inzichtelijke uitvoering van haar taken wil het bestuur meer ruimte bieden aan waardevolle initiatieven, waarbij regelgeving niet een doel op zich is maar een instrument dat met begrip voor de situatie op constante wijze moet worden ingezet”.²⁰

In hoofdstuk 2 en 3 wordt nader ingegaan op de invloed die uitging van het nieuwe stadsdeel. In dit hoofdstuk volstaat onze constatering dat het stadsdeel de vertrutting zichtbaar heeft gemaakt, niet veroorzaakt.

---

¹ Boomkens, 2009 en Deben, 2007

² De cijfers die in dit hoofdstuk gebruikt worden zijn grotendeels ontleend aan de volgende twee O+S-publicaties: Booi, H. en J. Slot, 2009 en Bicknese, L. en R. Simsek, 2010

³ PvdA-fractie, 2000 PvdA-fractie Amsterdam, Dubbelnota, De Binnenstad in evenwicht, 2000

⁴ Deben, 2007

⁵ Deben, 2007

⁶ Boomkens, 1999

⁷ Hajer, 1994

⁸ Hoeveel het dagtoerisme is toegenomen is niet bekend. Aangenomen wordt dat de stijging hier even groot was als bij de overnachtingen.

⁹ Bowling en Newburn, 2006

¹⁰ Hoogenboom, 2009

¹¹ Glassner, 1999

¹² Korf, 2010

¹³ Korf, 2010

¹⁴ Hospers, 2009

¹⁵ Boomkens, 2005

¹⁶ Hospers, 2009

¹⁷ Trendrapport 2008-2009

¹⁸ Boomkens, 1999

¹⁹ Boomkens, 2009.

²⁰ Programakkoord Amsterdam Centrum 2010-2014

2 Wat is vertrutting?

Het begrip vertrutting heeft zich genesteld in politieke discussies, in maatschappelijke debatten en in de praktijk van alledag van de gemeentelijke organisatie van Amsterdam.

Diverse confrontaties tussen lokale overheid, ondernemers en burgers werden heftig zodra het woord werd gebruikt. Dit én de bestuurlijke gevoeligheid voor de term waren aanleiding om een verkenning uit te voeren naar het begrip 'vertrutting', de betekenis en het gebruik van het woord. Deze aanleiding bepaalde ook ons onderzoeksgebied: Amsterdams lokaal bestuur, bedrijven en burgers.

We willen het begrip duiden. We onderzoeken wat er in de verschillende confrontaties en publicaties met het begrip wordt bedoeld. Hanteren voor- en tegenstanders dezelfde of een eigen betekenis? We inventariseren bij welke thema's en in welke situaties het woord wordt gebruikt en welke betekenissen daaraan verbonden zijn.

De inventarisatie start bij het woord zelf, de omschrijving ervan in het woordenboek. Dan volgt er een groslijst met Amsterdamse gebeurtenissen waarin de term vertrutting en synoniemen daarvoor zijn gebruikt. Deze zijn geanalyseerd op de betekenis en het gebruik. Op basis van deze inventarisatie vulden we het begrip, de betekenis en het gebruik in. Daarnaast hebben we een aantal uitspraken in de media, waarin de term eveneens is gebruikt, verzameld. Met deze inventarisatie worden het begrip, de betekenis en het gebruik van het woord vertrutting geduid. Aan het slot van dit hoofdstuk is het basismodel van vertrutting voor ons onderzoek opgenomen.

2.1 Begrip

Het woord vertrutting staat in het Nederlandse woordenboek van Van Dale met de uitleg "het saai, vervelend worden". Het stamwoord is "truttig" en betekent: een net, saai persoon of historiserende architectuur. Het woord vertrutting wordt toegepast om een proces, een beweging weer te geven, bijvoorbeeld 'de stad is aan het vertrutten' of 'de organisatie is aan het vertrutten'. Het voorvoegsel ver- markeert de beweging. Dit proces leidt dan tot de oorspronkelijke kwalificatie: net of saai. Het is deze beweging, vastgelegd in het werkwoord vertrutten, die wordt geduid in de betekenis en het gebruik.

Een zoektocht via Google levert een gemengd beeld op over de geschiedenis van vertrutting. Meer dan 46.000 hits. Je verdwaalt tussen de berichten van boze inwoners van vooral Amsterdam, al dan niet verenigd in fora, die vinden dat de stad op een verkeerde manier aan het veranderen is. "Er mag niks meer", is de teneur. De meeste berichten zijn vrij recent, zoals bijvoorbeeld de miniserie en blog van NRCnext in februari 2010, maar er zijn ook berichten uit de jaren '90.

2.2 Betekenis

Het woord heeft een negatieve lading, geeft een negatieve kwalificatie aan: het saai of vervelend worden. Ook komt de betekenis 'burgerlijk' voor. Dit is vermoedelijk een reden voor de heftige reacties in discussies. Niemand wil dit predikaat opgespeld krijgen. We hebben geen term gevonden die een positieve lading omvat. De oorzaak hiervan ligt waarschijnlijk in het feit dat de oorspronkelijke betekenis negatief is.

2.3 Gebruik

Het gebruik van het woord vertrutting is ontleend aan discussies in de gemeenteraad van Amsterdam, de stadsdeelraad, de uitvoeringspraktijk van stadsdelen met de nadruk op stadsdeel Centrum, enkele maatschappelijke debatten en de media. Bezien werd bij welke thema's het woord vertrutting werd gebruikt. Vervolgens is in kaart gebracht welke uitspraken in verband daarmee werden gedaan. Deze thema's en uitspraken zijn vervolgens bij elkaar gebracht en geordend. We beschrijven per thema wat vertrutting wordt genoemd en wie het gebruikt.

Op basis van onze verkenning onderscheiden we vier thema's waar de term het meest gebruikt wordt: wonen, openbare ruimte, horeca en toerisme en veiligheid. De actoren zijn politici en bestuurders, ondernemers en burgers. Tevens onderscheiden we de rol van verschillende partijen. We noemen de rol van de politiek, de regelgeving en de implementatie ervan de 'bovenstroom'. De 'onderstroom' omvat de samenleving, de ervaringen en meningen van burgers en ondernemers. De media bewegen zich vooral op dit niveau. Politici hebben een rol in de bovenstroom, maar kunnen deel hebben aan de onderstroom met hun privéopvattingen. De praktijkvoorbeelden vertellen niet over het volume of het aantal. Het gaat om het benoemen van wat er vermoedelijk wordt bedoeld.

Wonen

Politici, burgers en ondernemers voeren discussie over de bestemming van panden in het Wallengebied en welke branches er in de panden mogen komen. Enkele grote vijfsterrenhotels willen uitbreiden met een groot aantal kamers, maar moeten de Wallen een vijfsterrengebied worden? En hoe strak moeten de monumentenregels en het voorschrift voor parcellering worden toegepast? Met vertrutting wordt dan bedoeld dat het gebied dreigt te uniformeren, de diversiteit van winkels minder wordt en dat bewoners en bezoekers eveneens minder rijk geschakeerd zullen worden. Straks kan tante Sjaan haar woning niet meer betalen en wonen er alleen maar rijke yuppen.

Over regels en handhaving is veel te doen tussen de lokale overheid, ondernemers en burgers. Zo noemen eigenaren van huizen en garages het vertrutting als de overheid via regels en handhaving binnendringt in hun eigendom en privédomein. Zij vinden het onaanvaardbaar dat de overheid controleert of zij parkeerplekken in hun eigen garage verhuren aan andere autobezitters. En de overheid zou zich ook niet moeten bemoeien met het verhuren van hun eigen woning voor tijdelijke bewoning door expats of toeristen. Ondernemers noemen het handelen of optreden van de lokale overheid vertruttend. Zij doelen op de vele regels van de lokale overheid en de gedetailleerdheid ervan. De vraag rijst of de overheid zich wel met relevante zaken bezig houdt. De wijze van handhaving van regels van welstand en reclamerichtlijnen, zoals vlaggen en gevelborden, roept deze reactie op.

In de uitvoeringspraktijk van inspectie en handhaving wordt vertrutting van burgers en ondernemers zichtbaar. Aan de inspectie wordt gevraagd een oogje dicht te knijpen, terwijl de overbuurman met veel meer reden een sanctie moet krijgen omdat een bouwwerk niet goed is uitgevoerd. Burgers die met handhaving te maken krijgen, voelen zich slachtoffer: waarom ik?

Bij het thema wonen appelleert vertrutting aan nette eenvormigheid, zones, het wijzigen van het karakter van een gebied ten bate van een meer chique uitstraling, selectie van gewenste groepen en uitsluiting van andere, de mate van tolerantie, detaillistische regelgeving en strikte handhaving.

In de confrontaties worden politieke, bestuurlijke en maatschappelijke argumenten gewisseld. Het gaat over de balans in de functiemenging, de identiteit en het imago van het gebied, gewenste en ongewenste branches, diversiteit van bewoners en bezoekers.

Daarnaast kunnen privébelangen spelen zoals de wens om landelijk te wonen in grootstedelijk gebied en de machtsvraag: wie gaat er over de stad?

Openbare ruimte

Straten, parken en pleinen staan borg voor brede en consistente betrokkenheid van de buurt, burgers en ondernemers. Politici bezoeken graag de inspraakavonden, daar verneem je de geluiden van de samenleving. De discussie gaat over de functie van de ruimte; wie mogen daar vertoeven en wie niet? Er worden maatregelen genomen om ongewenst publiek te weren, zoals het antidaklozenmeubilair en de mosquito. Is dat nu vertrutting of aandacht voor veiligheid en ruimte geven aan kinderen?

Dat is ook de vraag aan de lokale overheid die het alcoholgebruik in het Oosterpark verbiedt. Wat wil het bestuur bereiken met dit verbod? Bewoners vinden dit vertrutting. De overheid grijpt in in de vrijheid van mensen in de recreatieve sfeer. Het moet toch kunnen, een glas wijn bij de picknick in het gras op een zwoele zomeravond.

De lokale overheid schrijft een eigenaar op een historische gracht aan met de mededeling dat hij zijn retrolantaarn buiten moet vervangen door één die is voorgeschreven in het kader van beschermd stadsgezicht. De eigenaar vindt dit vertrutting omdat de gemeente, na vele jaren van gedogen, plotseling dwingt tot vervanging binnen zeer korte tijd, met een vooruitzicht op een fikse boete als dat niet gebeurt. Met vertrutting wordt dan bedoeld: een onvoorspelbare overheid die plotseling roomser dan de paus op een detail gaat handhaven.

Het onderscheid tussen overlast en vertrutting is soms moeilijk te maken. Dat blijkt als bewoners klagen over kindergeluiden in de buitenspeelruimte van een crèche en als reactie daarop vanaf hun balkon erboven eieren gaan gooien. Het maakt een discussie los over overlast, individuele voorkeuren en wat normaal is in de stedelijke omgeving. Zo zijn er ook bewoners die de gemeente bellen om hun beklag te doen over hangjongeren in het postzegelparkje. Is dat reëel of vertrutting omdat de burger steeds minder tolereert in zijn directe woonomgeving?

Vertrutting gaat over spanningen tussen 'grootstedelijk normaal' en de wensen van burgers, tussen stringent en zinvol handhaven, tussen gevraagde daadkracht en incidentensturing van de overheid. Maar het gaat ook om het keurmerk 'binnenstad', het internationale visitekaartje waarmee Amsterdam binnen de top vijf van de meest aantrekkelijke Europese steden wil komen.

Burgers hebben verschillende verwachtingen over hun buurt. Ondernemers verschillen in de ambitie voor hun onderneming en bepalen daaraan hun opvatting over vertrutting. Er is een kloof tussen de metropolitane globalisten, de liefhebbers van het grand design en de bewoner die het stadsdeel "op slot wil doen" en overlast vreest. Maar ook zien we de grootstedelijke burger die het "grootstedelijk normale" niet in zijn nabijheid wil hebben.

Er lijkt een smalle marge te bestaan tussen vertrutting en overlast, tussen vertrutting en een openbare ruimte die schoon, heel en veilig is. Het lijkt te gaan om keuzes in de inrichting van de openbare ruimte: voor de buurt of voor de toerist. En, net als bij wonen, gaat het om selectie van gewenste groepen en uitsluiting van andere, de mate van tolerantie, detaillistische regelgeving en strikte handhaving.

Daarnaast kunnen er machtskwesties en privébelangen spelen, zoals de bewoner die aangaf het klagen over de crèche te zullen beëindigen als hij twee meter van de buitenspeelruimte mocht kopen om zijn tuin te vergroten.

Horeca en toerisme

Tien jaar geleden klonk het protest van de buurt tegen de komst van een homosauuna. Nu spreken politici en bestuurders met ondernemers en burgers over het saneren van een teveel aan coffeeshops, raambordelen en massagesalons. Laagwaardige voorzieningen moeten langzamerhand plaats maken voor een grotere diversiteit met meer hoogwaardig entertainment voor de toerist en de congresbezoeker. Niet iedereen is daar

blij mee. De sfeer van de buurt gaat verdwijnen, de huren worden hoger, de uniformiteit neemt toe en je zou kunnen zeggen dat het gebied vertrut.

Over de regels en de wijze van handhaving lijken het lokaal bestuur, de ondernemers en bewoners het maar niet eens worden. Sluitingstijden en uitdijende terrassen blijken voor bewoners een bron van grootstedelijk plezier en een bron van ergernis. Een reeks incidenten over de toepassing van reclamerichtlijnen op vlaggen en banieren deed de reputatie van de lokale overheid geen goed: het werd beoordeeld als dorpspolitiek in de internationale stad. Muzikanten en bandjes moeten een vergunning hebben; de speeltijd en de speelplek is aan regels gebonden. Er lijkt niets meer spontaan te mogen gebeuren.

Toen bleek dat de terrasregels werden gehandhaafd door vanuit een auto beeldopnames te maken, was dit aanleiding voor het produceren van een vinnige website over het lokaal bestuur als boegbeeld van de vertrutting van Amsterdam.

Vertrutting lijkt te gaan over de ervaren disbalans tussen regels en prioriteiten, incidentensturing en onvoorspelbare handhaving. Vertrutting gaat over de (on-)zin van regels en over spanning tussen ondernemers en omwonenden over de impact van de horecavoorziening. De verwachtingen over het uitgaans- en nachtleven in de tolerante stad Amsterdam botsen met het belang van de buurt.

Veiligheid

In de zorg om veiligheid lopen overheid en burgers een eind gelijk op. De bestrijding van misdaad en criminaliteit staat buiten kijf. De Wet Bibob gaat ver met zijn bewijslast aan de ondernemer en de beslismogelijkheid op grond van kennelijke vermoedens. Veiligheid lijkt wel steeds meer leidend te worden bij maatregelen in het woongebied, de openbare ruimte en horeca. Soms nemen bewoners het initiatief om een stukje openbare ruimte of een binnentuin te beheren en af te sluiten, waarmee de directe omgeving veiliger wordt en beschikbaar voor eigen en selectief gebruik met eigen regels. Bewoners, ondernemers en overheid zijn ook steeds vaker partner in de uitvoering van veiligheidsbeleid.

Maar er is ook een andere kant. Burgers en ondernemers vinden het stigmatiserend dat een gebied en bepaalde branches negatief worden benoemd. En dit kan invloed hebben op de waarde van vastgoed.

De positieve lading

De positieve lading van vertrutting vinden we in de argumenten van bestuurlijk vastgestelde nota's over de thema's. De bestuurlijke keuzes werden onderbouwd met argumenten voor de mooie stad, met meer allure, of een schone en veilige omgeving. Ook de keuze van diversiteit van bewoners en ondernemers kan worden gezien als een voorbeeld van een positieve betekenis. Maar niemand zal deze positieve lading vertrutting noemen. Wij zien tot nu toe ook geen ander woord dat de positieve lading van vertrutting omvat.

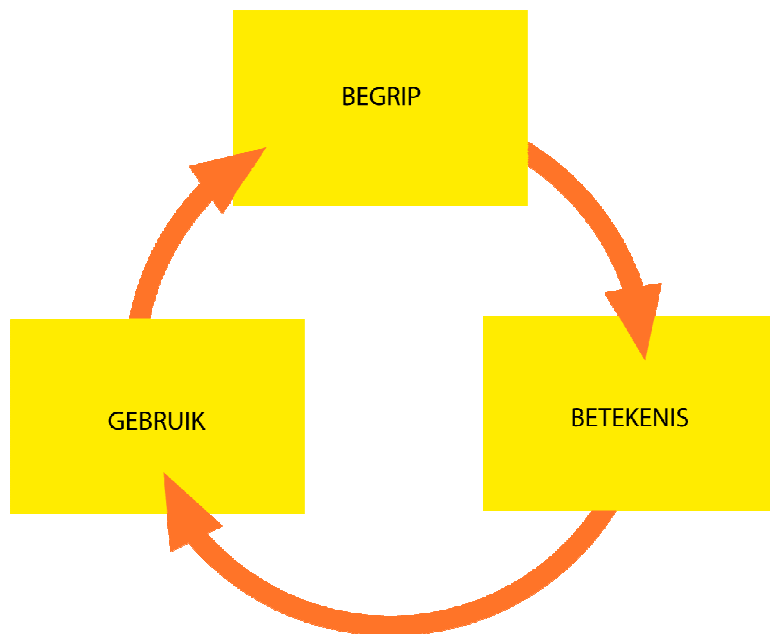
Figuur 2.1 Mogelijke positieve betekenissen van vertrutting

Wonen	Openbare ruimte	Horeca, evenementen	Veiligheid
alle leefstijlen moeten hier kunnen wonen	allure	economisch aantrekkelijk	internationale aantrekkingskracht
wooncarrière mogelijk maken in de buurt	voor ieder toegankelijk	balans in functiemenging	zich veilig kunnen voelen
balans in de functiemenging	schoon, heel, veilig	sociaal acceptabel	repressie moet samengaan met zorg
monumenten voor de toekomst bewaard	multifunctioneel ruimtegebruik wordt gestimuleerd	zowel buurtgericht als internationaal	
	verloedering aangepakt	bruisend nachtleven versus goede nachtrust	

2.4 Het model vertrutting

Het model vertrutting bevat de onderdelen begrip, betekenis en gebruik. Begrip en betekenis kunnen worden beïnvloed door het gebruik. Vertrutting is een begrip met een negatieve betekenis. Het woord wordt vooral gebruikt bij de thema's wonen, openbare ruimte, horeca en toerisme en veiligheid. Het gebruik van het begrip openbaart een scala aan opvattingen van burgers, ondernemers en politici over elkaar, elkaars optreden en handelen. De opvattingen hebben betrekking op de buurt, de stad, op regelgeving en handhaving, op verwachtingen van en eisen aan de leefomgeving, op verwachtingen en eisen aan elkaar. De boven- en onderstroom kwamen aan de orde. Het begrip vertrutting zou ook positieve betekenissen kunnen hebben. In de praktijk worden de positieve betekenissen geen vertrutting genoemd. Met het overzicht hebben we de positieve betekenis ingevuld. Met de eerste inventarisatie van het gebruik hebben we de drie aspecten van het woord vertrutting geïdentificeerd. Dit is de eerste invulling van het model van vertrutting.

Figuur 2.2 Een eenvoudig model

3 De bestuurspraktijk

Het begrip vertrutting zoals dat in Amsterdam wordt gebruikt, willen we verdiepen. Daartoe benutten we de bestuurspraktijk van Amsterdam. Er zijn diverse incidenten geweest waarin de term ‘vertrutting’ werd gebruikt. Een aantal van deze leidden tot commotie, werden in de media besproken en waren onderwerp van politieke en maatschappelijke discussie in de raadszaal of in het buurtoverleg. Op basis van deze kenmerken merken we ze aan als markerende incidenten.

We lichten de gebeurtenissen door op de stappen, acties en reacties, die in het proces zijn gezet. Vervolgens zijn de regels en documenten en documenten die van toepassing waren, in kaart gebracht. Met de doorlichting willen we meer inzicht verschaffen in het verschijnsel vertrutting en zichtbaar maken wat verschillende partijen nu precies raakt. Door de incidenten te beschouwen in combinatie met de regels en documenten, kan het inzicht worden verdiept.

Van de incidenten is onderzocht wat de maatregel of actie was, de reden van commotie, de actoren in de confrontatie en het vervolg. Bekeken is op welke aspecten van beleid en uitvoering het oordeel ‘vertrutting’ van toepassing was: op het beleid, de regels, de uitvoering, de handhavingstrategie of de handhavingpraktijk. Van de documenten die het kader vormden voor de incidenten, is het jaar van vaststelling benoemd. De gebeurtenissen en de documenten zijn in een overzicht samengebracht.

Waar mogelijk worden de bovenstroom en de onderstroom besproken: de bestuurlijk-politieke en de private thema’s. Het was niet mogelijk om van alle incidenten de complete geschiedenis terug te volgen. Daarom worden uitspraken over kenmerken met de nodige voorzichtigheid gedaan.

3.1 Markerende incidenten

In de beschrijving van de markerende incidenten start de tijdslijn in 1996, een actie van burgemeester Patijn. In die periode werd de term “patijnisme” geboren, een synoniem voor vertrutting van het lokaal bestuur. In de volgende paragraaf is de tijdslijn met de reeks incidenten weergegeven.

1996 De aanstootgevende ansichtkaarten

Burgemeester Patijn liet in 1996 de politie optreden tegen de aanwezigheid van “aanstootgevende” ansichtkaarten en posters: zij zouden geen deel mogen uitmaken van de uitstalling en de etalage van de souvenirwinkels op het Damrak en Rokin. Dat paste niet bij de uitstraling die de “koninklijke loper” (de route van het Centraal Station naar het Paleis) van Amsterdam zou behoren te hebben. Tot een feitelijk verbod kwam het niet. Argumenten in het protest waren: dit hoort bij Amsterdam, vrijheid voor de ondeugende dingen.¹

1998-2002 Het Begijnhof

De Stichting Het Begijnhof wilde een einde maken aan de stroom toeristen langs de huizen van het hofje en sloten het af met een poort. De stichting verlangde van de gemeente een permanente toezichthouder op het terrein. Daaraan kon om diverse redenen niet worden tegemoet gekomen. Omdat het om openbare weg ging, gelastte het stadsdeel terugkeer naar de daarvoor geldende openstelling. Juridische procedures volgden, ook tussen de Engelse (protestantse) kerk en de Rooms-katholieke stichting. De argumenten strekten zich zelfs uit tot de vrijheid van godsdienst. De stichting won de rechtszaak; een compromis werd bereikt met vrije toegang tot de kerk en afsluiting van de openbare weg voor de bezoeker. De argumenten hiervoor waren overlast en veiligheid.²

2003 De vlaggen van hotel Krasnapolsky

In 2003 waren de reclamerichtlijnen van 1994 van de gemeente Amsterdam van kracht. Hiertoe behoorde ook de restricties op vlaggen en banieren voor reclamedoelinden.

Hotel Krasnapolsky had diverse aanschrijvingen gekregen om de vlaggen van verschillende landen van het dak van het hotel af te halen, maar reageerde niet. Op een dag zette het stadsdeel een hoogwerker in, waarmee de vlaggen werden verwijderd. Het leidde tot protesten van verschillende groepen. De regenboogvlag van de gay scene verscheen uit vele panden. De argumenten waren: een centrum van de wereld ga je niet met een vlagverbod te lijf, een vlag heeft ook de werking van een meningsuiting. In de ogen van tegenstanders van het stadsdeel gebeurde waarvoor gewaarschuwd was, dit was dorpspolitiek. De commotie ontstond door de wijze van handhaving, om met een hoogwerker "het gelijk te halen". Vervolgens richtte de kritiek zich op de regel zelf. Erachter scholen private meningen en machtskwesaties: heeft het stadsdeel bestaansrecht? Wie heeft het voor het zeggen?

1996-2004 Carillon Westertoren

Enkele bewoners in de Jordaan deden het voorstel aan het bestuur van stadsdeel Centrum om het nachtelijk carillon van de Westertoren stil te zetten. Na aanvankelijke instemming werd het bestuursbesluit teruggedraaid nadat er in de Jordaan commotie ontstond en een protestactie werd voorbereid. Vooral nieuwe bewoners en toeristen zouden de stopzetting willen. Dit werd gevoeld als het verkeerde bestuursbesluit. Argumenten tegen stopzetting waren: het hoort bij de sfeer van de Jordaan, de stad en het carillon komt ook voor in het boek van Anne Frank. Een groep vond dat de nieuwe yuppen en toeristen hier niet de dienst moesten gaan uitmaken.³ De voorstanders vonden het carillon verstorend en willen er geen last van hebben. Het ging om de betekenis van de buurt voor verschillende groepen bewoners.

1998-2005 Regelneven stadsdeel Oud-Zuid

In de PC Hoofdstraat wordt weleens de nieuwe modecollectie getoond of een koop beklonken met een glas wijn. Stadsdeel Oud-Zuid had eerder geprobeerd daartegen op te treden in het kader van de Drank- en Horecawet, maar liet de zaak rusten toen de beroemde herenmodezaak Oger de Telegraaf informeerde, die vervolgens Mulisch en Van Mierlo in een artikel opvoerde tegen de vertrutting van het stadsdeel. In 2004 werd een nieuwe poging gedaan. Twee andere kwesties haalden de publiciteit. Een cateraar zette een kerstboompje neer bij de ingang van de zaak en werd direct voor leges aangeslagen. En *De taart van mijn Tante*, een beroemde patisserie, mocht zijn lege flessen niet in de glasbak deponeren, omdat het om bedrijfsafval ging.⁴ De onderstroom bevat een machtsstrijd: wie heeft het voor het zeggen? En hoever strekt de grip van de overheid: tot in de winkel, inclusief de omgang met de klanten?

2004-2010 Geluidsoverlast van crèches

Dromelot is een crèche in West nabij het Vondelpark. Vanaf de opening in 2004 werd geklaagd over geluidsoverlast door omwonenden. Er werd een rechtszaak gevoerd, waarbij omwonenden niet in het gelijk zijn gesteld. In de jaren daarna waren er in verschillende stadsdelen overlastkwesties met crèches aan de orde. Ze leidden tot irritatie omdat de buitenspeelruimte binnen de bouwblokken is gesitueerd, waardoor het geluid tegen de gevels kaatst. Het lokaal bestuur voerde gesprekken met de buurt en liet isolerende maatregelen uitvoeren.

De bovenstroom bevatte argumenten over het veronderstelde aantal decibels dat overschreden zou worden. Andere motieven waren er formeel niet en de vergunning was verleend. De websites en weblogs bevatten reacties en uitspraken waarmee de onderstroom zichtbaar werd. Ze bevatten onder andere private normen over de opvoedkwaliteit van ouders en de ergernis over langdurige confrontatie met kindergeluid, terwijl men zelf soms bewust kinderloos is.

In de genoemde periode zijn meer overlastkwesties van crèches aan de orde geweest. Minister Cramer heeft met ingang van 2010 de regel ingesteld dat geluid van kinderstemmen niet meer als geluidsoverlast geldt.⁵ Stadsdeel Oud-West heeft regels voor de vestiging van crèches in bouwblokken vastgesteld.⁶

2005 Darkrooms

Het bestemmingsplan voor de Burgwallen zou worden vastgesteld in de deelraad. In het voorstel van het dagelijks bestuur zouden de darkrooms in het vervolg vallen onder een ruime definitie van 'seksinrichting'. Dat geeft het dagelijks bestuur de mogelijkheid om door haar ongewenste vormen via handhavings sancties weg te halen uit de panden.

In een amendement van drie politieke partijen werd voorgesteld om in het bestemmingsplan voor seksinrichting de beperktere omschrijving van de APV op te nemen waardoor ruimtes als darkrooms en sauna's erbuiten zouden vallen. Hiermee werd volgens de partijen een "potentieel vertruttingsoffensief voorkomen dat de gay scene had kunnen treffen". Dit amendement werd aangenomen. Vervolgens werd aangedrongen op een officiële plek voor darkrooms in het bestemmingsplan, waarmee hun status erkend en legaal zou worden. Argumenten waren dat dat bij de grote stad hoort en dat het een emancipatiekwesie is.⁷

2004-2006 Sluiting bloot-cafe Teasers

In Café Teasers aan het Damrak werd geserveerd door schaars geklede dames en er werden voorstellingen van paaldansen gegeven. De mengvorm van horeca met erotische lading was niet gedefinieerd in het bestemmingsplan. Ook was er de dreiging dat de reputatie van De Wallen zou uitbreiden naar het Damrak. Na aanschrijvingen werd het pand gesloten en de eigenaren kregen de gelegenheid de formule aan te passen. Naderhand werd ook een Bibob-procedure gestart. Dit dempte de commotie en de tegenstand van de eigenaren en bezoekers. Via internet werd de suggestie van zedenpreken uitgewisseld.

2005-2007 Garageverordening

Er werd een garageverordening vastgesteld waarin het inpandig gebruik van garages werd gereguleerd. Wie een inpandige garage had, kreeg geen vergunning voor een plek in de openbare ruimte en moest een vergunning vragen om in de eigen garage te parkeren. Iedere vijf jaar moest deze vergunning worden vernieuwd en steeds zou hiervoor betaald moeten worden.

Na het vaststellen van de verordening werd gestart met brede aanschrijving om de eigenaren te berichten dat ze de vergunning moesten aanvragen. Al snel werden bezwaarschriften ingediend tegen het betalen van een vergunning voor het stallen van de eigen auto in de eigen garage. Totdat een garage-eigenaar ook nog een aanschrijving ontving voor diens garagedeur omdat het uiterlijk daarvan niet in overeenstemming was met de welstandsnota. Dit leidde tot een serie artikelen in de Telegraaf over het vertrutende bestuur. Argumenten waren: de regel is niet uit te leggen, de handhaving ridicuul. Het is onredelijk dat je moet betalen om van je eigen garage gebruik te mogen maken.

Bij garage-eigenaren was ook een privébelang aan de orde. Sommigen huurden een parkeerplek in de openbare ruimte en verhuurden voor veel meer geld een plek in hun garage aan mensen buiten het stadsdeel, wat haaks stond op de koers van het stadsdeel. Voor de eigenaar was dit een lucratieve situatie. Daarnaast bestond grote weerstand tegen de vergaande grip van de lokale overheid, tot in de privégarage.

2007 Short stay

Er ontstond behoefte aan een instrument om tijdelijke huisvesting te kunnen aanbieden, vooral aan expats. Hier is vraag naar. Bestuurlijk-politiek lagen de visies uiteen. Bezwaren waren de onregelende werking voor de buurt, de woning zou een verkapt hotel worden zonder vergunning, en er is moeilijk toezicht op te houden. Voorstanders wilden een ruime voorziening scheppen, waarmee ook economische voordelen te behalen zouden zijn. Ook in het kader van Amsterdam Topstad was er druk op het beschikbaar stellen van woningen aan werknemers van buitenlandse bedrijven. Een bestuurder stapte op na openbaarmaking van een bestuurlijke uitspraak van de voorzitter, die niet afgesproken was.

Uiteindelijk kwam er een regeling: een eigenaar mag de woning verhuren vanaf twee weken tot zes maanden. De centrale stad heeft quota vastgesteld per stadsdeel om het evenwicht te bewaren. Sindsdien is er een hausse aan bezwaarprocedures over Short stay van eigenaren die vinden dat de overheid zich te diepgaand bemoeit met wat de eigenaar met en in zijn eigendom mag doen.

2008- 2009 Websites 'Iping draait door' en 'Ai Amsterdam'

Twee reclameadviseurs startten een website 'Iping draait door', genoemd naar de voorzitter van het dagelijks bestuur van stadsdeel Centrum, nadat een nota over het terrassenbeleid was besproken, met regels over sluitingstijden, terrasgebruik en een gegarandeerde passeerruimte van anderhalve meter. Binnen enkele dagen reageerden enkele duizenden ondersteuners tegen de vertrutting van de binnenstad.

In juli 2009 ging het rookverbod in. Het gevolg was een forse toename van mensen op de terrassen, veel meer dan de zitcapaciteit tussen de afbakenende 'punaises', de randen van het terras mogelijk maakte. Er kwamen klachten en een verzoek om ingrijpen. In de Algemene Plaatselijke Verordening van gemeente Amsterdam was sinds 1994 de regel opgenomen dat men niet staande op een terras mocht drinken. Deze regel werd geactiveerd met een handhavingactie. Het leidde tot vragen in de gemeenteraad van Amsterdam - die de regel zelf had vastgesteld - en afkeuring van de acties.

De reclameadviseurs die de eerste website organiseerden, startten de website Ai Amsterdam met hetzelfde succes: het leidde tot een massale actie van vierduizend mensen op de Noordermarkt die staande een biertje dronken, tegen de vertrutting.

Argumenten van het bestuur waren: balans in de functiemenging, het moet voor ieder leefbaar zijn. Het argumenten tegen was dat dit niet in een wereldstad past. De meningen van burgers en ondernemers werden zichtbaar in de massale opkomst op de Noordermarkt en in de reacties op de website: wij worden slachtoffer van dit dorpsbestuur.

2008/2009 Project 1012

De persconferentie van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam en het bestuur van stadsdeel Centrum over het voornemen te starten met een project 1012, leidde tot sterk uiteenlopende reacties die in de formele inspraakronde en in de raadszaal terugkwamen. Het terugdringen van de criminaliteit werd gesteund. Gevreesd werd voor stigmatisering van de buurt en de ondernemers. De voorgenomen transformatie naar een meer diverse branchering werd toegejuicht, maar er werd ook gewaarschuwd voor overregulering door de overheid: "Niet elke snackbar hoeft een sushibar te worden". Ook werd er gevreesd voor terugloop van het aantal toeristen. Bekende of gezaghebbende personen mengden zich in de discussie. In de nieuwe programmakkoorden is afgesproken dat de projectaanpak wordt ondersteund en gecontinueerd. Wel zijn er kanttekeningen geplaatst bij het instrumentarium voor de realisering.

2009 Ijsverkooppunt Monte Pelmo

Een ondernemer wilde een ijsverkooppunt vestigen met de mogelijkheid om het ijs ook op de locatie te consumeren. Dan zou er echter sprake zijn van een ander type horeca. Daarvoor had betrokkene geen vergunning. De advocaat van betrokkene meldde dat bij een andere ijsverkooppunt in de buurt, Monte Pelmo, ook ijsverkoop en consumptie plaatsvindt waartegen niet werd opgetreden.

Het stadsdeel zendt aan Monte Pelmo een uitnodiging om hun zienswijze te geven op de voorgenomen handhaving. Die schakelde direct de media in. Het was een warme dag en veel moeders en kinderen waren er voor ijsconsumptie. De stadsdeelvoorzitter wilde zich op de hoogte stellen en stuitte bij aankomst op de VVD-fractie van de gemeenteraad van Amsterdam die de ijssalon in bescherming nam en de kwestie oppakte in zijn verkiezingscampagne.

In de evaluatie werd geconstateerd dat het een foute handhavingactie was, op een verkeerde plek, op een fout tijdstip. Er speelden andere belangen. De campagne voor de raadsverkiezingen was gestart. De kwestie kon worden benut om tegen vertrutting te pleiten.

2009-2010 Opening drie stegen

In het programmakkoord 2006-2010 hadden de coalitiepartijen van stadsdeel Centrum de ambitie opgenomen om twintig van de zesendertig stegen in het middeleeuwse stratenpatroon van de Wallen te heropenen. In de jaren tachtig werden de stegen via een noodverordening gesloten vanwege aantasting van de openbare orde. Sindsdien zijn ze informeel deel gaan uitmaken van de 'private' buitenruimte van de aangrenzende

bewoners: er staan fietsen, bloembakken en vuilniszakken. Een noodverordening is bedoeld als een tijdelijke maatregel. Na dertig jaar kan door verjaring de vrije toegankelijkheid van de steeg verjaren.

Het initiatief tot heropening leidde tot discussies tussen voor- en tegenstanders, tussen de centrale stad en het stadsdeel. De buurtveiligheid stond op het spel terwijl de politie geen capaciteit had om de open stegen te bewaken. Toch moet de openbare ruimte weer worden teruggegeven aan het publiek. Bewoners vroegen diverse aanpassingen ter beveiliging voor hun huis voordat de stegen zouden openen. Vooralsnog werd besloten tot een pilot van een half jaar met openstelling overdag en avondsluiting, om effecten te kunnen monitoren.

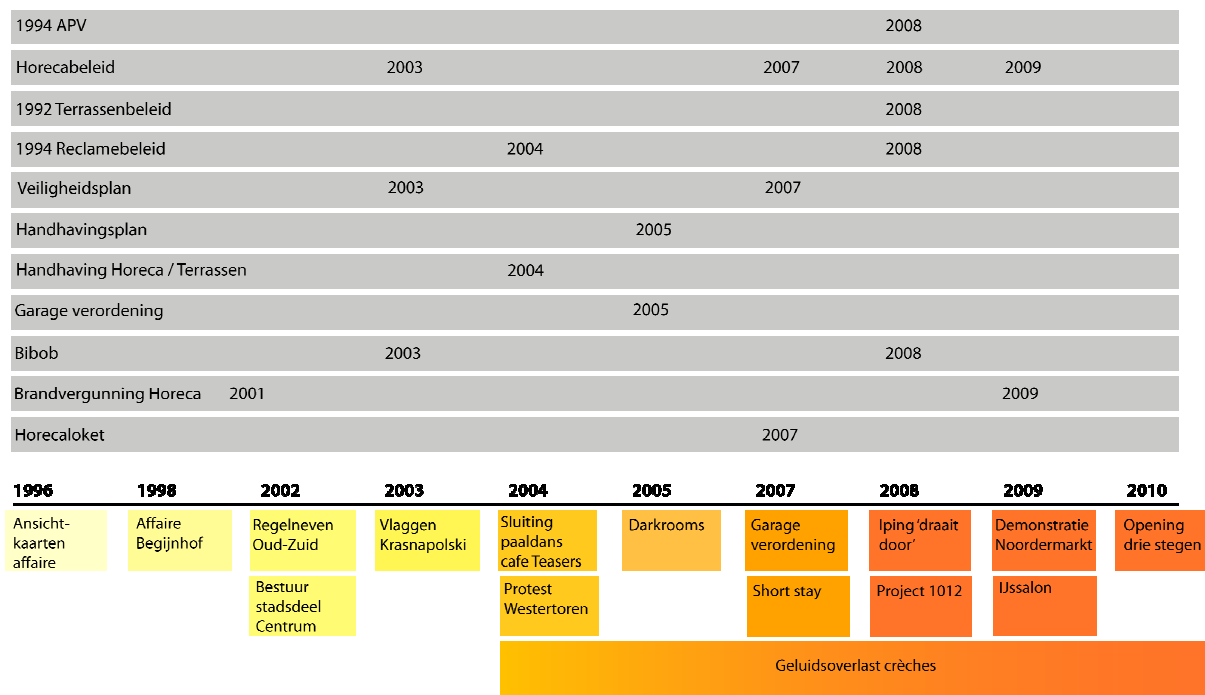
De bestuurlijk-politieke discussie gaat over het spanningsveld tussen openbare ruimte en veiligheid. Privé speelt de gewenste toevoeging van openbare ruimte aan het private domein van de bewoners en de hogere waarde van het pand, die hiervan het gevolg kan zijn.

3.2 Documenten

In de periode waarin de markerende incidenten zich voordeden, waren documenten van kracht die het kader vormden voor de overheidsmaatregelen die plaatsvonden. Deze zijn opgenomen in onderstaand figuur, boven de tijdlijn waarop de incidenten zijn genoemd, met daarbij de jaartallen waarin ze werden vastgesteld. Het zijn beleidsdocumenten, een set regels of uitvoeringsplannen voor handhaving. In deze volgorde zijn ze opgenomen. De Algemene Plaatselijke Verordening staat bovenaan omdat deze kader vormt voor de meeste documenten daarna.

De Algemene Plaatselijke Verordening, het Reclamebeleid en het Terrassenbeleid dateren respectievelijk van 1994 en 1992. Deze getallen zijn aan het begin gezet omdat deze vóór de start van de tijdlijn waren vastgesteld. Bij het Horecabeleid is in 2007 en 2009 sprake geweest van een onderzoek van de Rekenkamer Amsterdam naar de vergunningverlening en handhaving op de terreinen Horeca, Terrassen en Prostitutie door stadsdeel Centrum. Het Terrassenbeleid heeft in 1995 en 1996 wijzigingen ondergaan. Bij de meeste gebeurtenissen was sprake van regels die door de gemeenteraad van Amsterdam zijn vastgesteld en waarvan het mandaat voor uitvoering bij stadsdelen berustte. Stadsdelen waren bevoegd om nadere regels vast te stellen bijvoorbeeld vanwege een gebiedsspecifieke aanpak. Dat betekende dat de uitvoeringsregels en handhaving per stadsdeel verschillend konden zijn. Enkele, zoals de Bibob en de Inhaalslag Brandveiligheid Horeca, komen voort uit landelijke wet- en regelgeving. Ook het opstellen van veiligheidsplannen is een landelijk voorschrift.

Figuur 3.1 Tijdslijn

Uit het overzicht blijkt dat het bestuur van stadsdeel Centrum tussen 2002 en 2009 een aantal nota's heeft vastgesteld en tot uitvoering gebracht, die betrekking hebben op de incidenten. De eerste serie dateert van 2003 en 2004. Vermoedelijk heeft deze productie te maken met de komst van het eerste stadsdeelbestuur die beleid wilde maken gericht op het specifieke karakter van de binnenstad.

De ontwikkeling van de bestuurlijke handhaving liep in Amsterdam in de pas met de landelijke trend. Tot in de negentiger jaren heeft de lokale overheid selectief gehandhaafd. Ook was er nog sprake van een traditie van gedogen. Handhaven was geen prioriteit en men worstelde met de regulering van vrijheid en grenzen.⁸ In de bestuursprogramma's van stad en stadsdeel in 2002 is de ambitie opgenomen om een eind te maken aan het gedogen en te gaan handhaven. Gedogen was als instrument inmiddels in de ban gedaan vanwege de subjectieve en impliciete toepassing.

De omwenteling rond 2002 die ook landelijk plaatsvond, wordt wel gekenmerkt door een snel doorschieten van niet-handhaven naar sterk actief handhaven.⁹ Voor zover ons bekend is er geen bewust afwegingsproces geweest waarin de lokale overheid ook andere strategieën heeft overwogen om het gewenste gedrag te bereiken bij burgers en ondernemers.

Beide veranderingen leidden tot een behoorlijke drukte aan vergunningen, toezicht en handhaving. In die periode had een horecaonderneming te doen met tenminste vijf inspecties die ook nogal eens tegenstrijdige voorschriften hanteerden.

We kunnen concluderen dat de hoeveelheid regels in relatief korte tijd, op diverse terreinen en de toename van inspectie en handhaving voor verwarring hebben gezorgd. Veel wijzigingen kwamen terecht bij de ondernemers en de horecabranche. De confrontaties hebben in meer dan de helft van de incidenten geleid tot het herijken en bijstellen van de regels, de communicatie of de handhavingpraktijk.

De acties die burgers en bedrijven uitvoerden en waarin het signaal van vertrutting tot uiting komt verdienen aandacht. Deze vonden plaats in de vorm van raadsadressen, klachten en bezwaarprocedures, insprekers, protesten, burgerinitiatieven en acties van burgerlijke ongehoorzaamheid en columns in de pers. Als we kijken naar het gebruik van deze actiemiddelen in de processen van de incidenten, dan is er iets te leren over de signaalfunctie van deze acties voor het lokaal bestuur. De ontwikkeling van individuele acties naar

collectieve coalities, van individuele bezwaarprocedure naar een collectieve actie van burgerlijke ongehoorzaamheid is een signaal van polarisatie, het groter worden van de weerstand en van de kloof tussen de partijen. Analyse van deze signalen op de argumenten en processen kan het bestuur inzicht geven in de mate van maatschappelijke oppositie, maar ook in de essentie van de boodschap. Op basis hiervan kan het bestuur reflecteren op beleid en uitvoering en tot andere, wellicht betere beslissingen komen.

3.3 De overgang naar vertrutting

De meeste incidenten vertonen een patroon. Ze starten bij de uitvoering of de handhaving van regels door de lokale overheid bij bedrijven en de burger. Ze geven uiting aan de opvattingen over de actie van de lokale overheid. Er is kritiek op het plotselinge optreden, de bejegening, de actie wordt ervaren als buitensporig of als een minieme kwestie; de energie zou op belangrijker zaken gericht kunnen worden.

De pers wordt snel en vaak als eerste geïnformeerd door degene die door de maatregel wordt geraakt of door betrokken omstanders, klanten of belangengroepen. De ondernemer of bewoner is direct in beeld als slachtoffer van overheidshandelen. Het persoonlijke relaas wordt inzet van de opstand tegen de overheid. Vervolgens vormen gelegenheidscoalities zich, met name via sociale netwerken als Hyves en Facebook. Twijfels rijzen over het functioneren van het bestuur. Bekende of gezaghebbende personen bekennen zich voor of tegen de kwestie. De gemeente fungeert als een soort 'politieke beroepsinstantie' voor belangengroepen. Dat zorgt weer voor reuring: fracties of individuele politici geven hun mening via behandeling in de gemeenteraad en hun weblogs. Politici zetten de weerstand tegen vertrutting in als positief onderscheidend kenmerk in hun profiel. Andere pogen zich zo ver mogelijk te houden van enige zweem naar vertrutting.

In een aantal gevallen leidde de wijze van handhaven zelf tot het oordeel van een vertruttende overheid. Maar vaker blijkt handhaving een aanleiding tot kritiek op de regel zelf, die lijkt te schuren. Vervolgens is er de reactie op de norm die achter de regel schuilt en die niet passend zou zijn bij onze internationale stad of hoe overheid en burger met elkaar om zouden moeten gaan. Daarbij weegt het extra zwaar als de overheid ingrijpt in het privédoel. Dat wordt ervaren als een breuk in de verhouding tussen overheid en burgers. In vrijwel alle gevallen speelt de vraag wie het hier eigenlijk voor het zeggen heeft. Deze ervaringen zien wij als de overgang naar het oordeel "vertrutting".

3.4 Toevoeging aan het model

Vertrutting openbaart zich in de bestuurspraktijk van stadsdeel Centrum als een koers in het handelen van de lokale overheid, die door tegenstanders vertruttend wordt genoemd. Dit kan worden toegevoegd aan het *begrip* vertrutting.

Het oordeel van vertrutting gaat over fundamentele aspecten van het overheidshandelen: handhaving en sanctionering, ingrijpen in het privédoel, de regel en de norm die voldoende draagvlak moeten hebben en de koers van de overheid ten aanzien van de stad.

Enkele gebeurtenissen tussen burgers onderling en tussen burgers en overheid tonen een confrontatie over private normen in de publieke ruimte in de zogenaamde 'ijle zone', de ruimte in de nabije buurt, direct om de woning.¹⁰ Daar confronteren de ervaren overlast van de plek en de zorg om de veiligheid met de identiteit en de betekenis van de buurt.

De incidenten volgen een patroon. Het slachtoffergedrag en de media-aandacht zijn factoren. Commentaar van bekende personen en van politici van de centrale stad heeft invloed. In het proces spelen belangengroepen, coalities en circuits een belangrijke rol. Het geeft massa en volume aan de gebeurtenis en

daardoor een zekere importantie en kracht van beïnvloeding. In meer dan de helft van de hier genoemde voorbeelden hebben de confrontaties het effect gehad dat de handhaving, de regel of de norm werd gewijzigd.

De onderstroom is niet altijd aanwijsbaar. Vindplaatsen zijn columns in de media, interviews en reacties op weblogs en -sites. Ze kunnen van invloed zijn op het ontstaan en het verloop van de confrontatie, de uitkomst en het vervolg. Deze kunnen worden toegevoegd aan het gebruik van het woord vertrutting.

De doorlichting heeft opgeleverd dat een aantal kenmerken die op basis van een groslijst van Amsterdamse voorbeelden indicatief waren verzameld, met de beschrijving van de incidenten aanwijsbaar zijn geworden. Het zijn de thema's, de partijen (burgers, ondernemers, de overheid), het slachtoffergedrag, de vindplaatsen van de onderstroom en de werking ervan op het proces.

---

¹ NRC 16 juli 2007, Volkskrant 27 februari 1997

² Memo voor de Burgemeester, J. Tuijten, 2003

³ Motie VVD december 2004

⁴ Volkskrant september 2004, website PvdA december 2005

⁵ NRC Handelsblad 24 september 2009

⁶ Nieuwe regeling van stadsdeel Oud-West, Parool, 18 april 2010

⁷ Persbericht van de VVD, 28 november 2005

⁸ Bijvoorbeeld de raadsnotulen 1996, 1998

⁹ Bestuurlijk Handhaven in Nederland, onder redactie van F.C.M.A Michiels en E.R. Muller, 2006

¹⁰ Brunt en Deben, 2001

4 Amsterdammers over vertrutting

4.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is geprobeerd het begrip vertrutting te duiden, door het in een kader te plaatsen. Waar komt de aandacht voor het begrip vandaan, wat is het nu eigenlijk, waarom is er zoveel over te doen en wat is de rol van de overheid hierbij? En is het te meten? Een belangrijke vraag die nog niet beantwoord is, is wat de Amsterdamse burgers nou eigenlijk van vertrutting vinden. Van bepaalde groeperingen is dit wel bekend, bijvoorbeeld van de actiegroep Ai!Amsterdam, die gruwet van vertrutting. De PvdA-fractie, met Lodewijk Asscher als boegbeeld, omarmt het 1012-project. Dit project wordt door sommigen gezien als het toonbeeld van vertrutting en door anderen juist als de manier om Amsterdam weer op de kaart te zetten als een schone, veilige en aantrekkelijke stad. Maar wat vinden andere Amsterdammers nou eigenlijk van vertrutting?

Onderzoek onder Amsterdammers

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van een onderzoek onder Amsterdammers met als onderwerp vertrutting. Gevraagd is wat zij onder het begrip verstaan, of ze het als iets positiefs of negatiefs zien en of ze verschillende voorbeelden inschatten als een vorm van vertrutting of niet. De vragenlijst is opgenomen in de bijlage.

Voor- en nadelen van panelonderzoek

Aan het gebruik van internetpanels kleven zowel voordelen als nadelen. Voordelen zijn dat de dataverzameling in relatief korte tijd plaatsvindt, tegen relatief lage kosten. Een nadeel van een panel is dat dit bijna nooit een representatieve afspiegeling is van de bevolking. Dit is ook in Amsterdam het geval. In het panel zijn hoger opgeleide autochtonen van middelbare leeftijd en ouder oververtegenwoordigd. Dit betekent dat op basis van dit onderzoek geen uitspraken gedaan kunnen worden over de beleving van vertrutting door alle Amsterdammers.

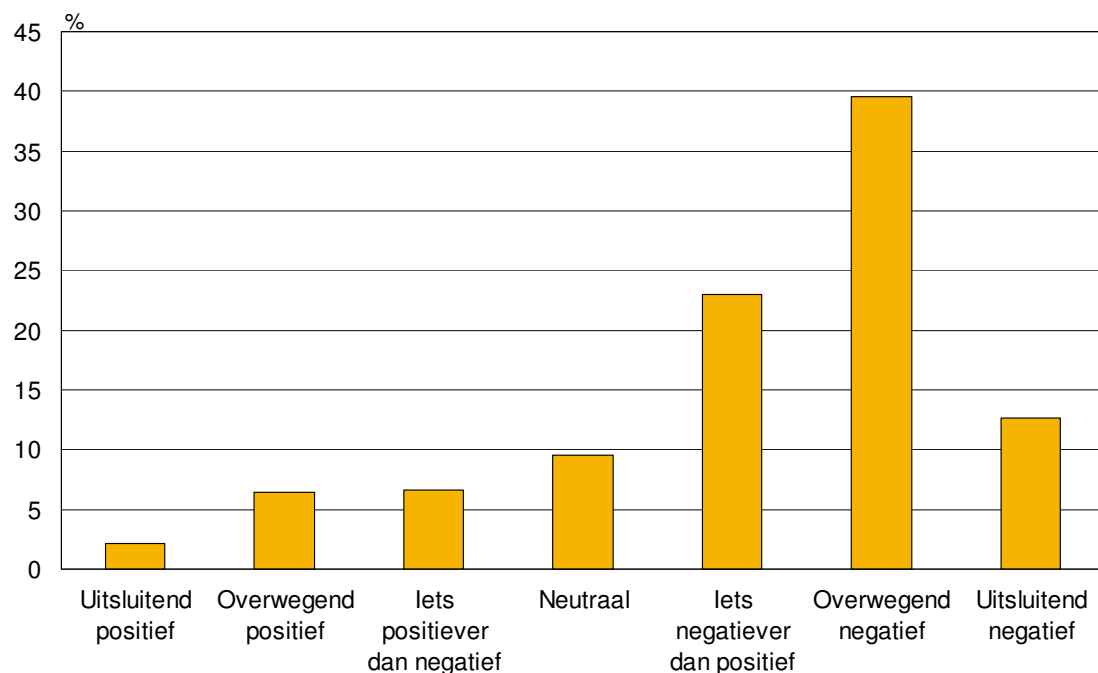
Respons

In april zijn een kleine duizend Amsterdammers per email benaderd tot deelname aan een onderzoek naar vertrutting. De helft woont in stadsdeel Centrum, de helft in een ander deel van Amsterdam. Dit is gedaan om te bepalen of deze twee groepen anders denken over vertrutting. Iets meer dan de helft heeft binnen een week de vragenlijst ingevuld, 513 respondenten, een respons van 53%. Er deden iets meer mannen (56%) dan vrouwen (44%) mee. Iets meer dan de helft woont in stadsdeel Centrum (55%), de rest woont verspreid over de stad binnen en buiten de ring. Ruim veertig procent van de respondenten heeft een universitaire opleiding afgerond, 33% een hbo-opleiding, de rest een middelbare of lagere opleiding. Het gemiddelde nettogezinsinkomen ligt ruim boven het Amsterdamse gemiddelde. Iets minder dan de helft heeft een inkomen tot netto €3.000 per maand, de rest zit daarboven. 10% heeft een gezinsinkomen van meer dan €6.000.

Iets minder dan 40% van de respondenten is alleenstaand, 35% betreft een stel zonder kinderen en de rest heeft een huishouden met kinderen. Meer dan 80% van de respondenten is autochtoon, de rest is grotendeels westers allochtoon, 14%. Het aandeel niet westerse allochtonen is beperkt tot een aandeel van 5%. Vanwege dit geringe aandeel is er geen uitsplitsing gemaakt naar etniciteit.

Figuur 4.2 Mening over vertrutting

Het merendeel van de respondenten is van mening dat vertrutting een negatief begrip is. Dit is niet verwonderlijk, omdat het een negatieve term betreft.

Beoordeling stedelijke verschijnselen

Vervolgens is de respondenten gevraagd aan te geven wat hun oordeel is over een aantal verschijnselen, en daarna steeds een vraag of ze van mening zijn dat het om een vorm van vertrutting gaat. De vraag over vertrutting van een bepaald aspect is dus steeds voorafgegaan door een vraag naar de mening van de respondenten over een bepaald verschijnsel, om de respondenten steeds in de gelegenheid te stellen om eerst een mening over iets te laten formuleren voordat ze een oordeel moesten geven over de vraag of het een vorm van vertrutting betreft. Tabel 4.3 vat de resultaten samen van de vragen naar de mening over bepaalde verschijnselen. Groen betekent dat een positief oordeel domineert, bij rood een negatief oordeel.

Zakjes voor hondenpoep zijn het beste idee

De meeste panelleden hebben een uitgesproken mening over de voorgelegde voorbeelden. Deze is ofwel positief ofwel negatief. De onderwerpen waar men positief over oordeelt zijn bijna allemaal te herleiden tot het schoon, heel en veilig motto (zie ook hoofdstuk 1). Vooral zakjes voor hondenpoep worden als een goed idee beschouwd. Ook het 1012-project, het verwijderen van fietsen door de weghaaldienst, het bekeuren van fietsers die door rood rijden, cameratoezicht, het rookverbod in de horeca en de nieuwe inrichting van het Rembrandtplein worden door het grootste deel van de respondenten zeer op prijs gesteld. Over het karakter van de Gay Parade en preventief fouilleren lopen de meningen iets meer uiteen, maar evengoed oordeelt ook bij deze twee aspecten de grootste groep respondenten overwegend positief.

Tabel 4.3 Wat vindt u van...? (procenten, aflopend gesorteerd op de laatste kolom)

	slecht idee	geen uitgesproken mening	goed idee
- Zakjes voor hondenpoep	3	6	92
- Het 1012-project	17	14	69
- Verwijderen van fietsen door de gemeente (AFAC)	20	18	62
- Bekeuring van een fietser die door rood rijdt	23	17	60
- Cameratoezicht op straat	19	22	59
- Rookverbod in cafés	34	12	54
- Nieuwe inrichting van het Rembrandtplein	18	31	51
- Dat Gay Parade niet langer een exclusief feestje voor homo's is	22	35	43
- Preventief fouilleren	32	26	42
- Sluiten van coffeeshops in de buurt van scholen	42	20	37
- Regels ten aanzien van het gebruik van vlaggen	30	35	36
- Verbod op het kraken van woningen	51	14	34
- Halveren van het aantal ramen voor prostitutie	37	30	33
- Plan om het 1012 gebied te veranderen in een gebied waar meer 5-sterren hotels zich willen vestigen	41	27	32
- Alcoholverbod in het Oosterpark	40	31	30
- Regels ten aanzien van openingstijden in de horeca	41	31	29
- Verbod op straatverkoop tijdens de nacht voor Koninginnedag	54	20	26
- Voorstel van Lodewijk Asscher om de Wallen `s nachts op slot te doen	53	22	25
- Verbod om (zonder vergunning) ijsjes te verkopen door ijsfabriek Monte Pelmo in de Jordaan	62	22	15
- Verbod om met een drankje buiten een café te staan	71	14	15
- Dat mensen klagen over het luiden van de klok van de Westertoren	83	7	10
- Uniformer worden van winkelstraten door de vestiging van ketens	87	11	2

N=513

Het ergst is het uniformer worden van winkelstraten

In het onderste deel van tabel 4.3 domineert de groep respondenten die negatief oordeelt over de genoemde voorbeelden. Op enkele uitzonderingen na gaat het om voorbeelden waarbij verboden of regels een centrale rol spelen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de straatverkoop tijdens Koninginnenacht, het verkopen van ijsjes vanuit de ijsfabriek in de Jordaan en het verbod om buiten een café te staan met een drankje. De voorbeelden die op de meeste weerstand stuiten hebben echter minder te maken met verboden. Het klagen over geluidsoverlast door de Westertoren kan op weinig sympathie rekenen, evenals het uniformer worden van winkelstraten. Rust en uniformiteit zijn blijkbaar kenmerken die niet met een stad als Amsterdam geassocieerd worden.

Waar staken de stemmen?

Over twee onderwerpen zijn de meningen het meest verdeeld. Dit betreft de regels ten aanzien van het gebruik van vlaggen op het Damrak en het halveren van het aantal ramen voor prostitutie. In het eerste geval neigt de groep naar een positief oordeel en in het tweede geval naar een negatief oordeel, maar de verschillen tussen de groepen zijn beperkt.

Hoe vertrouwd is Amsterdam?

Amsterdam wordt door 43% van de respondenten als vertrouwd ervaren, van heel erg tot een beetje. Dit is meteen de grootste groep. Een kleiner deel, 35%, vindt Amsterdam niet vertrouwd en de rest, een op de vijf, heeft hier geen uitgesproken mening over. Vooral mannen en mensen die jonger zijn dan 50 jaar vinden dat Amsterdam vertrouwd is (zie tabel 4.4). Wanneer we het iets preciezer bekijken en alleen de mensen meetellen

die vinden dat Amsterdam erg of heel erg vertrouwd is dan vindt 15% Amsterdam vertrouwd. Als we ons vervolgens beperken tot dat deel van de 15% dat negatief over vertrutting oordeelt, is 13% van de panelleden deze mening toegedaan. Dit zijn dus mensen die vinden dat Amsterdam erg tot heel erg vertrouwd is en hier negatief over oordelen. Dit zijn vaker mannen (16%) dan vrouwen (8%). Leeftijd en andere achtergrondkenmerken maken geen verschil.

Er is een duidelijke relatie tussen de mening van de respondenten over de verschillende stedelijke verschijnselen en de mate van vertrutting. In de regel is het zo dat hoe positiever men oordeelt over de verschijnselen, hoe minder iets gezien wordt als voorbeeld van vertrutting. De rode vlakken geven een relatief hoge mate van vertrutting aan, groen juist het tegenovergestelde. De rode en groene vlakken in de tabellen 4.3 en 4.4 vertonen dan ook veel overeenkomsten. Hieronder gaan we nader in op de voorbeelden van vertrutting. In tabel 4.4 is per voorbeeld aangegeven welke groep dit het meest vertrouwd vindt.

Welke voorbeelden stuiten op de meeste weerstand?

Klagen over het luiden van de klok van de Westertoren is de ultieme vorm van vertrutting, aldus de respondenten van dit onderzoek.¹ Daarna volgen verboden en voorstellen om de Wallen 's nachts op slot te doen of om met een drankje buiten een café te gaan staan. Het zijn vooral de Amsterdammers tot 50 jaar die deze maatregelen als vertrouwd beschouwen. In sommige gevallen beperkt de groep zich ook nog eens tot het werkende deel daarbinnen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de ijsjesverkoop vanuit de fabriek, het kraakverbod, alcoholverbod in het Oosterpark en de regels ten aanzien van de horeca. Bij een enkele maatregel is er een verschil tussen inwoners van stadsdeel Centrum en de overige inwoners van Amsterdam. Het verbod om buiten te staan met een drankje kan op begrip rekenen van inwoners van stadsdeel Centrum (een duidelijk voorbeeld van Nimby-gedrag), maar andere inwoners van Amsterdam vinden dit vertrouwd. Ook over de inrichting van het Rembrandtplein is er een verschil tussen deze twee groepen. Hier ligt het net anders: inwoners van stadsdeel Centrum vinden de nieuwe inrichting van dit plein vaker een vorm van vertrutting dan andere Amsterdammers.

Welke voorbeelden worden het minst als vertrouwd ervaren?

Zakjes voor hondenpoep zijn absoluut geen vorm van vertrutting, aldus de respondenten van dit panelonderzoek. Hier is 85% het over eens. Ook de inrichting van het Rembrandtplein, het verwijderen van fietsen door de gemeente, het bekeuren van fietsers die door rood rijden, preventief fouilleren, cameratoezicht, het 1012-project en het veranderde karakter van de Gay Parade zijn volgens het merendeel geen vormen van vertrutting. Dit vinden vooral de mensen van 50 jaar en ouder.

Tussengebied

Dan is er ook nog een tussengebied, daar waar er ongeveer evenveel respondenten van mening zijn dat iets vertrutting is, als dat men vindt dat dit niet het geval is. Dit zijn de zogenaamde polariserende standpunten, hierover straks meer. Voorbeelden hiervan zijn de coffeeshops in de buurt van scholen, de vlaggen op het Damrak, het rookverbod in cafés, en het uniformer worden van winkelstraten. Dit laatste wordt gezien als een negatieve ontwikkeling maar kennelijk in mindere mate een vorm van vertrutting. Mogelijk is de relatie tussen het soort winkels en de mate van vertrutting te zwak voor een uniformer standpunt van de respondenten.

Tabel 4.4 Mening respondententen over de mate van vertrutting (procenten, aflopend gesorteerd op kolom vertrutting)

	geen vertrutting	Neutraal	vertrutting	kenmerken respondententen die relatief de meeste vertrutting ervaren
- Hoe vertrouwd is Amsterdam volgens u?	35	21	43	- Mannen en mensen jonger dan 50 jaar
Vormen van vertrutting:				
- Dat mensen klagen over het luiden van de klok van de Westertoren	14	6	80	- Vrouwen
- Verbod om met een drankje buiten een café te staan	20	9	71	- Jongeren tot 35 jaar, mensen die buiten Centrum wonen
- Verbod om (zonder vergunning) ijsjes te verkopen door ijsfabriek Monte Pelmo in de Jordaan	20	13	67	- Werkenden
- Verbod op straatverkoop tijdens de nacht voor Koninginnedag	25	12	63	- Mensen jonger dan 50 jaar
- Voorstel van Lodewijk Asscher om de Wallen 's nachts op slot te doen	28	14	58	- Mensen jonger dan 50 jaar
- Kraakverbod	38	11	51	- Mensen jonger dan 65 jaar, werkenden, vrouwen en hoogopgeleiden
- Alcoholverbod in het Oosterpark	32	19	49	- Mensen jonger dan 50 jaar en werkenden (incl. onderwijsvolgenden)
- Sluiten van coffeeshops in de buurt van scholen	43	8	49	- Werkenden en jongeren tot 35 jaar
- Halveren van het aantal ramen voor prostitutie	36	17	47	- Mensen jonger dan 50 jaar
- Uniformer worden van winkelstraten door de vestiging van ketens	43	13	45	- Mensen ouder dan 50 jaar
- Regels ten aanzien van openingstijden in de horeca	37	20	43	- Jongeren tot 35 jaar, werkenden (incl. onderwijsvolgenden) en mannen
- Weghalen van vlaggen op het Damrak	41	17	42	- Mensen met middelbare opleiding
- Rookverbod in cafés	48	10	42	- Mensen in de leeftijd 35-49 jaar, zelfstandige ondernemers
- Plan om het 1012 gebied te veranderen in een gebied waar meer 5 sterren zich willen vestigen	45	17	38	- Mensen jonger dan 65 jaar, mannen en werkenden
- Het 1012 project	54	15	30	- Onderwijsvolgenden en jongeren tot 35 jaar
- Bekeuring van een fietser die door rood rijdt	64	8	28	- Mensen jonger dan 50 jaar
- Dat de Gay Parade niet langer een exclusief feestje voor homo's is	53	23	24	- Mensen jonger dan 50 jaar
- Preventief fouilleren	63	15	22	- Mensen jonger dan 50 jaar
- Verwijderen van fietsen door de gemeente	67	12	22	- Inwoners Centrum
- Nieuwe inrichting van het Rembrandtplein	69	16	15	- Mensen jonger dan 65 jaar, werkenden (incl. onderwijsvolgenden) en hoogopgeleiden
- Cameratoezicht op straat	55	36	9	
- Zakjes voor hondenpoep een vorm van vertrutting	85	8	7	

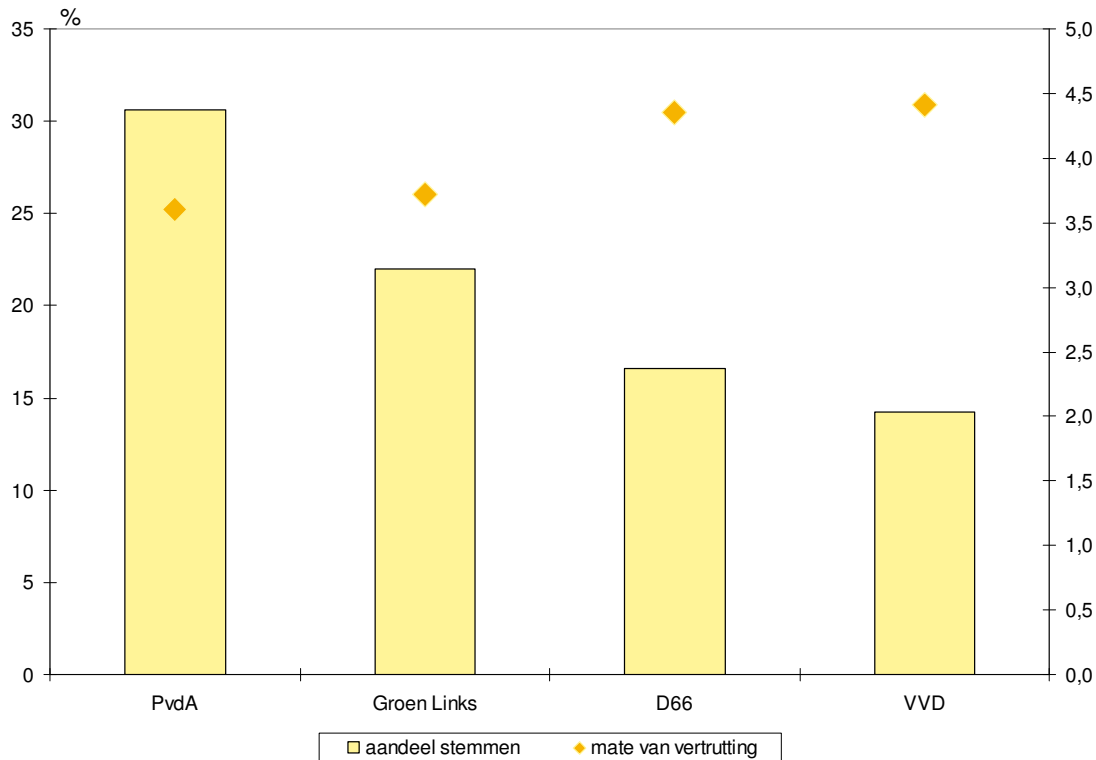
N=513

Relatie met politieke voorkeur

De respondenten is gevraagd of ze van plan zijn om in juni te gaan stemmen voor de Tweede Kamerverkiezingen. Bijna alle panelleden (95%) geven aan dat ze dat van plan zijn. De grootste groep was in april van plan om op de PvdA te gaan stemmen, Groen Links zou de tweede partij worden, als het aan de panelleden ligt.

Er blijkt een duidelijk verschil te zijn in de mate van vertrutting, zoals ervaren door de panelleden. Panelleden die van plan zijn om bij de Tweede Kamerverkiezingen op D66 en VVD te gaan stemmen, vinden dat Amsterdam meer vertrouwd is dan de aanhangers van de PvdA en Groen Links. Aanhangers van de linkse partijen zitten onder het gemiddelde van alle panelleden, aanhangers van liberale partijen zitten hier juist boven. De PvdA-aanhangers hebben het minst last van vertrutting.

Figuur 4.5 Relatie tussen politieke voorkeur en mate van vertrutting

Relatie met stadsdeel Centrum

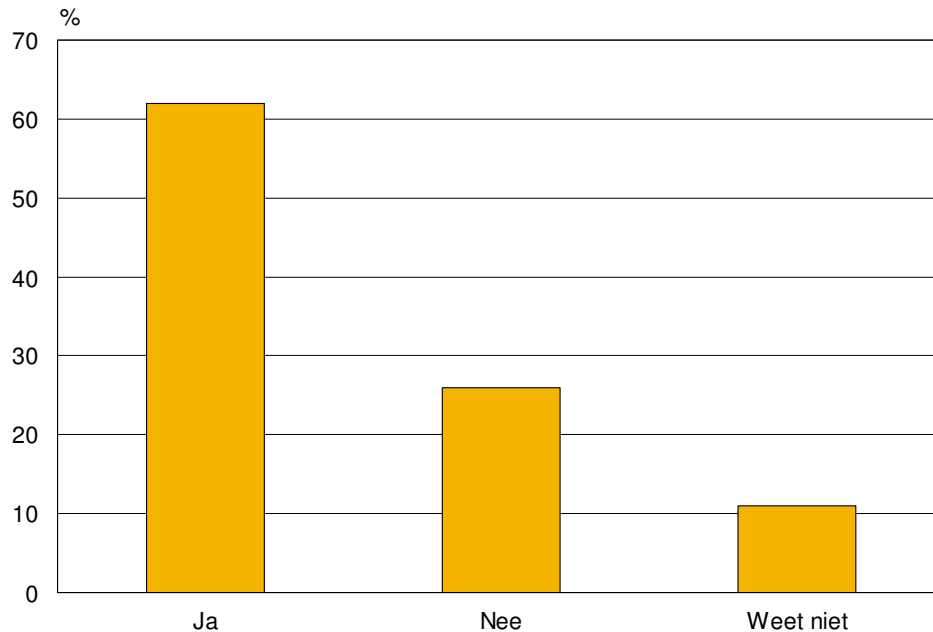
De meeste respondenten die van mening zijn dat Amsterdam vertrouwd is, vinden dat dit vooral in het centrum het geval is. Over de invloed van stadsdeel Centrum zijn de respondenten niet heel erg uitgesproken. Een op de drie respondenten heeft geen uitgesproken mening over de stelling of het stadsdeel het centrum van Amsterdam leefbaarder gemaakt heeft. Er wordt wel iets vaker positief dan negatief geantwoord op de stelling dat het stadsdeel een negatieve invloed heeft gehad. De meeste panelleden zijn van mening dat de veranderingen niet alleen aan het stadsdeel liggen, maar dat de maatschappij veranderd is en dat de mensen zelf willen dat de stad veiliger en netter wordt. De rol van gezaghebbende personen is dus minder groot dan we veronderstelden. Dit blijkt ook uit figuur 4.1.

Er is gekeken in hoeverre er een verschil is tussen het oordeel van inwoners van stadsdeel Centrum en de andere inwoners van Amsterdam, over de mate van vertrutting. Het wel of niet in stadsdeel Centrum wonen blijkt weinig uit te maken. Het is geen voorspeller voor de mate van vertrutting van Amsterdam. Alleen op deeleffecten maakt het wat uit (zie tabel 4.4.)

Verandering in de tijd

De meeste respondenten wonen langer dan tien jaar in Amsterdam. De meesten zelfs langer dan 20 jaar. Het grootste deel van de mensen die langer dan 10 jaar in Amsterdam wonen is van mening dat het Amsterdam van nu meer vertrouwd is dan het Amsterdam van tien jaar geleden. Mensen tot 50 jaar, en dan vooral de groep tussen 35 en 50, vinden dit vaker dan oudere mensen.

Figuur 4.6 Is Amsterdam nu meer vertrouwd dan 10 jaar geleden?

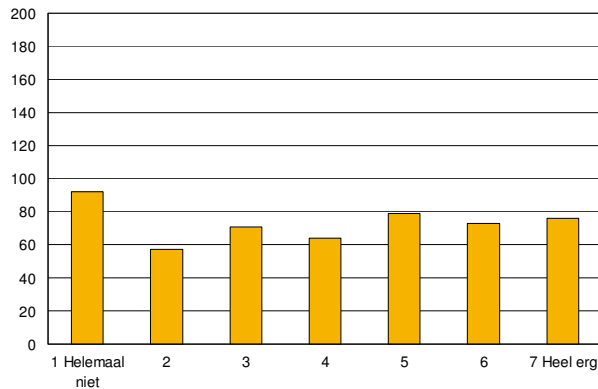
Verdeling van de antwoorden

Uit de geaggregeerde antwoorden van de respondenten blijkt dat bij sommige vragen de meningen erg uiteen lopen, terwijl de antwoorden bij andere vragen juist overeenstemmen.

De figuren hieronder laten voorbeelden zien van de meest extreme situaties. Figuur 4.7 toont de situatie waarbij een heel duidelijke mening ontbreekt, de antwoorden tenderen dan naar het midden. Dit is onder andere het geval bij de vraag naar het oordeel over vertrutting door het uniformer worden van winkelstraten. Hiervan was al eerder opgemerkt dat dit verband vermoedelijk niet zo gezien werd. Dit blijkt ook uit de vrij vlakke of gelijkwaardige verdeling van de antwoorden. Ongeveer hetzelfde geldt voor de vraag naar de mening over het weghalen van de vlaggen op het Damrak.² Het gebrek aan een uitgesproken mening domineert hier de antwoorden. Dit doet zich ook bij andere onderwerpen voor, bij voorbeeld bij het alcoholverbod in het Oosterpark, of de regels ten aanzien van openingstijden van de horeca, het halveren van het aantal ramen voor prostitutie en het plan om het 1012 gebied te upgraden.

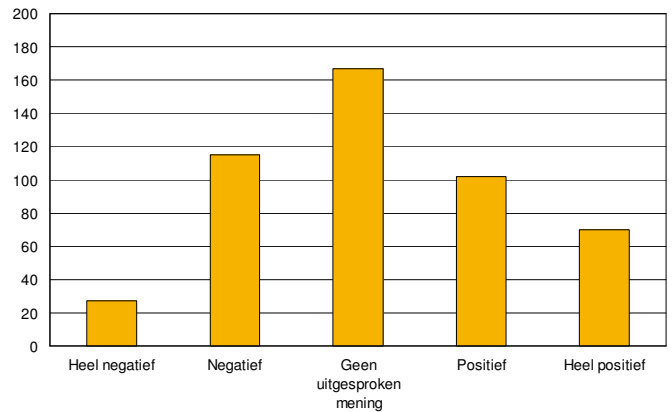
Figuur 4.7 Geen duidelijke mening

Vindt u het uniformer worden van winkelstraten door de vestiging van ketens een vorm van vertrutting?

Gemiddelde = 4,0 (schaal van 1 tot 7)

Wat vindt u van het weghalen van vlaggen op het Damrak?

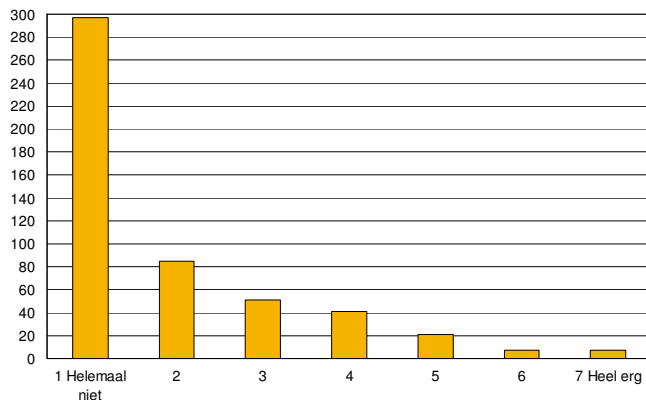

Gemiddelde = 3,2 (schaal van 1 tot 5)

Het tegenovergestelde doet zich voor bij de vraag over de zakjes voor hondenpoep. Bijna niemand vindt dit een vorm van vertrutting. Klagen over het luiden van de Westertoren wordt juist wel gezien als vorm van vertrutting, dit blijkt overduidelijk uit figuur 4.8.

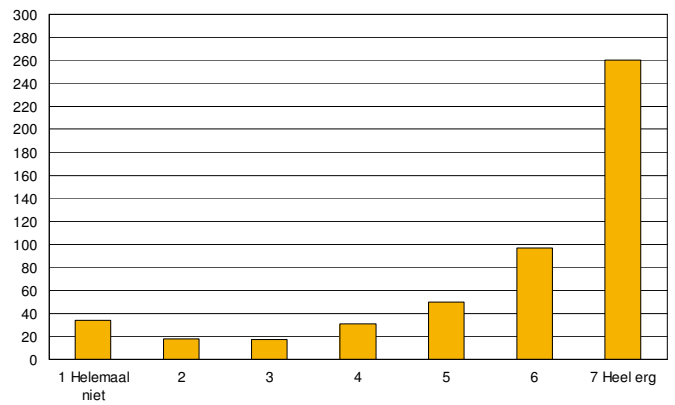
Figuur 4.8 Uitgesproken (eenduidige) mening

Vindt u zakjes voor hondenpoep een vorm van vertrutting?

Gemiddelde = 1,9 (schaal van 1 tot 7)

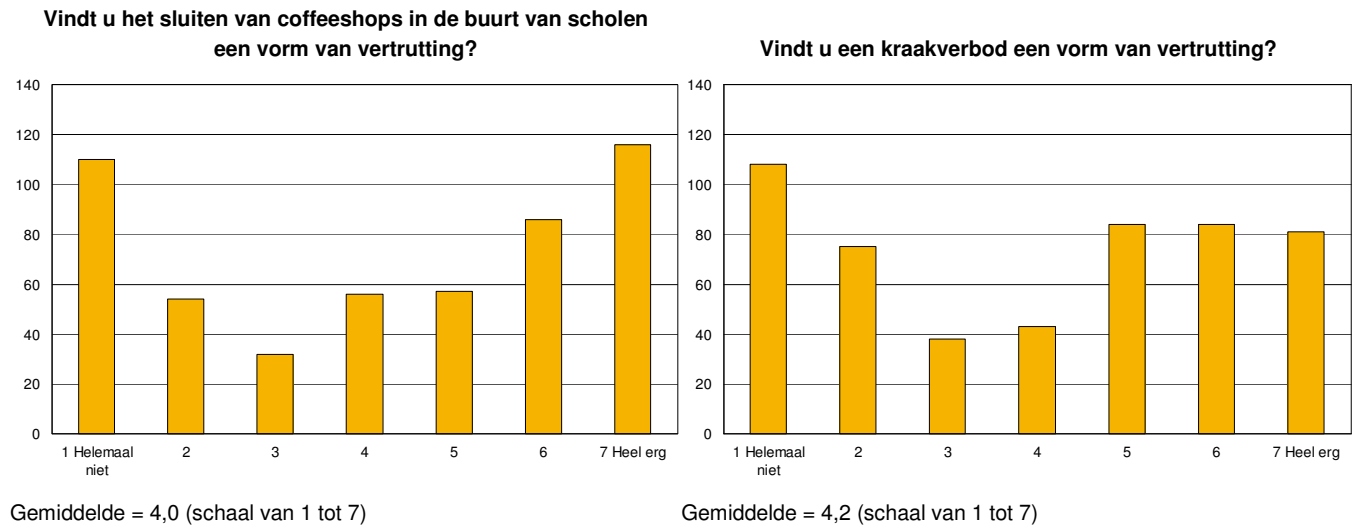
Vindt u het een vorm van vertrutting, als mensen gaan klagen over het luiden van de klok van de Westertoren?

Gemiddelde = 5,7 (schaal van 1 tot 7)

Figuur 4.9 laat tot slot wat situaties zien waarbij de meningen tussen de respondenten sterk uiteen lopen, de zogenaamde polarisatiestandpunten. Dit geldt bijvoorbeeld voor het sluiten van coffeeshops in de buurt van scholen. Er is een aanzienlijke groep die dit helemaal geen vorm van vertrutting vindt, terwijl een andere grote groep respondenten dit juist wel als vertrutting beschouwt. Ook over het kraakverbod zijn de meningen zeer verdeeld. Andere voorbeelden waarbij de meningen van de respondenten sterk uiteen lopen zijn het rookverbod in cafés, preventief fouilleren en de verandering van de Gay Parade.

Figuur 4.9 Polarisatie

Conclusie

De verschillen in geaggregeerde antwoorden kunnen gezien worden als een toets op de vragenlijst. Zijn de items waar de respondenten heel gelijkmatig op scoren wel goed gekozen? Je zou kunnen zeggen dat alleen de items waarop de respondenten allemaal heel positief of negatief scoren duidelijke voorbeelden van vertrutting zijn en dat de items waarover gelijkmatiger geoordeeld wordt, minder goed gekozen zijn. Mogelijk zit daar ook wel een kern van waarheid in. Achteraf kan je bijvoorbeeld concluderen dat maar weinig mensen de relatie tussen het uniformer worden van winkelstraten en vertrutting zien, en is het misschien toch niet zo'n goede keuze geweest om dit item op te nemen in de vragenlijst. Aan de andere kant blijkt uit dit onderzoek ook dat er niet één definitie van vertrutting is, waardoor ieder gekozen voorbeeld in zekere zin arbitrair is.

4.3 Wat bepaalt vertrutting?

Aan de hand van een regressie-analyse is bepaald welke factoren vooral bepalen of er sprake is van vertrutting. Hiervoor is gebruik gemaakt van de meningen van respondenten over de mate van vertrutting. De vijf factoren die hier de grootste bijdrage aan leveren zijn opgenomen in tabel 4.10. Samen verklaren ze vertrutting voor 38%.³

Tabel 4.10 Hoe vertrut is Amsterdam volgens u?

Verklarende factoren	beta	verklaring
Regels ten aanzien van openingstijden in de horeca	0,26	
Halveren aantal ramen prostitutie	0,19	
Wallen 's nachts op slot	0,13	
Weghalen vlaggen op het Damrak	0,09	
Kraakverbod	-0,10	

38%

Hieruit valt op te maken dat de openingstijden van de horeca, het halveren van het aantal ramen in de prostitutie, het voorstel om de Wallen 's nachts op slot te doen, het weghalen van de vlaggen op het Damrak en het kraakverbod de vertrutting van Amsterdam het meest verklaren. Het kraakverbod heeft als enige een negatieve voorspeller; mensen zien dit verbod in eerste instantie kennelijk niet als vertrutting. Deze punten zijn waarschijnlijk het sterkst in het geheugen van mensen wanneer zij nadenken over vertrutting, mogelijk ook als gevolg van de aandacht die deze onderwerpen in de media hebben gehad.

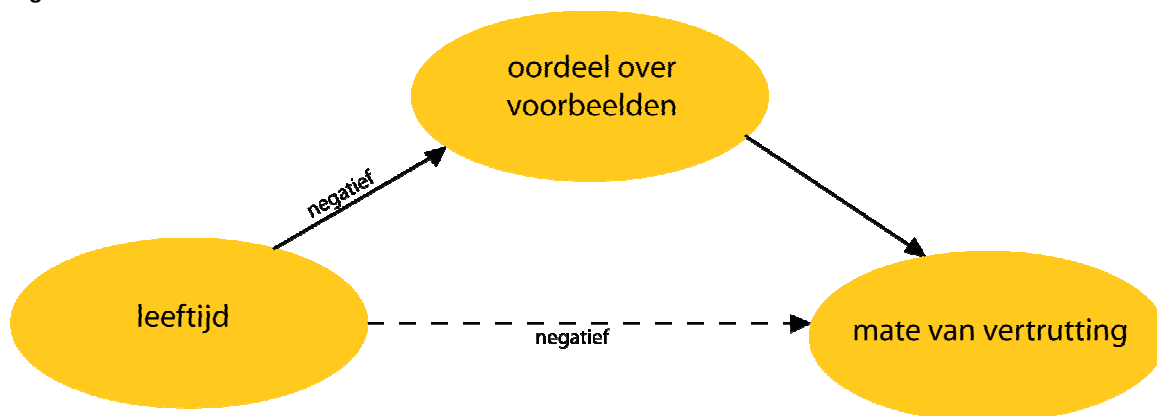
Persoonskenmerken, als geslacht, huishoudensamenstelling en zelfs ook politieke voorkeur of leeftijd blijken geen of slechtere voorspellers te zijn dan de mening van mensen (over bepaalde stellingen). Leeftijd is wel een significante voorspeller voor de volgende items ($p < 0,05$):

- uniformer worden van winkelstraten (beta = 0,13)
- weghalen van vlaggen op het Damrak (-0,13)
- openingstijden horeca (-0,41)
- halveren aantal ramen prostitutie (-0,22)
- Wallen 's nachts op slot (-0,17)
- Kraakverbod (-0,15)
- Straatverkoop nacht voor Koninginnedag (-0,26)

Dit betekent dat hoe ouder de respondenten zijn, hoe minder ze deze punten een vorm van vertrutting vonden, met uitzondering van het uniformer worden van winkelstraten. Alleen in dit laatste geval is er namelijk sprake van een positieve relatie: hoe ouder ze zijn, hoe meer ze uniforme winkelstraten een vorm van vertrutting vinden.

Deze relatie wordt bepaald door opvattingen die mensen hebben over het begrip vertrutting. Dit blijkt uit de resultaten van een aanvullende analyse, de zogenaamde mediatie-analyse.

Figuur 4.11 Relatie tussen drie variabelen

De opvattingen over de regels met betrekking tot de openingstijden in de horeca, de halvering van het aantal ramen in de prostitutie en het verbod op straatverkoop in de nacht voor Koninginnedag mediëren de relatie tussen leeftijd en oordeel. Oudere mensen zien deze drie punten niet of minder als een vorm van vertrutting dan jongere mensen. Het is dus niet de leeftijd maar de opvattingen van mensen die bepalen of ze iets wel of geen vertrutting vinden. Mensen definiëren het begrip anders naarmate ze ouder worden. Ze associëren de dingen die in Amsterdam voorkomen dan minder snel als vertrut. Dit komt tot uiting in hun oordeel over de voorbeelden.

4.4 Relatie met model

In dit hoofdstuk staat de relatie tussen burgers en vertrutting centraal. Deze is op drie niveaus getest. Respondenten is gevraagd wat ze onder vertrutting verstaan, hiermee is het begrip getest. De resultaten hiervan zijn te zien in figuur 4.1. Het gaat vooral om regels, een teveel daarvan, met name in de horeca. De betekenis van vertrutting is getoetst door de respondenten te vragen of ze positief of negatief over vertrutting en aspecten daarvan oordelen. Vertrutting wordt vooral als iets negatiefs gezien. Het gebruik is getest aan de hand van een aantal voorbeelden van vertrutting. De meeste voorbeelden hebben betrekking op regelgeving, schoon, heel en veilig, maar er zijn ook vragen die raken aan de identiteit

van Amsterdam. Hieruit blijkt dat de maatregelen gericht op schoon, heel en veilig door de panelleden niet als vertrutting worden gezien. Daarentegen worden maatregelen die gericht zijn op de beperking van het unieke karakter van Amsterdam wel als vertruttend ervaren, vooral door het wat jongere deel van de respondenten. De maatregelen die betrekking hebben op het ordenen van het gebruik van de openbare ruimte, onder andere ten aanzien van de horeca, worden het meest als vertrutting ervaren.

---

¹ Hoogopgeleide Amsterdammers met een bovengemiddeld inkomen, van middelbare leeftijd of ouder. Een deel hiervan hoort tot de DISC's: Double Income Still Complaining

² Hier wordt het weghalen van de vlaggen van het Krasnapolski (zie ook hoofdstuk 3) en het Victoriahotel bedoeld.

³ Voor een onderzoek op basis van meningen is dit een zeer bevredigende score.

5 There is some system in this madness

In dit hoofdstuk geven we antwoord op twee vragen. De eerste vraag is hoe de informatie uit de hoofdstukken 2, 3 en 4 zich verhoudt tot de drie verklaringen voor vertrutting, zoals beschreven in het eerste hoofdstuk. De tweede vraag is of en hoe vertrutting zich in andere steden manifesteert en hoe zich dit verhoudt tot de vertrutting die we in Amsterdam waarnemen. De drie verklaringen komen achtereenvolgens aan de orde. We beginnen met intensivering van het ruimtegebruik.

5.1 Intensivering ruimtegebruik

Er is een grote druk op de ruimte doordat veel mensen er voor verschillende doeleinden gebruik van willen maken. Die doeleinden spannen onderling omdat ze soms niet verenigbaar zijn of omdat er niet voor alles tegelijk plaats is. Er komen steeds meer toeristen, dagjesmensen en studenten, terwijl de openbare ruimte kleiner wordt.

Hoe gaan burgers, bedrijven, studenten en toeristen met de ruimte om en met die spanning? Stukken ruimte worden gekoloniseerd, beheerd voor privaat gebruik, hier en daar lukt het om een gebied af te sluiten. Het schuurt tussen privé- en groepsbelangen. Die vertonen weer fricties met de koers van het lokaal bestuur. Er wordt steeds meer openbare ruimte 'toebedeeld' of toegeëigend voor een selecte groep en voor select gebruik. En er blijft minder openbare ruimte over die voor ieder toegankelijk is.

De overheid probeert in samenspraak met betrokkenen een balans te vinden tussen de diverse functies van de ruimte. Een balans tussen vrijheid en veiligheid, buurtkwaliteit en stedelijkheid. We zien bij het lokaal bestuur ook de risico-regel-reflex optreden: na een gevoelig incident reageert het bestuur met aanpassing van de regels, om slagvaardig te zijn.¹ Uit onderzoek blijkt dat dat niet helpt, en dat de sfeer en het leefklimaat er niet beter op worden. Het lokaal bestuur treedt soms normerend, soms regulerend op. Ze wijst gebieden toe, sluit stukjes openbare ruimte af en reguleert het evenementenprogramma.

De overgang naar vertrutting

Stadsmensen gedragen zich veelzijdig en soms tegenstrijdig. Ze willen veiligheid en avontuur, landelijkheid en stedelijkheid, vermaakprogramma's en creatieve prikkels.² De ambivalentie is ook zichtbaar in de incidenten en het panelonderzoek. Hondenpoep opruimen is een goed idee, een verbod op staand drinken op een terras is vertrutting. Fietswrakken weghalen vindt men geen vorm van vertrutting, maar er komen wel heel veel bezwaarschriften daartegen binnen. Daarbij keert men zich vooral tegen het feit dat de fiets wordt weggehaald - ook al staat dat op de borden - en dat deze kilometers verderop opgehaald moet worden.

De incidenten en het onderzoek geven zicht op het verschijnsel vertrutting. Het wordt vertruttend gevonden als burgers, ondernemers of de overheid intolerant optreden ten opzichte van wat anderen vinden dat tot het stadsleven behoort. Er bestaat iets als een verondersteld gemeenschappelijk beeld van wat een stedelijke leefomgeving moet zijn en moet kunnen borgen. Dit beeld over het stadsleven is misschien globaal gelijk, maar in ieder geval situationeel verschillend. Het gaat dan niet zozeer om de leefstijlen en leefkeuzes van ieder, maar om niet met de leefstijl of de norm van de ander te worden lastig gevallen. Het doorschieten in het genoemde optreden lijkt de overgang naar vertrutting te zijn.

De WRR spreekt in haar rapport "Stad en land in een nieuwe geografie" over radicalisering en polarisatie van de strijd om het gebruik en de inrichting van de ruimte.³ Mensen verbinden zich aan de ruimte als deel van hun identiteit. De toerist wil deel uitmaken van de werkelijkheid die de foto in de reisgids belooft.

Het ruimtegebruik wordt in toenemende mate vanuit belevingswaarde voor steeds meer gedifferentieerde doelgroepen als consumptiegoed ingericht en gebruikt. Verschillende betrokkenen hebben in toenemende mate verschillende opvattingen over de betekenis van plekken.

Deze ontwikkeling leidt tot spanning over inrichting en gebruik. Welke identiteit is leidend voor de inrichting van het Rembrandtplein? Beslist de toerist dat de metershoge beplanting wordt weggehaald zodat daarin geen dingen meer kunnen plaatsvinden die liever niet openbaar zijn? De ruimte wijzigt van identiteit door esthetisering en thematisering. Met de inrichting is gekozen voor selectie van gebruik, van groepen en selectie van 'betekenis'. De strategie van citybranding lijkt de opvattingen én het gebruik van de ruimte te domineren en te disciplineren. De woonfunctie van het woonblok disciplineert de ervaren overlast van kindergeluid. Ook kan dat selecterend werken: als je er niet van houdt, moet je er misschien niet gaan wonen.

Burgers, bedrijven en overheid zijn tot elkaar veroordeeld om die balans tussen "privé gewenst, stedelijk geacht en internationaal volgend" telkens weer te bediscussiëren en te veroveren. De stad heeft er baat bij te kunnen "ademen"; het woonklimaat verbetert als mensen zich met elkaar kunnen verbinden. Verschillende leefstijlen zijn goed voor de stad. Het omgaan met de verschillen en belangen vraagt om diverse bestuurlijke strategieën, zoals het faciliteren van burgerschap, dialoog en overleg, afspraken, positieve gedragsbeïnvloeding, bid's⁴, regels en handhaving. Ruimtelijke afstemming is op zijn best een tijdelijk resultaat op een specifieke plek. Inspelen op kansen voor ontwikkeling van ruimtegebruik vraagt om ondernemend bestuur in een bescheiden rol.

Vergelijking met andere steden

Het is niet gemakkelijk om in andere steden voorbeelden te vinden van intensivering van het ruimtegebruik als oorzaak voor vertrutting. NRCnext heeft de vertrutting van enkele Europese steden beschreven. Het ging over het ruimtegebruik, terrassen, sluitingstijden, de 24-uurs economie. De intensivering van het ruimtegebruik werd hier niet als probleem benoemd. Er zijn bekende voorbeelden van thematisering en esthetisering van ruimtegebruik, zoals Salzburg met zijn Mozartfacade. Daar is gebeurd wat hierboven is beschreven: het creëren van een betekenis voor een selecte groep door museale stolling van een voorbij beeld. Maar onbekend is of dit in Oostenrijk als vertrutting wordt beoordeeld. Het enige andere dat bekend is, is een petitie tegen de beknotting van het nachtleven in Parijs, *quand la nuit meurt en silence*.⁵

Diverse acties in Nederlandse steden zijn gericht op vertrutting van het ruimtegebruik. In Utrecht werd de steigerdoek met linteriereclame landelijk nieuws. De politieke partij SP in Rotterdam signaleert vertrutting in het uitgaansleven. Een website protesteert tegen de sluitingstijd van twee uur 's nachts in studentenstad Leiden. Maastricht is blij met zijn grote aantal toeristen dankzij de opgeruimde ruimte en de strenge regels en handhaving. Ook van een groeiende studentenstad als Groningen is geen signaal bekend van vertrutting door intensivering van het ruimtegebruik.

Het lijkt aannemelijk dat de intensivering van het ruimtegebruik als oorzaak voor vertrutting een typisch Amsterdams verschijnsel is. Dat is verklaarbaar doordat Amsterdam de diversiteit en functiemenging ook in het oude centrum hoog in het vaandel heeft staan. Bovendien gaat het maar om een klein stukje stad.

5.2 Nieuw veiligheidsbeleid

Onze samenleving verandert pijlsnel door globalisering en informatisering. We leven in een netwerkmaatschappij, waarin verhoudingen niet meer eenduidig zijn en steeds veranderen. Fraude en criminaliteit zijn deel van de stadsprocessen, zijn zichtbaar in de buurten. De burger voelt zich slachtoffer van de onoverzichtelijke wereld, waar het kwaad overal vandaan kan komen. Door het verlies aan controle neemt de behoefte aan houvast en veiligheid toe. Schoon, heel en veilig is de basale opdracht van de burger

aan de overheid. Bestrijding van misdaad en overlast heeft een hoge prioriteit. Maar de burger eist meer: vrijwaring van risico, vrijheid voor zichzelf, de sanctie voor de buurman.

Het nieuwe veiligheidsbeleid kent een drietal samenhangende verschijnselen. Steeds meer andere partijen dan de politie worden verantwoordelijk voor de veiligheid. Private organisaties en bedrijven voeren veiligheidszorg uit. Het derde verschijnsel wordt "particularisering van de veiligheidszorg" genoemd. Burgers neigen ertoe om zelf hun veiligheid te organiseren of met de politie samen te werken. Vormen hiervan zijn gated communities en sms-alert, maar ook de veiligheidsschouwen in het postcodegebied 1012.⁶

Hoe vertruttend is het veiligheidsbeleid in Amsterdam?

Als we de incidenten en meningen vergelijken, constateren we dat niemand iets tegen de bestrijding van misdaad heeft en tegen de toename van veiligheid. Een fietser die door rood licht rijdt, mag worden beboet. De weerstand tegen de sluiting van Teasers verstomde toen de Bibobkwesitie aan de orde bleek. Het effect van de veiligheidsplannen doet de stoplichtrapportage van rood naar oranje verschieten. Bewoners, ondernemers en lokale overheid zijn tevreden over de ontwikkeling.

Ook de veiligheid van de buurt wordt nagestreefd en gewaardeerd. Buurtbewoners en ondernemers werken actief samen met de buurtregisseur, de ogen en oren op straat werken door in de beleefde veiligheid. De combinatie van preventie en zorg maken repressie geaccepteerd.⁷ Het spreidingsbeleid van drugsverslaafden is ingezet als ambitie maar stuit op weerstand in diverse stadsdelen die de opvang van daklozen en drugsverslaafden liever niet in de buurt willen hebben.⁸ Veiligheid is eveneens een belangrijke reden om de openstelling van de drie stegen in de vorm van een pilot te realiseren, beperkt en omkleed met waarborgen.

Als veiligheid in het geding is dan staan burgers diepe ingrepen toe. De regering heeft in de periode na 9/11 en de moord op Fortuyn veel wetgeving en instrumenten in preventie en strafrecht ingevoerd, die dieper ingrijpen in de vrijheidsrechten en privacy van de burgers dan we ooit voor mogelijk hadden gehouden, onder het motto van terrorismebestrijding en veiligheid. Veiligheid blijkt een belangrijk legitimerend argument voor regels, preventie en handhaving en voor ingrepen in de grondrechten. Amsterdam loopt hiermee in de pas met de internationale trend van toename van preventie, controle en repressie.⁹

De overgang naar vertrutting

Er doemen drie spanningsvelden op. Het eerste is de discussie over gebied 1012 die zich toespitst op een aantal maatregelen en instrumenten waarmee het Amsterdamse bestuur de gedaantewisseling wil realiseren. De noodzaak van halvering van de coffeeshops en prostitutieramen in relatie tot misdaadbestrijding wordt betwist. Er wordt stelling genomen tegen een gesuggereerd fatsoensoffensief van de gemeente. Ook de strategie van zonerings voor ontwikkeling van het Wallengebied ligt onder vuur. Gevreesd wordt voor uniformering tot een nette buurt en er wordt gewaarschuwd voor te eenzijdig overheidsingrijpen.

In hoofdstuk 4 zien we de spanningen van de discussie gespiegeld in de opvattingen. We zien de waarschuwing tegen de normerende overheid die ingrijpt in de identiteit van een gebied en daarmee kroonjuwelen verspeelt. Er wordt een grens gesteld aan de normerende bevoegdheid van de lokale overheid ten aanzien van het private gedrag en het private domein.

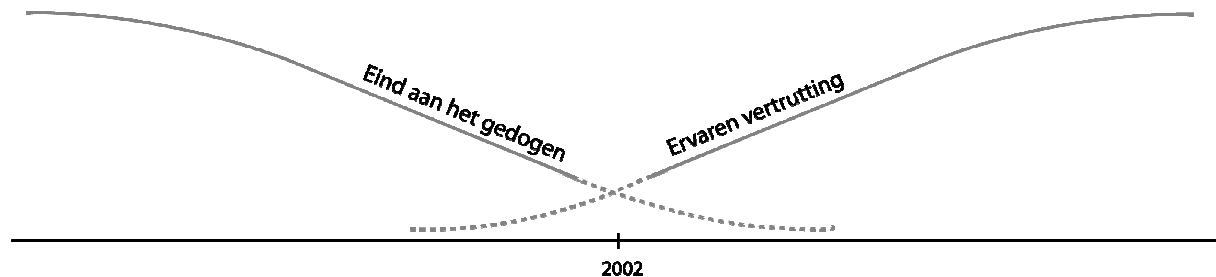
Het tweede punt is de vertrutting van de burger zelf. In de discussie over de openstelling van de drie stegen is het de burger die de geprivatiseerde openbare ruimte en de toegenomen veiligheid niet wil inleveren, ten bate van de door de overheid gewenste "aantrekkelijke originaliteit van het middeleeuwse stratenpatroon". Private veiligheid versus aantrekkelijke, toegankelijke stad. Nu lijken de argumenten tussen overheid en burger omgekeerd: de sluipende privatisering van openbare ruimte die voor iedereen toegankelijk was en dat weer moet worden. *Part of the deal* zijn de hoge eisen die de bewoners stellen en waar de overheid in zou moeten voorzien. Ook hier zien we veiligheid als legitimerend argument voor de eis van strenge waarborgen.

Een derde spanning is de handhaving. Het betreft zowel de strafrechtelijke handhaving door politie en justitie¹⁰, als de bestuurlijke handhaving: het handhaven van de door het lokaal bestuur vastgestelde regels. De Amsterdammer vindt de sluiting van coffeeshops bij scholen en het verbod op kraken van woningen vertrutting. Potentiële vertrutting zit in het optreden van de politie: houden ze zich wel met hoofdzaken bezig in plaats van details? Schieten ze niet met een kanon op een mug?

Bij bestuurlijke handhaving is een tendens naar de ontwikkeling naar meer repressie: het betreft bijvoorbeeld de recente uitbreiding van het takenpakket van toezichthoudende ambtenaren, met bevoegdheden voor het beboeten.

Uit veel incidenten blijkt dat handhaving discussie oproept. Handhaving gaat over in vertrutting als ze worden ervaren als de foute prioriteit, disproportioneel¹¹, onvoorspelbaar, tactloos. Tezamen geschaard onder de noemer: de willekeurige overheid. Regels confronteren pas bij de uitvoering en de handhaving; daarmee worden ze geactiveerd. De gedoogcultuur werd beëindigd. Handhaving is de dominante alternatieve strategie geworden, met de incidenten en de kwalificatie van vertrutted bestuur als onbedoeld gevolg.¹²

Figuur 5.1 Model verband einde gedogen ervaren vertrutting

In de jaren '70 en '80 veranderde het karakter van het openbaar bestuur op nationaal niveau onder invloed van emancipatie en democratisering naar een onderhandelingsbestuur. Burgers en bedrijven werden mondige meebestuurders en veroverden verantwoordelijkheid in het formuleren en bewaken van maatschappelijke normen.

De reputatie van het gedogen veranderde van nationale trots naar een nationaal taboe. Gedogen werd het voorbeeld van een bestuursstijl van lafheid en laksheid, uitdrukking van de oude regentencultuur. De sfeer sloeg snel om naar repressie.¹³ Eenzelfde ontwikkeling zien we ook in Amsterdam.

Hoe is het in andere steden?

Er is weinig discussie over het invoeren van instrumenten als cameratoezicht en preventief fouilleren, ook in de centra van andere steden. De wettelijke mogelijkheden voor specifieke bevoegdheden voor de burgemeester om tijdelijk in te grijpen in een onrustig gebied of preventief in momenten waarop onrust wordt voorzien waren al ruim en zijn nog toegenomen. En ze worden toegepast.

Steden zijn blij met de mogelijkheid om coffeeshops binnen een afstand van 250 meter van scholen te sluiten, of hebben niet geprotesteerd. Amsterdam nam er afstand van. Maastricht en Heerlen werken samen in een offensief om drugsoverlast uit de stad en naar de randen te brengen. Het kraakverbod is door de Eerste Kamer geloodst. De besturen van de vier grote steden hebben aangegeven liever een andere uitvoering te verkiezen.¹⁴

In Maastricht waarborgen de lokale overheid en burger het verblijfsklimaat met stringente regelgeving en handhaving tot in details die in Amsterdam waarschijnlijk tot veel protest en bezwaarprocedures zouden leiden.¹⁵ Er zijn wel wat signalen die waarschuwen voor "doorschieten", in een enkele uitspraak van een fractie en in een nota.¹⁶

In Manhattan, New York, hangt bij veel parken een reeks ge- en verboden op een bord en er wordt stringent gehandhaafd. De methode van zero tolerance heeft in Nederland geen post gevat. De Nederlandse politie is gehecht aan inbedding in de gemeenschap, de buurt, de gebiedsgebonden politiezorg. In de zeventiger jaren werd de Amsterdamse politie 'in hoge mate reactief' beoordeeld¹⁷, weinig koersgericht en erg bureaucratisch. Daarna werd ingezet op meer blauw op straat, informatie aan burgers over veiligheid en preventie en samenwerking met andere partners. Inmiddels is de werkwijze verzakelijkt onder invloed van het Nieuw Publiek Management met prestatiecontracten, taakstellingen en verantwoording.

Het nieuwe veiligheidsbeleid werkt door in de Amsterdamse situatie. Het heeft gevolgen voor de gebiedsontwikkeling, de toegankelijkheid en het gebruik van de openbare ruimte en voor de handhaving. Een deel van de Amsterdammers ervaart deze ontwikkeling als vertruttend en een deel hiervan neemt er stelling tegen. Dat kan te maken hebben met de omslag van niet-handhaven naar handhaven. Het kan voortkomen uit het gevoel dat de aanpak niet past bij de identiteit van de stad. En het kan duiden op de 'tegenbeweging' die al in 2004 werd voorzien als reactie op een te sterke inperking van het vrijheidsdomein in onze grondrechten, ten behoeve van de collectieve veiligheid.¹⁸

5.3 Concurrentie tussen steden

Sinds het einde van de vorige eeuw zijn steden in trek als plek om te wonen, werken en tijdelijk te verblijven. Dit geldt echter voor alle steden. Wat moeten individuele steden doen om aantrekkelijk te blijven voor de eigen bewoners, bedrijven en voor nieuwkomers? Wat we zien is dat steden steeds voor dezelfde instrumenten kiezen om dit doel te verwezenlijken: het realiseren van toplocaties voor internationale bedrijvigheid, liefst door de inzet van beroemde architecten, een aantrekkelijk woonklimaat voor de beter gesitueerden, kunst en cultuur en een bruisend uitgaansleven. Dit zou steden economisch aantrekkelijker maken en ze meer allure opleveren, de positieve kant van vertrutting. In het eerste deel van deze paragraaf gaan we in op een aantal aspecten waarmee Amsterdam zichzelf onderscheidt van haar concurrenten. In het tweede deel worden enkele spanningsvelden genoemd. Tot slot blijkt uit een vergelijking met andere steden dat de concurrentiestrijd en de mogelijke gevolgen voor vertrutting geen typisch Amsterdamse fenomenen zijn.

Relatie tussen concurrerende steden en vertrutting

Binnensteden gaan steeds meer op elkaar lijken. Dit komt onder andere tot uiting in het grote aantal ketens dat dominant aanwezig is in binnensteden. De Amsterdamse respondenten zien het uniformer worden van winkelstraten als een negatieve ontwikkeling. Tegelijkertijd worden de ketens goed bezocht, ook door de eigen bevolking. De respondenten zien het oprukken van de ketens in het straatbeeld van Amsterdam niet als een overtuigend voorbeeld van vertrutting. Andere voorbeelden, zoals het klagen over het luiden van de klok van de Westertoren worden vaker genoemd.

Amsterdam onderscheidt zich internationaal met de Wallen. In het kader van het 1012-project worden maatregelen overwogen om de minimumleeftijd van prostituees te verhogen tot 23 jaar en om het werk op de Wallen 's nachts een paar uur te verbieden. Er zijn al panden aangekocht om zo meer invloed te krijgen op de toekomstige bedrijvigheid in dit gebied. Deze panden zijn tijdelijk in gebruik gegeven (anti-kraak) aan creatieve ondernemers, vooral (mode)-ontwerpers. De nadelen hiervan zijn dat dit een vorm van concurrentievervalsing is (andere ondernemers betalen wel huur) en dat deze ramen 's avonds donker zijn. Dit betekent een vermindering van de veiligheid van de overgebleven prostituees.

Is dit wel een vorm van vertrutting? De meeste Amsterdammers vinden het een goed idee dat het Wallengebied wordt aangepakt, als het authentieke karakter maar behouden blijft. Dit blijkt niet alleen uit hoofdstuk vier maar ook uit ander onderzoek.¹⁹ Over deelaspecten van het 1012-project is men minder enthousiast. Deze worden als een vorm van vertrutting ervaren.

De Gay Parade en Koninginnedag zijn voorbeelden van evenementen die in Amsterdam groots gevierd worden en waarmee Amsterdam zich onderscheidt. Beide evenementen zijn echter aan banden gelegd: er zijn strikte regels over wat wel en niet mag.

Zo mag er in de nacht voor Koninginnedag geen straatverkoop meer plaatshebben. Dit betekent dat Koninginnenacht voor veel mensen een kroegentocht wordt in plaats van een feest voor een groter deel van de bevolking. Uit hoofdstuk vier blijkt dat de respondenten dit verbod op straatverkoop een voorbeeld van vertrutting vinden.

Bij de Gay Parade is juist het tegenovergestelde aan de hand. Dit was de eerste jaren een exclusief feestje voor zeer extravagant uitgedoste homo's. Bepaalde dingen mogen nu niet meer en tegelijkertijd wordt het normaler dat ook hetero's op de boten gaan staan. Bijvoorbeeld politici, ambtenaren en ouders. Hierdoor wordt de Gay Parade meer een feestje van en voor alle Amsterdammers. Onze respondenten vinden dit overwegend een positieve ontwikkeling. Een kwart van hen vindt dit een vorm van vertrutting.

De aantrekkelijkheid van steden komt ook tot uiting in de woningvoorraad. Marlet is van mening dat een aantrekkelijke stad veel woonattracties heeft, zoals cultureel aanbod.²⁰ Dit trekt een creatieve, hoogopgeleide bevolking. Hierdoor neemt het menselijk kapitaal toe, als gevolg waarvan de werkgelegenheid er harder groeit, waardoor een stad nog meer werk biedt. De aantrekkelijkheid blijft toenemen totdat de huizen te duur worden, of er andere schaalnadelen gaan overheersen. Amsterdam is al jarenlang bezig om de stad ook aantrekkelijk te maken en houden voor de middenklasse. Dit gebeurt met behulp van het aanbod van cultuur maar ook met het woningaanbod. Er worden ruimere maar toch nog betaalbare woningen gebouwd. Voorbeelden zijn het Oostelijk Havengebied, De Funen, IJburg, en het Westerdok. Deze locaties zijn vooral in trek bij hoger opgeleiden die vaak niet oorspronkelijk uit Amsterdam komen. Als gevolg hiervan zijn er relatief homogene buurten ontstaan, met een nadruk op wonen, steeds vaker afgescheiden van de openbare ruimte door een hek. Bedrijvigheid, scholen en vooral sportfaciliteiten zijn schaars.

Op het voormalige terrein van Shell verrijst de wijk Overhoeks, een nieuwe woonlocatie voor de middenklasse en het segment daarboven. Overhoeks is ook een strategisch project. Het zorgt ervoor dat het opkomende stadsdeel Noord een duwtje in de rug krijgt. Er zitten ook nadelen aan deze ontwikkeling. Nu zijn er nog veel kunstenaars in Noord gevestigd, in oude bedrijfspanden. Velen van hen waren daarvoor centraler gehuisvest, maar onder andere als gevolg van gentrification naar Noord verhuist. Grote delen van Noord maar ook andere uiteinden van de stad, fungeren nu nog als rafelrand. Het is belangrijk dat deze behouden blijven en niet allemaal zo populair worden als het NDSM-terrein, anders moeten de kunstenaars en andere vrije vogels daar ook weer weg.²¹

Amsterdamse corporaties verkopen hun huurwoningen in het centrum en/of slopen en bouwen dure huurwoningen of koopwoningen terug met als doel de goed opgeleide een- en tweeverdieners voor de stad te behouden. Maar omdat Amsterdam nog steeds over een grote voorraad sociale woningbouw bezit, is de balans in de oude wijken nog niet doorgesloten.²²

Overgang naar vertrutting

Op drie terreinen doen zich spanningsvelden voor, die de overgang naar vertrutting markeren.

Een tweedeling dreigt tussen de cleane, uniforme binnensteden, volgens Boomkens voor toeristen en de internationale werkelite en wijken waar overwegend niet westerse allochtonen wonen, die als minder veilig bekend staan.²³ Gemeentebesturen werken deze tweedeling in de hand en werken daardoor mee aan het verdwijnen van de grootstedelijkheid. Niemand noemt dit vertrutting, maar het kan wel vertrutting in de hand werken.

In de tweede plaats trekt Amsterdam niet één type bezoeker, maar juist verschillende typen. Er is een groep toeristen die uitsluitend voor sex, drugs en rock-'n-roll komt, een andere groep komt meer voor de kunst en de grachtengordel. Een derde groep "doet" een dagje Amsterdam en komt vooral winkelen. Juist omdat Amsterdam niet op voorhand wil kiezen, zet het breed in met haar aanbod. Dit doen andere steden ook, en zo worden het *clone cities*.

Een derde spanningsveld zit in het streven naar authenticiteit, terwijl er tegelijkertijd ruimte voor vernieuwing zou moeten zijn. Dit geldt voor de grachtengordel in de binnenstad van Amsterdam. Deze is voorgedragen voor de Unesco Werelderfgoedlijst. Is er binnen de voorwaarden wel ruimte en mogelijkheid om nieuwe ontwikkelingen toe te laten? Of wordt dit deel echt een museaal gebied waar gewone mensen straks niet meer mogen verblijven?

Hoe is het in andere steden?

Venetië wordt vaak genoemd als de stad waar Amsterdam geen voorbeeld aan moet nemen. Daar is de strijd tussen de bewoners van het centrum en de bezoekers gestreden. De bewoners zijn verhuisd. Venetië is daardoor een donut stad geworden.

New York heeft nog steeds de naam een bruisende stad te zijn. Maar grote delen van de stad zijn aangepakt en veranderd in relatief uniforme buurten waar alleen nog mensen met een goed inkomen kunnen wonen. Terwijl Manhattan dertig jaar geleden in een dip zat door een overmaat aan minder draagkrachtige bewoners en veel drugsgerelateerde problematiek, komt nu de bedreiging van een andere kant: dominantie van de (super)rijken.

Iets dichterbij huis ligt Maastricht. Ook hier is de stedelijke ontwikkeling vooral gericht op veiligheid en citybranding. Alle spontaniteit wordt uit de publieke ruimte geweerd. Maastrichtse inwoners uit de buitenwijken en Vogelaarwijken spreken hun wantrouwen en zorg uit dat Maastricht meer gericht is op miljoenen bezoekers per jaar dan op haar 118.000 inwoners.²⁴ Er is geen sprake van het ontmoeten van diverse groepen in de openbare ruimte. De witte middenklasse domineert in het centrum van Maastricht. Maastricht loopt het risico van musealisering. Een mooie schone historische binnenstad die bezoekers alles maar bewoners niets te bieden heeft.²⁵

De concurrentiestrijd tussen steden is zeker geen Amsterdams verschijnsel. Alle steden die internationaal willen meetellen zijn in deze strijd verwickeld. Amsterdam heeft gekozen voor 'I Amsterdam' als slogan en had tot voor kort Amsterdam Topstad om het internationale karakter uit te dragen en te verbeteren. Het risico van vertrutting zit in de dreigende tweedeling, selectie van groepen en de musealisering. Amsterdam doet er verstandig aan zich te richten op die aspecten die eigen zijn aan de stad en waarmee ze zich onderscheidt in het internationale krachtenveld. Dit is tevens een manier om vertrutting te voorkomen.

5.4 Some system

Onze samenleving is een netwerksamenleving geworden. Door de informatietechnologie zijn we ruimtelijk met elkaar verbonden en minder afhankelijk van territoriale binding. Deze ruimtelijke werkelijkheid noemt Castells 'space of flows', het wereldwijde stromenland waarin we functioneren en contacten aangaan²⁶. Naast deze space of flows bestaat 'space of places', de plek waar we wonen. We zien een nieuwe belangstelling voor het zich willen verbinden met de plaats, de locatie. Naar ons idee is space of places dan ook geen tegenwicht voor space of flows maar een noodzakelijk complement daarvan, die mensen en gemeenschappen zowel ruimte als geborgenheid geeft. Amsterdam is zo'n plek. Mensen die er wonen, kiezen voor verbinding met de identiteit van Amsterdam, of binnen Amsterdam: de buurt. Deze identiteit zien we niet als iets behoudens of conserverends. Identiteit zien wij als een zich steeds ontwikkelende persoonlijkheid, die zichzelf steeds opnieuw uitvindt als een elastische en creatieve reactie op gebeurtenissen van buiten en ervaringen van binnen.

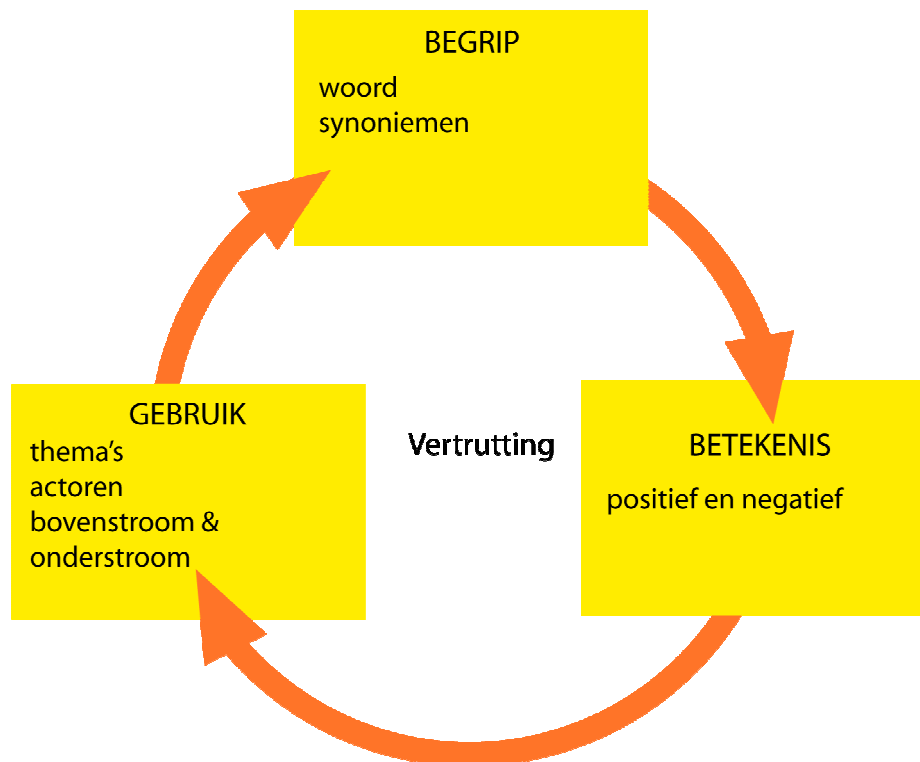
Vertrutting gaat over de identiteit van de plek Amsterdam. Het raakt aan fundamentele zaken zoals de koers van de overheid die ingrijpt in het gebied. Met overregulering en handhaving raakt vertrutting aan de verhouding tussen burgers, ondernemers en overheid. We zien dat vertrutting van burgers ook te maken heeft met het gebied, de leefomgeving, en met onderlinge verhoudingen. Dit heeft gevolgen voor sociale

verbanden, voor het bestaansrecht van buurten en voor de verhouding tussen lokale overheid en de burgers. Dat betekent ook dat de positie en de rol van de lokale overheid ter discussie staan en opnieuw geformuleerd zouden moeten worden. Dat heeft gevolgen voor haar mogelijkheden en vormen van sturing.

5.5 Terug naar het model

We begonnen het onderzoek naar vertrutting met een model: begrip, betekenis en gebruik. Inmiddels hebben we exploratief onderzoek gedaan naar deze elementen. Na elke fase hebben we informatie toegevoegd. Nu kan het model van vertrutting worden ingevuld.

Figuur 5.2 Een ingevuld model

Het begrip is verbreed door het gebruik van het woord in de Amsterdamse stedelijke omgeving. De betekenis en het gebruik zijn in kaart gebracht door het doorlichten van de incidenten. Het panelonderzoek voegde ten slotte verscherping en inzicht in volumes toe.

¹ Margo Trappenburg, Incidenten worden niet voorkomen door steeds nieuwe regels. Ze gebeuren gewoon. Wen er maar aan, NRC, 15-16 mei 2010

² Hajer 2001, Boutellier 2009

³ Asbeek Brusse, Van Dalen, Wissink, 2002

⁴ Business Improvement District, een overeenkomst over het beheer van een gebied, tussen overheid en omliggende betrokken bedrijven.

⁵ <http://www.quandlanuitmeurtensilence.com/>

⁶ Boutellier, 2007

⁷ Van Stokkom, 2004

⁸ Het spreidingsbeleid is ingezet in 2006. Sindsdien zijn er regelmatig confrontaties geweest tussen lokaal bestuur en burgers over de voorgenomen bestemming van panden met een opvangvoorziening.

-
- ⁹ Garland, 2001
- ¹⁰ Voorbeelden zijn: het ontruimen van kraakpanden, de inval van politie in de horeca in stadsdeel Zuidoost 2007
- ¹¹ Disproportioneel betekent dat er een wanverhouding is tussen de geringe overtreding en het strenge optreden of de hoge boete
- ¹² Het begrip gedogen werd stelselmatig verkeerd gebruikt. Gedogen is formeel een bewust gemaakte keuze om iets niet te handhaven. In de bestuurlijke en politieke discussies heeft het, mede door de praktijk, de betekenis gekregen van: een oogje dichtknijpen, doen alsof het niet gezien wordt.
- ¹³ Boutellier, 2009
- ¹⁴ Burgemeester Cohen in een gesprek op Radio 1 op 13 april 2009
- ¹⁵ Een voorbeeld is het verbod om de fiets in het centrumgebied in de openbare ruimte te parkeren. Alle fietsen moeten in de parkeergarages.
- ¹⁶ Notulen raadsvergadering 23 januari 2009, Verslag van vastgesteld beleid Maastricht, conferentie 4 november 2009
- ¹⁷ Punch, Hoogenboom, Williamson, 2005
- ¹⁸ Van der Vijver en Kouwenhoven, 2004
- ¹⁹ Keuchenius, Van Oirschot en Slot, 2009
- ²⁰ Marlet, 2009
- ²¹ Van Oosteren en Vankan, Gentrification en dan?, Paper voor module 7 MSUS, De nieuwe stad, 2009
- ²² Simsek en Slot, 2009
- ²³ Boomkens, 2009
- ²⁴ Van Oosteren en Vankan, Gentrification en dan?, Paper voor module 7 MSUS, De nieuwe stad, 2009
- ²⁵ Boomkens, 2009
- ²⁶ Asbeek Brusse, Van Dalen & Wissink, 2002

Conclusie en aanbevelingen

De volgende vraag staat centraal in deze scriptie: wat is vertrutting en hoe openbaart het zich in Amsterdam?

Als je de media mag geloven is vertrutting het verschijnsel dat er steeds minder mag, op steeds meer plaatsen. Wij hebben geprobeerd wat dieper te kijken, door bij de oorzaken van vertrutting te beginnen. We kijken ook breder, door aandacht te besteden aan de rol van de verschillende partijen die bij vertrutting betrokken zijn: zowel de overheid, burgers als ondernemers.¹ Daarbij onderscheiden we een bovenstroom (de politiek, de regelgeving en de implementatie daarvan) en een onderstroom (die bestaat uit de samenleving, de ervaringen en meningen van burgers en ondernemers). De media spelen vooral op dit niveau een rol. In de praktijk is het onderscheid minder hard dan het lijkt. Politici zijn bijvoorbeeld ook burgers, met privéopvattingen.

Wat is vertrutting?

Wij zien vertrutting als een reactie van burgers, ondernemers en de overheid op een veranderende samenleving. De oorzaken zijn een toenemende druk op de ruimte, een concurrentiestrijd tussen steden, en meer behoefte aan veiligheidsmaatregelen. Vertrutting manifesteert zich op twee dimensies: de verhouding tussen de overheid aan de ene kant en burgers en ondernemers aan de andere kant, en opvattingen over de identiteit van de stad.

Hoe openbaart het zich in Amsterdam?

De toegenomen regeldruk is een internationaal fenomeen, het gevolg van veranderingen op mondiale schaal. In Amsterdam manifesteert de vertrutting zich vooral in het centrale deel van de stad, waar zich niet alleen bewoners en ondernemers bevinden, maar ook studenten, toeristen en dagjesmensen, met name in de openbare ruimte en in de horeca.

Vertrutting in Amsterdam openbaart zich het duidelijkst als tegenbeweging, als protest tegen de gevestigde orde, het politieke bestuur. Ai!Amsterdam is hier het bekendste voorbeeld van. De media en belangengroepen hebben een belangrijke rol gespeeld bij de beeldvorming van vertrutting. Ook de politiek heeft zich ermee geprofileerd. Zowel de centrale stad als het stadsdeel Centrum hebben ermee te maken.

Als we de Amsterdammers vragen wat vertrutting is krijgen we het volgende beeld. Maatregelen en ontwikkelingen die gericht zijn op schoon, heel en veilig worden over het algemeen positief gewaardeerd en niet als vertrutting gezien. Dit verandert als er sprake is van regels, verboden en verschijnselen die niet passen bij de stad of die ingrijpen in de verhouding tussen overheid en burgers of ondernemers. Daar zit het omslagpunt van positieve naar negatieve vertrutting. We hebben een aantal veronderstellingen getoetst die nu aan de orde komen.

Vertrutting is niet eenvoudig te definiëren

Vertrutting is een ingewikkelde term, die wij in deze scriptie zo concreet mogelijk hebben proberen te maken. Een scherpe definitie is niet mogelijk, omdat de opvattingen van mensen bepalen wat ze onder vertrutting verstaan. Amsterdammers blijken er wel een beeld bij te hebben en dat beeld is overwegend negatief. Uit de associaties van respondenten weten we dat het beeld tendeert naar een overmaat aan regels.

Vertrutting is een recent fenomeen

Het woord vertrutting bestaat al langer. Wat wel recent is, is de toename van het gebruik van de term, vooral met betrekking tot het overheidshandelen en de ontwikkeling van de stad in negatieve zin. Gerelateerd aan de toename van de regeldruk zien we twee pieken: rond 2003-2004 en rond 2008 (zie figuur 3.1).

Vertrutting is het gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen, die de reikwijdte van het lokale bestuur te boven gaan

De oorzaak van vertrutting ligt in de verandering van de samenleving. De mensen willen zelf dat de stad veiliger en netter wordt. Vertrutting door overregulering en de wijze van handhaving wordt voor een deel door de lokale overheid veroorzaakt. Vertrutting van en bij burgers komt tot uiting in een lagere tolerantie, slachtoffergedrag en hogere eisen. Privébelangen, Nimby-reacties en machtskwesties spelen een belangrijke rol.

Vertrutting komt in Amsterdam alleen voor in stadsdeel Centrum

Vertrutting doet zich voor in heel Amsterdam. De meeste regels gelden voor heel Amsterdam. De kenmerken van vertrutting bij de burger beperken zich niet tot stadsdeelgrenzen. De meeste respondenten zijn van mening dat Amsterdam vertrouwd is, en dan vooral in het centrum. Dit is niet zo gek, omdat de associatie vooral met horeca is en deze is hier geconcentreerd. Als we kijken naar de incidenten dan geeft dat een gevarieerd beeld van situaties waarin vertrutting aan de orde is. Deze kunnen in elk stadsdeel voorkomen. We weten dat in stadsdeel Zuid vertrutting een thema is. We weten niet welke situaties elders vertrutting worden genoemd.

Er is een relatie tussen vertrutting en leeftijd

Hoewel leeftijd geen directe bijdrage levert aan de verklaring van vertrutting is er wel degelijk een relatie tussen leeftijd en het oordeel over vertrutting van de panelleden. Deze relatie is negatief. Dit betekent dat hoe ouder de respondent is, hoe minder deze vindt dat er sprake is van vertrutting, omdat het oordeel over wat vertrutting is door de jaren heen verandert. Belangrijker dan leeftijd is de mening van de respondent over bepaalde verschijnselen. Deze mening bepaalt of iemand iets wel of geen vorm van vertrutting vindt. Generatie speelt vermoedelijk ook een rol, politieke voorkeur overduidelijk. Aanhangers van liberale partijen vinden Amsterdam meer vertrouwd dan Amsterdammers die van plan waren om in juni 2010 op de PvdA of Groen Links te stemmen.

Vertrutting is een marginaal verschijnsel; volume en intensiteit zijn zo klein dat we het er eigenlijk niet meer over moeten hebben

Vertrutting is geen marginaal verschijnsel. Amsterdam wordt door 43% van de panelleden als vertrouwd ervaren, van een beetje tot erg. Als we wat preciezer kijken, houden we 13% van de panelleden over die vindt dat Amsterdam vertrouwd is en hier negatief over oordeelt. Mannen hebben meer moeite met vertrutting dan vrouwen.

Als je de maatschappij vergelijkt met een reisgezelschap dan kun je verwachten dat 5% niet tevreden is en klaagt.² Deze groep zou je het beste kunnen negeren, om te voorkomen dat de groep nog groter wordt. De 13% waar wij op stuiten, ligt hier een stuk boven en is daarom geen marginaal verschijnsel dat genegeerd moet worden. Uit de bestuurspraktijk blijkt dat het verschijnsel behoorlijk intens kan zijn. Dit blijkt ook uit de tegenbeweging van Ai!Amsterdam en de politieke reactie hierop.

Vertrutting is een probleem voor het imago van de stad

Vertrutting is een probleem voor het imago van de stad. Wij denken dat Amsterdam haar unieke karakter, als de stad waar alles kan en mag, aan het verliezen is door de overmaat van regels, en de strikt regulerende en handhavende werkwijze van de lokale overheid. Ook de vertrutting van de burger kan een risico vormen. De identiteit van Amsterdam komt daardoor in het gedrang.

Aan de andere kant zien we op Manhattan hetzelfde gebeuren: hier is de afgelopen 20 jaar veel veranderd. Grote delen van de stad zijn aangeharkt en geüniformeerd. In Amerika is de angstcultuur sterk ingebed in

het stedelijk weefsel. Toch heeft New York nog steeds een magische klank voor velen: daar is alles mogelijk en kan je het maken. Als de hele wereld aan het vertrutten is, blijven de relatieve posities van New York en Amsterdam misschien wel gehandhaafd.

Een uitstapje naar 2025.....

In 2025 is Amsterdam net zo'n donutstad als Venetië. Bewoners zijn vertrokken uit het centrum en verhuisd naar de randen van de stad of verhuisd naar elders. De tweedeling heeft zich verplaatst naar de rest van de stad, vooral in noordelijke, oostelijke en westelijke richting. De huizen in het centrum zijn omgebouwd tot short stay accommodatie voor expats, hotels, musea, restaurants, cafés, en andere vermaak. Amsterdam Dungeon en Madame Tussaud hebben concurrentie gekregen van Disneyland Amsterdam, dat ook een plekje heeft gevonden op het Damrak. Het centrum van Amsterdam is een façade geworden, het is net of je op een filmset rondloopt. Dit geldt in het bijzonder voor het Wallengebied en de grachtengordel.

Het aantal filialen van H&M is opgelopen tot 150 en Albert Heijn is de enige supermarktketen in Amsterdam. Alle alternatieven zijn uitgekocht en omgetoverd in herkenbaar blauw logo.

Behalve horeca en detailhandel is er nauwelijks nog bedrijvigheid in het centrum. De creatieve bedrijven zijn uit onvrede over het gebrek aan diversiteit vertrokken naar Rotterdam en Berlijn, waar hier nog wel ruimte voor is, en betaalbaar. Alle stukjes van de stad zijn volgebouwd. Kraken is al jarenlang verboden, en vindt ook in Amsterdam niet meer plaats. De voormalige kraakpanden zijn onherkenbaar getransformeerd tot luxe Marriothotels. Zelfs Ruigoord is een woonwijk geworden voor de middenklasse. Niks ruigs meer aan.....

Aanbevelingen aan het bestuur van Amsterdam

Wat willen we met Amsterdam? Langzaam maar geleidelijk in de richting van het beeld van 2025, dat hierboven geschetst staat? Een uniforme stad, nauwelijks functiemenging, een soort openluchtmuseum? Of toch maar liever een levendige metropool met een sprankelend nachtleven?³

Wij willen die geleidelijke ontwikkeling naar uniformiteit en tweedeling voorkomen. Hieronder geven we enkele aanbevelingen aan het gemeentebestuur. We zijn ons ervan bewust dat het lokale bestuur maar een beperkte invloed heeft op maatschappelijke processen, die zich ook nog internationaal voordoen, maar we zien toch mogelijkheden.

Bescheiden overheid

Om weerbaar te zijn tegen de onbeheersbaarheid kiest de lokale overheid voor beheersbaarheid als de maatstaf voor beleid en maatregelen, voor preventie en handhaving. Beheersbaarheid lijkt hét ordeningsprincipe geworden voor het functioneren van de lokale overheid.

Liever zien wij dat de lokale overheid zich de vrijheid en de kracht gunt om een stap terug te doen en ruimte te bieden aan andere partijen. Het zou mooi zijn als de lokale overheid een balans vindt tussen ruimte geven en orde scheppen. Zij zou netwerken en coalities van burgers en ondernemers kunnen stimuleren om onderling afspraken te maken en zorg te dragen voor de leefkwaliteit en de goede initiatieven. Sommige dingen zou ze minder kunnen doen: regels maken, regisseren en standaardiseren. Sommige dingen zou ze méér kunnen doen: stimuleren en faciliteren, anderen hun verantwoordelijkheid gunnen.

Beter dan krampachtig te proberen grip te houden op processen die de reikwijdte van de lokale overheid te boven gaan, is het dat de lokale overheid accepteert dat haar rol bescheiden is.

Minder regels

De overmaat aan regels is geen aanwinst. Licht stelselmatig de belangrijkste regelgeving en handhaving door, en bepaal of deze echt nodig is, of dat er ook andere manieren zijn om hetzelfde doel te bereiken. Begin op een beleidsterrein, bijvoorbeeld horeca en breidt dit langzaam uit. Het is verheugend dat het terrassenbeleid, dat in de inleiding al genoemd werd, zal worden aangepast. De regel die het nu verbiedt om staande op een terras van een drankje te genieten, wordt aan het einde van dit jaar geschrapt uit de APV. In de komende periode wordt deze regel niet gehandhaafd en tegelijkertijd wordt er nagedacht over alternatieven, zoals een beloningssysteem voor ondernemers. Het is een stap in de goede richting naar het verbeteren van de verhouding met de ondernemers en burgers en de sfeer in de stad.

Luister naar de onderstroom

Bewegingen als Ai!Amsterdam kunnen vervelend lijken, maar hebben wel een signaalfunctie. De onderstroom kent ook veel zwijgenden. Zoek ze op en neem ze serieus. Zij kunnen melden hoe het beter kan.

Waak over de identiteit van Amsterdam

De identiteit van Amsterdam staat op het spel. Waak ervoor dat Amsterdam niet verandert in een uniform provinciestadje, waar de creativiteit en internationale allure ver te zoeken zijn. Blijf ruimte scheppen voor diversiteit en functiemenging, voor rafelranden en spontaniteit, enig anarchisme en voor groepen als kunstenaars, de gay scene en prostituees, maar daarnaast ook voor de chic. Juist de extremen maken Amsterdam bijzonder. En juist de identiteit van Amsterdam is een belangrijke onderscheidende kwaliteit in de concurrentiestrijd met andere steden om de bewoners, (internationale) bedrijven, bezoekers en bollebozen.⁴

---

¹ Overigens lag de nadruk op de relatie tussen de overheid en de burger.

² Fred Feddes, Nederland bestaat voor 5% uit eeuwige zeuren, NRC 1-5-2010

³ Programakkoord Amsterdam 2010-2014

⁴ Hospers, 2009

Literatuur

Asbeek, Brusse, Van Dalen, Wissink, Stad en land in een nieuwe geografie, WRR-rapport, 2002

Bicknese en Simsek, 1012 in cijfers, O+S, 2010

Booi en Slot, Woonfunctie Binnenstad, O+S, 2009

Boomkens, Tussen suburbia en de netwerkstad, wonen na de dood van de oude stad, 1999

Boomkens, De nieuwe wanorde, 2005

Boomkens, De stad wordt aangeharkt maar het onkruid kruipt... Een essay over de Vertrutting van Amsterdam in: De Groene Amsterdammer, 20-11-2009

Boutellier, Nodale Orde, 2007

Boutellier, Omstreden ruimte 2009

Bowling en Newburn, Policing and National Security, 2006

Brunt en Deben, de ijle zone, 2001

Deben, De Amsterdamse binnenstad en de openbare ruimte: gebruik, beheer en beleving, 2007

Garland, Culture of Control, 2001

Glassner, Culture of Fear, 1999

Hajer, De stad als publiek domein, 1994

Hajer, In search of new public domain, 2001

Hospers, Citymarketing in perspectief, 2009

Hoogenboom, Dingen veranderen en blijven gelijk, Justitiële Verkenningen 1, 2009

Keuchenius, Van Oirschot en Slot, Bekendheid Project 1012, O+S, 2009

Korf, Coke bij de vis, 2010

Lofland, A World of strangers, 1973

Marlet, De aantrekkelijke stad, 2009

Michiels en Muller (red.) Bestuurlijk Handhaven in Nederland, 2006

Punch, Hoogenboom en Williamson, Paradigm Lost: The Dutch Dilemma, 2005

Simsek en Slot, Gentrification in stadsdeel Oud-West, O+S, 2009

Van Stokkum, Handhaven, eerst kiezen, dan doen. Sociaal-wetenschappelijke mogelijkheden en beperkingen. Deelrapport I, Ministerie van Justitie, 2004

Van der Vijver en Kouwenhoven, Handhaven: eerst kiezen dan doen. Bestuurlijke mogelijkheden en beperkingen, Deelrapport II, Ministerie van Justitie, 2004

Vragenlijst

Q1 Welkom bij dit onderzoek.

De laatste tijd is vertrutting een veel gebruikte term in de Amsterdamse media en politiek. Wat zijn de eerste drie dingen waar u aan denkt, als u het woord vertrutting hoort of leest? (Geef niet meer dan drie associaties)

Q2 Vertrutting van een stad wordt vooral als iets negatiefs gezien. Dit is echter maar één kant van het spectrum. Aan de andere kant staan de effecten van maatregelen die gericht zijn op het veiliger, netter en schoner maken van de stad. Denk hierbij bijvoorbeeld aan bescherming van bewoners voor overlast van horeca, het aanpakken van vrouwenhandel en de transformatie die de Zeedijk heeft doorgemaakt van hangplek voor drugsverslaafden naar een nette maar toch levendige straat met restaurants en winkeltjes.

Hoe ervaart u het begrip vertrutting?

- 1 Uitsluitend positief
- 2 Overwegend positief
- 3 Iets positiever dan negatief
- 4 Neutraal
- 5 Iets negatiever dan positief
- 6 Overwegend negatief
- 7 Uitsluitend negatief

Q5 Hoe vertrut is Amsterdam volgens u?

- 1 Helemaal niet
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7 Heel erg

Q5b Waarom vindt u dat?

Q6 We gaan u nu 13 onderwerpen voorleggen, en vragen u aan te geven wat u ervan vindt en of u het een voorbeeld van vertrutting vindt.

Wat vindt u van zakjes voor hondenpoep?

- 1 Heel slecht idee
- 2 Slecht idee
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Goed idee
- 5 Heel goed idee
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q7 Vindt u zakjes voor hondenpoep een vorm van vertrutting?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q8 Wat vindt u van het uniformer worden van winkelstraten door de vestiging van ketens?

- 1 Heel negatief
- 2 Negatief
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Positief
- 5 Heel positief
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q9 Vindt u het uniformer worden van winkelstraten door de vestiging van ketens een vorm van vertrutting?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q10 Een van de maatregelen die stadsdeel Centrum de afgelopen jaren heeft genomen, is het opstellen van regels ten aanzien van het gebruik van vlaggen. Dit heeft geleid tot een vermindering van het aantal vlaggen.

Wat vindt u van het weghalen van vlaggen op het Damrak?

- 1 Heel negatief
- 2 Negatief
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Positief
- 5 Heel positief
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q11 Vindt u het weghalen van vlaggen op het Damrak een vorm van vertrutting?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q12 Wat vindt u van de nieuwe inrichting van het Rembrandtplein?

- 1 Heel lelijk
- 2
- 3
- 4
- 5 Heel mooi
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q13 Vindt u de nieuwe inrichting van het Rembrandtplein een vorm van vertrutting?

- 1 Helemaal niet
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7 Heel erg

Q14 Wat vindt u van cameratoezicht op straat?

- 1 Heel slecht idee
- 2 Slecht idee
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Goed idee
- 5 Heel goed idee
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q15 Vindt u cameratoezicht op straat een vorm van vertrutting?

- 1 Helemaal niet
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7 Heel erg

Q16 Wat vindt u van het sluiten van coffeeshops in de buurt van scholen? (de genoemde grens hierbij is 250 meter)

- 1 Heel slecht idee
- 2 Slecht idee
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Goed idee
- 5 Heel goed idee
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q17 Vindt u het sluiten van coffeeshops in de buurt van scholen een vorm van vertrutting?

- 1 Helemaal niet
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7 Heel erg

Q18 Wat vindt u van de bekeuring van een fietser die door rood rijdt?

- 1 Heel negatief
- 2 Negatief
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Positief
- 5 Heel positief
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q19 Vindt u de bekeuring van een fietser die door rood rijdt een vorm van vertrutting?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q20 Wat vindt u van het verwijderen van fietsen door de gemeente (AFAC)?

- 1 Heel negatief
- 2 Negatief
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Positief
- 5 Heel positief
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q22 Vindt u het verwijderen van fietsen door de gemeente een vorm van vertrutting?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q23 Wat vindt u van preventief fouilleren?

- 1 Heel slecht idee
- 2 Slecht idee
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Goed idee
- 5 Heel goed idee
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q24 Vindt u preventief fouilleren een vorm van vertrutting?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q25 Wat vindt u van het rookverbod in cafés?

- 1 Heel slecht idee
- 2 Slecht idee
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Goed idee
- 5 Heel goed idee
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q27 Vindt u het rookverbod in cafés een vorm van vertrutting?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q28 Wat vindt u van het verbod om met een drankje buiten een café te staan, als er geen terras is?

- 1 Heel slecht idee
- 2 Slecht idee
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Goed idee
- 5 Heel goed idee
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q29 Vindt u het verbod om met een drankje buiten een café te staan als er geen terras is, een vorm van vertrutting?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q30 Wat vindt u van het alcoholverbod in het Oosterpark?

- 1 Heel negatief
- 2 Negatief
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Positief
- 5 Heel positief
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q31 Vindt u het alcoholverbod in het Oosterpark een vorm van vertrutting?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q33 Wat vindt u van de regels ten aanzien van openingstijden in de horeca?

- 1 Heel negatief
- 2 Negatief
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Positief
- 5 Heel positief
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q34 Vindt u de regels ten aanzien van openingstijden in de horeca een vorm van vertrutting?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q36 Nu volgen er een aantal vragen over het 1012-project.

De gemeente Amsterdam is van plan om het gebied dat in het postcodegebied 1012 valt (van het station tot aan de Munt, inclusief de Wallen) op te knappen, de verloedering en criminaliteit te weren en te veranderen in een nieuw visitekaartje van de stad.

Wat vindt u van het 1012-project?

- 1 Heel negatief
- 2 Negatief
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Positief
- 5 Heel positief
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q37 Vindt u het 1012-project een vorm van vertrutting?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q38 Wat vindt u van het halveren van het aantal ramen voor prostitutie?

- 1 Heel negatief
- 2 Negatief
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Positief
- 5 Heel positief
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q39 Vindt u het halveren van het aantal ramen voor prostitutie een vorm van vertrutting?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q40 Wat vindt u van het voorstel van Lodewijk Asscher om de Wallen `s nachts op slot te doen? Hiermee wordt bedoeld dat er tussen 4 en 8 uur geen prostitutie mag plaatsvinden.

- 1 Heel slecht idee
- 2 Slecht idee
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Goed idee
- 5 Heel goed idee
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q41 Vindt u het voorstel van Lodewijk Asscher om de Wallen `s nachts op slot te doen een vorm van vertrutting?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q42 Wat vindt u van het plan om het 1012 gebied te veranderen in een gebied waar meer 5-sterren hotels zich willen vestigen?

- 1 Heel slecht idee
- 2 Slecht idee
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Goed idee
- 5 Heel goed idee
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q43 Vindt u het plan om het 1012 gebied te veranderen in een gebied waar meer 5-sterren hotels zich willen vestigen een vorm van vertrutting?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q44 Er volgen nu nog 5 onderwerpen, waar we u weer vragen aan te geven wat u ervan vindt en of u het een voorbeeld van vertrutting vindt.

Wat vindt u ervan als mensen gaan klagen over het luiden van de klok van de Westertoren?

- 1 Helemaal niet te begrijpen
- 2 Niet te Begrijpen
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Begrijpelijk
- 5 Heel begrijpelijk
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q45 Vindt u het een vorm van vertrutting, als mensen gaan klagen over het luiden van de klok van de Westertoren?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q46 Wat vindt u van een verbod op het kraken van woningen en leegstaande kantoorgebouwen?

- 1 Heel slecht idee
- 2 Slecht idee
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Goed idee
- 5 Heel goed idee
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q47 Vindt u een kraakverbod een vorm van vertrutting?

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q48 Wat vindt u van het verbod om (zonder vergunning) ijsjes te verkopen door ijsfabriek Monte Pelmo in de Jordaan?

- 1 Heel slecht idee
- 2 Slecht idee
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Goed idee
- 5 Heel goed idee
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q50 **Vindt u het verbod om (zonder vergunning) ijsjes te verkopen door ijsfabriek Monte Pelmo in de Jordaan een vorm van vertrutting?**

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q51 **Wat vindt u van het verbod op straatverkoop tijdens de nacht voor Koninginnedag?**

- 1 Heel slecht idee
- 2 Slecht idee
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Goed idee
- 5 Heel goed idee
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q52 **Vindt u het verbod op straatverkoop tijdens de nacht voor Koninginnedag een vorm van vertrutting?**

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q53 **Wat vindt u ervan dat de Gay Parade niet langer een exclusief feestje voor homo's is?**

- 1 Heel slecht idee
- 2 Slecht idee
- 3 Geen uitgesproken mening
- 4 Goed idee
- 5 Heel goed idee
- 6 Ik ben hier niet van op de hoogte

Q54 **Vindt u de ontwikkeling dat de Gay Parade niet langer een exclusief feestje voor homo's is een vorm van vertrutting?**

- 1 1 Helemaal niet
- 2 2
- 3 3
- 4 4
- 5 5
- 6 6
- 7 7 Heel erg

Q107 **Waar doet de vertrutting zich volgens u vooral voor in Amsterdam?**

- 1 In de hele stad
- 2 Vooral in het gebied binnen de ring A10
- 3 Vooral in stadsdeel Centrum
- 4 Er is geen vertrutting
- 5 Weet ik niet

Q108 Vindt u dat Amsterdam nu meer vertrouwd is dan 10 jaar geleden?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Weet niet

Q1010	Wat is uw mening over de volgende 4 stellingen?					
	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Niet mee eens	Helemaal niet mee eens	Niet van toepassing
Stadsdeel Centrum heeft het centrum van Amsterdam een stuk leefbaarder gemaakt.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stadsdeel Centrum heeft een negatieve invloed gehad op het centrum van Amsterdam.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De veranderingen liggen niet (alleen) aan het stadsdeel, de maatschappij is veranderd, mensen willen zelf dat de stad veiliger en netter wordt.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De veranderingen in de stad zijn vooral het gevolg van landelijk beleid	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q1016 Als we u ten slotte vragen om uw oordeel over de mate van vertrutting van Amsterdam uit te drukken is een percentage, waarbij 0% volledig vrij van vertrutting en 100% volledig vertrouwd is, welk percentage zou u Amsterdam dan geven:

--	--	--	--

Q1011 Nu volgen nog wat algemene vragen.

Hoe lang woont u al in Amsterdam?

- 1 0-5 jaar
- 2 6-10 jaar
- 3 11-20 jaar
- 4 >=21 jaar

Q1012 Wilt u binnen twee jaar verhuizen?

- 1 Beslist niet
- 2 Eventueel wel, misschien
- 3 Zou wel willen maar kan niets vinden
- 4 Beslist wel
- 5 Weet niet

Q1012_b Waar wilt u (eventueel) naar toe verhuizen? <i>(Meerdere antwoorden mogelijk)</i>

- 1 (Andere plek in) stadsdeel Centrum
- 2 Ander stadsdeel binnen de Ring
- 3 Ander stadsdeel buiten de Ring
- 4 De stad uit
- 5 Weet niet

Q1013 Wat is het netto inkomen van uw huishouden per maand?

- 1 Tot € 1000
- 2 € 1.001 - € 2.000
- 3 € 2.001 - € 3.000
- 4 € 3.001 - € 4.000
- 5 € 4.000 - € 5.000
- 6 € 5.000 - € 6.000
- 7 Meer dan € 6.000
- 8 Geen antwoord

Q1014 Bent u van plan om in juni te gaan stemmen voor de Tweede Kamerverkiezingen?

- 1 Ja
- 2 Weet nog niet
- 3 Nee

Q1015 Op welke partij zou u dan (eventueel) stemmen?

- 1 CDA
- 2 CU
- 3 D66
- 4 Groen Links
- 5 PvdA
- 6 PVV
- 7 Partij voor de Dieren
- 8 SP
- 9 VVD
- 10 Anders, nl
- 11 Wil niet zeggen

Opmerkingen In deze vragenlijst zijn verschillende onderwerpen aan bod gekomen. Wellicht zijn er onderwerpen die niet in deze vragenlijst aan de orde zijn geweest, maar waarover u wel graag iets kwijt zou willen. Ook suggesties voor verbetering zijn welkom. Deze kunt u hieronder beschrijven.

Dankwoord

Deze scriptie markeert het einde van onze opleiding Master of Strategic Urban Studies.

Graag maken we gebruik van de mogelijkheid om een aantal mensen te bedanken. In de eerste plaats Léon Deben. Hij heeft als externe onze scriptie begeleid en dat was een hele plezierige ervaring. Veel dank daarvoor. Wim Hafkamp en Mark van Twist verdienen het ook om bedankt te worden.

Wim heeft (opnieuw) de ogen geopend voor de schoonheid en complexiteit van de economische wetenschap. Hij is de immer enthousiaste ambassadeur van de wetenschappelijke uitwisseling. Mark heeft ons overtuigd dat de overheid ook slim kan zijn, al dan niet in samenwerking met andere partijen. We bedanken hen en Wouter Jan Verheul voor hun commentaar op eerdere versies. We danken hen ook voor de inspirerende reizen naar Sheffield, Hamburg, Boston en New York, Metropool Ruhr, de vele ontmoetingen met interessante bedrijven en organisaties en de ontspanning die toch altijd deel was van het programma. NSOB en NICIS danken we voor de organisatie ervan.

Verder bedanken we Herman Dupont van Ahold, Rogier van Kralingen van Ai!Amsterdam en Renet Krijger van Koninklijke Horeca Nederland voor hun visie op vertrutting.

Persoonlijk dankwoord Carine

Ik ben Gerie heel dankbaar voor de plezierige samenwerking. Jouw enthousiasme voor het onderwerp, gedrevenheid en tegelijkertijd je souplesse, maakten onze samenwerking tot een succes.

Bij O+S, mijn werkplek, bedank ik Jeroen Slot voor de kans om deze tweejarige opleiding te mogen volgen. Verder bedank ik Willem Bosveld, Tanja Fedorova, Anita Gerding en Sjoerd Kerkstra voor hun bijdragen aan hoofdstuk 4 en veel van mijn andere collega's voor hun belangstelling, gedurende deze twee jaar.

Tot slot bedank ik mijn familie. Mijn ouders, die zo met me meeleeften, elk op hun eigen manier, mijn broer en zussen, voor hun medeleven en begrip, omdat ik de afgelopen maanden niet het meest sociale familielid was, en natuurlijk mijn kinderen, Pepijn en Florian. Zij hebben het zwaar gehad, de afgelopen twee jaar, omdat ik er vaak niet voor ze was, maar ze waren er wel voor mij. Regelmatig slokte hun aanwezigheid me toch helemaal op, waardoor ik even afstand kon nemen van MSUS en mijn werk. Daarvoor maar ook voor hun steun wil ik hen heel erg bedanken. Ook Marco ben ik veel dank verschuldigd. Zonder hem had ik deze opleiding nooit tot een goed einde kunnen brengen.

Persoonlijk dankwoord Gerie

Carine, dank je wel voor je kritische prikkeling, je scherpte en je inbreng vanuit je O+S-professie. Ik heb genoten van de mooie complementaire combinatie van O+S en stadsdeelpraktijk. We deelden de ambitie en de discipline om een goed product tot stand te brengen.

De wetenschap ligt op straat. Stadsdeel Centrum beheert een schat aan kennis die van belang is voor het verbeteren van het bestuur van stad en stadsdeel. Met Arjen en Oliveira startte ik de voorstudie over vertrutting. Ik bedank Cees Schot, Joris Tuijten, Wim van de Bospoort, Ed Swijter, Ingrid Jansma, Harold van Wijnen, Ton van Lil, Rijn Dekker, Renée van Mierlo, Martien Maten en Janine van Rooijen voor de gesprekken en hun bijdragen vanuit de (bestuurs-) praktijk. De collega's hadden het historische zicht dat van belang was voor de reflectie. Dank ook aan andere collega's die belangstelling hadden en ideeën aandroegen. Govert Ramsteijn bedank ik voor zijn ondersteuning die leidde tot het verkrijgen van subsidie voor de opleiding. René Elhorst dank ik voor de gelegenheid om de opleiding te volgen en af te ronden. En Chris van Riel, dank dat je steeds weer mooie figuren ontwierp.

Lieve Franck, dankzij jouw onvoorwaardelijke steun kon ik de opleiding beginnen en afronden. Jij wist hoe belangrijk het voor me was. Lieve kinderen en kleinkinderen Serge, Marleen, Sophie, Sebbe, Simone, Roy, Jaïr, Marijke en René. Het is zo heerlijk om te leren! Doe het zolang je kunt.